

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת ראה - ראש חודש אלול תשפ"ב

תינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

©

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת ראה - ראש חודש אלול תשפ"ב ... ו

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ..... ו
י"ומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן

הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".....ו

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... ח
אזהרת התורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" (השמטת כספים

בסוף שנת השמיטה).....ח

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל',
עיה"ק ירושלים ..... יג

הברכה תלויה בעבודת האדם..... יג

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי ..... טז

סמוך ומופלג.....טז

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר ..... יח
על טעם וריח אין להתווכח?..... יח

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' כא
פניני עיון בפרשת ראה.....כא

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב ..... כה

מדת היראה של רב נחמן בר יצחק.....כה

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס ..... כז

החילוק בין עמידה בספירת העומר ובמגילה.....כז

מדוע לא נמנית צדקה מז' מצוות בני נח?.....כח

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו'
ו'שמועה טובה' ..... ל

ויחנו במדבר סיני (טו) - מתי נסעו מאלים ויבואו מדבר סיני - ומתי החל המן

לירד.....ל

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב ..... לג
ברכה - וקללה.....לג

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)..לה
איזה פסוק במזמור "לדוד ה' אורי וישעי" כמעט בטוח שלא יודעים פירושו
הפשוט? ..לה

מאור שעשועי - תפילה לעני / מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'....לח
שועת עניים וצעקת הדל.....לח

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... מא
מה שרואים מכאן לא רואים משם.....מא

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד ..... מח
בענין פרנסת לומדי תורה.....מח

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית ..... נב
'סדר' - או 'קשר'.....נב

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר - 'מאור
המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה ..... סא
חודש אלול - על מה ולמה!?!.....סא

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית ..... סד
לשון שם המפורש.....סד
אודות קריאת הרמב"ם ז"ל בספרי ע"ז.....סד
הריגת עדה מישראל שביד רמה עברו על מצוה.....סה

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ..... סו
עיקר ויסוד האמונה - כח הבחירה.....סו

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס ..... סח
את הברכה - אשר תשמעו!.....סח

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן ....סט
פניני תרגום יונתן פרשת ראה.....סט

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכי ..... עח
תוכחה בדרך הנכונה.....עח

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים ..... פא
יש לי 'מנין קורונה' ליד הבית - האם יש עניין להגיע לבית הכנסת? .....פא

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער ..... פד
הסימן להכיר אם ממונו היא מצד הברכה או מצד הקללה..... פד

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים ..... פז
השומר שפתי פיו לדבר רק בדברי תורה ושלא לדבר לשון הרע זוכה שתשרה עליו שכינה! וח"ו להיפך..... פז
'בנים' אתם לה' ומציאות 'בנים' היא באחדותם, לכן "לא תגודדו" לדבר לשון הרע ולא תהא מחלוקת בינכם..... פח
לדעת הרמב"ם, המספר לשון הרע ועי"ז גרם למחלוקת יתכן שעובר בלאו ד"לא תגודדו".....פט
כשם שיש מצוה להקדיש הבכור בפה - כך ישראל שנקראו "בני בכורי" מצוה להקדישם ולספר בשבחם..... צא

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד ..... צב
הסגולה לברכה, והברכה של חודש אלול ן ביאור שורשי: ברך, קלל..... צב

חינוך..... צז
חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי ..... צז
את הברכה אשר תשמעו!..... צז

חידות..... צט
חידות - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ ..... צט
פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' ..... ק
חידה בפרשת השבוע!..... ק
פתרון החידה..... קא

אספקלריא לדף היומי..... קב
אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת ..... קב
הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב..... קב

סיפור ..... קו

סיפור / מתוך מדור 'שבט מישראל' באספקלריא..... קו

סיפור נפלא מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב..... קו

אספקלריא לפרשת ראה - ראש חודש אלול תשפ"ב

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"יומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא
נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"
במדרש שוחר טוב נאמר: "אמר ר' ברכיה, אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו
יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".
למה הכוונה?

חלק מהמפרשים (מהרי"ב, רמ"ג, ועוד) נוקטים:

שהכוונה לקיץ וחורף. כשהיה לילה ארוך או יום ארוך הם נצלו אותו ללימוד.
יש שציינו בזה למה שהמדרש אומר (במזמור י"ט) שמתקופת ניסן עד תקופת תמוז היום
"לווה מן הלילה", ומתקופת תשרי עד תקופת טבת הלילה "לווה מן היום".
ואולי אפשר לקשר זאת עם מה שנאמר בעירובין (סה.), שאחר הדיון אם הלילה נברא
לשינה או לגירסא, אומרת הגמרא: "רב אחא בר יעקב יזיף ופרע", ומפרש רש"י: "היה קובע
לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום
ופורע קביעות עתו בלילה".

*

והרא"מ כתב פירוש אחר לדברי המדרש:

שהכוונה שקבעו ללמוד בהתחלת היום קודם שיאיר היום, וכן בהתחלת הלילה מעט
קודם הלילה.

לפי דבריו יש כאן מקור מדרשי לעניין הקבלי הנשגב לחבר יום ולילה בלימוד התורה -
ואכן כך מפרש רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו "חיים טובים", שעניינו על פי הזוהר הקדוש
לקשר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ראה בזוהר הקדוש פרשת בשלח, דף מו ע"א.

*

אם נתבונן בלשון המדרש נראה שדברי רבי ברכיה פותחים ב"אף", דהיינו - דבריו באים
להוסיף על מה שנאמר במדרש קודם לכן.

נביט אפוא בדברי המדרש שקדמו למאמר זה, והנה נאמרו שם דברי בר קפרא "כל מי
שהוא קורא שני פרקים שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה". פירוש זה מוציא

"יומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"

מכלל ההבנה הרווחת ש'יומם ולילה' פירושו 'כל היום וכל הלילה', וקובע פירוש חדש: שההקפדה היא ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, מבלי להתייחס למשך הזמן.

מעתה נראה, שכוונת רבי ברכיה לומר, שגם אבותינו הראשונים היו מקפידים ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, ולכן כאשר קבעו את משנתם בשעות היום - היו דואגים להתחיל בעוד לילה, וכאשר קבעו את משנתם בשעות הלילה - היו דואגים להתחיל בעוד יום.

*

אגב, יצויין שבעצם הלשון 'קבעו את המשנה', יש שפירשו שהכוונה לומר: אבותינו הראשונים שחיברו את ששת סדרי המשניות.

אבניה ברזל / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

אזהרת התורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל"
(השמטת כספים בסוף שנת השמיטה)

הַשְׁמֵר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעֵל לְאֹמֵר קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינֶיךָ
בְּאֶחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְּךָ חֲטָא (טו, ט)

בעמדינו עתה בשנת השמיטה, בו נצטוינו על מצות "שמיטת כספים" בסוף שנת השמיטה,
כמבואר בגמ' בערכין (כח, ב) שם אמרו שאין שביעית משמטת אלא בסופה וכפי שנאמר
(כאן פסוק א) "מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה" ("מקץ" לשון סוף הוא א).

ועל כן, נבוא לבאר ולברר כמה נקודות במה שכתבה התורה אזהרה של "השמר לך פן
יהיה דבר עם לבבך בליעל כו' ולא תתן לו".

תקנת הלל שראה את העם שנמעו מלהלות

[א] הנה מבואר בגמ' בגיטין (לו, א) שהלל תיקן תקנת פרוזבול שלא ישמטו החובות,
והטעם: "שראה את העם שנמעו מלהלות זה את זה, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו'".

ויש לדון, האם הלל חשש ודאג לתקנת המלוים כדי שלא יעברו איסור, או שחשש לטובת
הלווים שלא ילוו ויהיה נמצא דלת ננעלת בפני הלויין.

ומצינו שנחלקו בזה המפרשים: הכס"מ (פ"ב מהל' ממרים ה"ב) כותב: "דפרוזבול לאו גדר
הוא פן יפרצו על דברי תורה כו', ואע"ג דאמרינן התם שהתקין פרוזבול לפי שראה כו'
ועוברים על מה שכתוב בתורה "השמר לך כו'", לאו איסורא לגמרי הווי עבדי כשנמעין
מלהלות דהא שב ואל תעשה הוא, ודרך כלל עיקר תקנת הפרוזבול לא היה סייג לתורה,
אלא מפני תקנת העניים שלא תנעול דלת בפניהם ומפני תקנת העשירים שלא יפסידו".

אך הרע"ב (מו"ק ג, ג) כותב: "תקנה לעשירים שלא יעברו על מה שכתוב בתורה "השמר
לך כו'" ותקנה לעניים שימצאו ללוות", וכותב בפירוש הון עשיר, שזה דלא ככס"מ הנ"ל.
ומוסיף דהכי מסתבר, דחש הלל לתקנת הנפש יותר מתקנת הגוף. (ובסמוך נוכיח מדברי
החת"ס שהבין שהתקנה נועדה למנוע אתה המלוה מאיסור).

האם אזהרת "השמר לך" זה רק הנמעו ולא מלוה מחמת שמיטת כספים

* וע"ע באבן עזרא וברמב"ן עה"ת שם.

בן עתה נוסיף לבאר, האם אזהרה זו היא רק למי שנמנע ולא מלוה מחמת החשש שמא ישמט חובו מחמת "השמטת כספים", או כל הנמנע מחמת כן ועושה בעבור כן איזה טצדקי. דהנה הראשונים (גיטין לו, א; מכות ג, ב) הקשו, מדוע הלל הותקן לתקן "פרוזבול" שלא תשמט השביעית, שיתקן שילו "על מנת שלא תשמיטנו בשביעית". ותירצו, שאם כולם יעשו כן משתכח תורת שביעית, ולפיכך לא רצה לומר להם, אבל בתקנת פרוזבול מינכרא מילתא ואמרי בי דינא הוא דקא עביד. עוד תירצו, שבשעת הלוואה לפעמים ישכח המלוה להתנות כן, אבל פרוזבול כל מלוה יכול לכתוב בעצמו בסוף שנת השמיטה.

אולם החת"ס (שו"ת חו"מ ה, קיג) כותב שגם אם ילוי ע"מ שלא תשמט השביעית, עדיין יש בזה משום "השמר פן יהיה כו", ואלו דבריו: "והצנועים העושים פרוזבול לא לאפקועי ממונא אתו אלא לאפקועי איסורא, דאפילו המתנה כן עביד איסורא עכ"פ ועובר על מה שכתוב בתורה "פן יהיה דבר עם לבבך בליעל", דאל"כ לא היה צריך הלל לתקן פרוזבול מפני שהיו נמנעים להלוות, הא אפשר להו להתנות כן בשעת הלוואה, אע"כ דהיא גופיה הוה ליה דבר בליעל".

[וראה בפת"ש (סז, ב) שכותב שלכאורה היה נראה, שאם הלוי מסכים לתנאי זה אינו עובר, אבל אם הלוי לא רצה להסכים לתנאי זה ומתוך כך נמנע המלוה להלוותו, מיד הוא עובר על השמר לך וגו', אבל במה שעושים פרוזבול אין איסור, כי לאו בלוי תליא מילתא והוא מלוה לו בלא שום תנאי, ופרוזבול מילתא אחריתא היא. אך כותב שמדברי החת"ס הנ"ל משמע, שגם אם הלוי מסכים והמלוה מלוה לו בתנאי זה, עובר המלוה על איסור].

האומנם, מדברי הראשונים שלא תירצו כן, לכאורה מוכח שאם המלוה מתנה על מנת שלא תשמט השביעית, שאין המלוה עובר.

ובאמת עיקר הדבר תלוי בנידון הנ"ל (אות א), אם התקנה היתה כדי להימנע מאיסור, או כדי שלא תנעול דלת.

כי הנה גם אם ננקוט שהמלוה עובר איסור של "השמר" אם מתנה, מ"מ אם עיקר התקנה היתה כדי שלא תנעול דלת, הרי שלא תנעול דלת, ולכן שפיר הקשו הראשונים שדי שיתנה "על מנת" ולא צריך לתקנת הפרוזבול [ואכן הרמב"ן בתירוץ הנ"ל כותב: "בשעת הלוואה זימנין דלא דכירי וכיון דפסדי כלל איכא נעילת דלת"]. אולם מדברי החת"ס ודאי מבואר שהבין שהתקנה היא למנוע את המלוה מאיסור.

"בליעל" דמיון לעבודה זרה

ג] הנה הרמב"ם (פ"ט מהל' שמיטה ה"ל) כותב: "מי שנמנע מלהלוות את חבירו קודם השמיטה כו", עבר בלא תעשה שנאמר "השמר לך וגו'", וחטא גדול הוא שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין שנאמר "השמר לך פן וגו' כו", והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו "בליעל", והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן שנאמר "נתן נתן

לו ולא ירע לבבך בתתך לו וגו'", והבטיח הקב"ה בשכר מצוה זו בעולם הזה שנאמר "כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו'".

וכבר מצינו בגמ' בכתובות (סח, א) שאמרו: "רבי יהושע בן קרחה אומר, כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו'" וכתוב התם (דברים יג, יד) "יצאו אנשים בני בליעל", מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים".

ומבאר המהר"ל (נתיב הצדקה פ"ב): "ואם מעלים עיניו כאילו אינו אחיו, הרי הוא פורש מישראל שהם עם אחד ובשביל שישראל הם עם אחד יש להם אל אחד, וכמו שאנו אומרים "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ולפיכך אם מעלים עיניו מן הצדקה ואינו מרחם על ישראל הרי הוא יוצא מן מה שישראל הם עם אחד והם לאל אחד, והיציאה מן האחדות נחשב כאילו דבק בע"ז לגמרי שהוא יוצא מן האחדות. ולפיכך כתיב בפסוק זה "ורעה עינך באחריך האביון", שכוונת הכתוב שכיון שהוא אחריך והוא אביון יש לך לרחם עליו".

והנה המקרא של "השמר לך כו'" עוסק ב"הלואה" - במי שלא מלוה מחמת השמטת כספים, ואילו בגמ' הנ"ל הביאוהו כלפי ה"מעלים עיניו מן הצדקה".

וכותב בדרך אמונה (פ"י מהל' מתנות עניים סק"ז): "אע"ג דהאי קרא גבי הלואה כתיב, זה נמי ענין צדקה כדלקמן הלכה ז".

וכך כותב הרמב"ם (שם הלכה ז): "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה, זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך".

ובאמת המעיין במקראות התורה בפרשת השבוע (פרק טו) יראה, שבתחילה (פסוק א-ו) מובא הפרשה של שמיטת כספים, ושוב (פסוק ז-יא) מובא הפרשה העוסקת במצות הצדקה, "כי יהיה בך אביון כו' לא תאמץ אל לבבך כו' כי פתוח תפתח את ירך", ואז נאמר "והעבט תעביטנו" שזה אמור במי שאינו רוצה לקבל במתנה, ואז נאמר "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע כו'".

הרי שהמקרא הזה של "השמר לך" מוכנס בתוך פרשת הצדקה, וכאמור כי הרי החשש של שמיטה הוא שישמט החוב ויהיה נמצא שלא יוחזר לו החוב, ועכ"ז הוזהרה התורה שלא ימנע מלהלוות בעבור כך - הרי שהאזהרה היא שיתן לו בצדקה.

וכך כותב החינוך (מצוה תעז) ביסוד מצות השמטת כספים: "ללמד נפשנו במדות המעולות מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים". ועוד כותב (מצוה תפ): "משרשי המצוה, לחזק ולקבוע בלבבנו מדת הנדיבות ולהרחיק תכלית ההרחקה מדת הכילות, ואין

נדיב בעולם כמלוח מעותיו עם היותו יודע שהזמן קרב להשמיט הלואתו ולהפסידה ממנו אם אולי יארע בו אונס או שום מקרה שלא יוכל לתבוע הלואתו קודם שנת השמטה".

והוסיפו בזה, דהנה בגמ' בסנהדרין (קט, א) אמרו על אנשי סדום שהיו רעים בממונם כפי שנאמר "ורעה עינך באחיק האביון" - וזהו המקרא של "השמר לך". והתביעה שמצינו על אנשי סדום הוא ביטול הצדקה, וכפי שכותב רבינו יונה (שע"ת ג, טו): "ומצאנו בענין אנשי סדום שהיו רעים לה' מאוד בכמה עלילות נשחתות, כמו הגזל והחמס ועיוות הדין וגלוי עריות, ואם כל זה הזכיר הכתוב כי אבדו ונשמדו בעון ביטול הצדקות, שנאמר (יחזקאל טז, טז) "הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם - ויד עני ואביון לא החזיקה".

האם צריך להלוות גם באופן שברור שיפסיד

דן והנה הגם שנתבאר שהאזהרה של "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל", יש בו דמיון לעבוד עבודה זרה במי שנמנע מעשות צדקה, עכ"ז בגדר ההלכה כותב בשו"ת מנחת שלמה (א, טו), שיסוד הלאו הוא במי שנמנע לעשות חסד מפני חשש שלא יפרענו הלוה, אבל לא באופן שודאי שהשמיטה תשמט החוב.

וכ"ה לשון החינוך (מצוה תפ): "אולי יארע בו אונס או שום מקרה שלא יוכל לתבוע הלואתו קודם שנת השמטה", וכ"ה לשון הרמב"ם (פ"ט מהל' שמיטה ה"ל): "מי שנמנע מלהלוות את חבירו קודם השמיטה שמא יתאחר החוב שלו וישמט עבר בלא תעשה שנאמר השמר לך".

ולכן כותב שם המנח"ש, שהלאו של "השמר לך" זה רק באופן שזמן הפרעון הוא קודם סוף שמיטה, שאז הוא "בליעל" שדואג ומפחד ממה שקרבה שנת השבע ושמא יתאחר החוב, משא"כ למ"ד "המלוה לעשר שנים שביעית משמטת" מסתבר שאינו עובר בלאו, כיון שזה נחשב כאילו הלוה מבקש מהמלוה מתנה ואינו נקרא "בליעל בעבור זה. נוגם מלשון הכתוב נראה שמסברא הוא שנחשב "בליעל" ולא שחידוש התורה הוא לקרותו משום כך בשם בליעל.^ג

ויתכן שאם העני מבקש "צדקה" אזי יש ליתן לו צדקה - וגם על זה קאי הלאו של "השמר לך", אבל באופן שמבקש הלואה, אז הלאו הוא רק כאשר יש רק חשש שלא יחזיר, ולא באופן שמבקש בהערמה לקבל מתנה. (אך מצינו בגמ' בכתובות (סו, ב) באדם שאין לו ואינו רוצה ליקח צדקה, שמערימים ונותנים לו לשם הלואה).

^ב ידידי הגר"מ הלוי הורן שליט"א.

^ג אך הקשה המנח"ש, מ"סתם הלואה ל' יום" שכותב הב"ח (ח"מ סו, יג) שהגם שאינו רשאי לתבועו תוך ל', מ"מ אי"ז דומה למלוה לעשר שנים ושביעית משמטתו (עי' מנח"ח תעו, ח ודב"א סי' לב), ואעפ"כ איתא בירושלמי (ריש פ"י דשביעית): "שלא תאמר כל ל' יום איני רשאי לתבועו לאחר ל' יום משמט, לפום כן צריך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה", ולכמה פירושים שם משמע, שהנמנע מלהלוות סתם הלואה תוך ל' יום של סוף שביעית הגם שלא יוכל כלל לתבועו ושביעית ודאי תשמט אעפ"כ עובר בלאו.

האם הלאו רק לנמנע מלהלות לעני

הן עוד יש לציין, שהנה בחינוך (שם) כותב: "שלא להמנע מהלוות אל הצריכים", ובשע"ת
לר"י (ג, סז) כותב: "כי הנמנע מהלוות לעני עובר בשני לאוין שהם "השמר פן" כו'. אך
הרמב"ם (סה"מ ל"ת רלא) סתם בזה "שהזהירנו מהמנע להלוות קצתנו לקצתנו מפני
השמיטה". וע"ע באהבת חסד (פתיחה לנתיב החסד סעיף א).

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל', עיה"ק ירושלים

הברכה תלויה בעבודת האדם

רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם. וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם (יא כו-כח)
משמעות 'ברוך אתה'

נודע בשערי הלכה, נידון הראשונים ואחרונים במשמעות 'ברוך אתה', ובחיי אדם (כלל ו ס"א) כתב 'שמעתי בשם הגר"א ש"ברוך" פירושו שיהיה מבורך, לא כמו שחושבים שפירוש "ברוך" הוא לשון שבח, רק שאנחנו מבקשים שיהיה מבורך.

שורש הדברים נמצא כבר בדברי הרשב"א (שו"ת ח"ה נ,נא) ורבינו בחיי (דברים ח י, כד הקמח, ברכה), שאמנם על דרך הפשט הברכות אינן צורך גבוה, אלא צורך הדיוט, להודות ולשלם, אבל על דרך האמת הוא לשון תוספת וריבוי, מלשון 'וברך את לחמך' (שמות כג כה), ומצינו (ברכות ז). שאמר הקב"ה 'ישמעאל בני ברכני', והיינו כאמור (שבת פט.). שאמר הקב"ה למשה 'היה לך לעזרני', וכשאנו מברכים להקב"ה יש בזה תוספת רוח הקודש, וברכתנו היא סיבה שיתברכו כל בריותיו ממנו, והיא מלשון 'ברכה' של מים הנובעת מן המקור.

ובנפש החיים (ב ב-ד) ביאר שיטתם, 'שזהו רצונו ית' מטעם כמוס אתו ית', שנתקן ונייחד ע"י הברכות והתפלות את הכוחות והעולמות העליונים, שיהיו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון, ולהמשיך ולהוסיף בהם קדושת האור ורב ברכות מעצמותו ית', המתחבר אליהם ומתפשט בתוכם. וממילא יושפע זה התוספת ברכה והקדושה גם על עם סגולה, שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה'.

השפעת הברכה תלויה במברכים

והנה אין לחוש לטוענים על משמעות זו, שנראית כביכול השי"ת זקוק לכח זולתו, שהרי זהו מהות תביעת העליון 'תנו עוז לא'להים', להורות כי חפצו ית' בבריאת האדם הוא, להיטיב לנבראים כפי מעשיהם, כדי שלא יכספו בנהמא דכיסופא, ולכך תלה רצונו בבחירתם, וכפי השלמת עצמם, והעמדת כל הנבראים לשמש לעבודת קונם, כך הם

^ד הגר"א (אמרי נועם ברכות ס:): ביאר רבינו זו, שהרי רבי ישמעאל לא אמר שום לשון הודאה וברכה, אלא רק ביקש 'יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך', הרי שקיום ענין הברכה הוא להמשיך טובה מברכה העליונה.
^ה בנפש החיים כלל את ברכות והתפלות יחד, אך ראה בסמוך שהלשם הציע חילוק בין ברכות שבח ונהנין לברכות התפילה.

הברכה תלויה בעבודת האדם

גורמים שיתגדל ויתקדש שמו במעשיו, וזה הוא תכלית ברכתם, להשלים רצונו ית' בבריאה.

והרמח"ל הוא המליץ לעומק ענין זה, וכך כתב (אדיר במרום עמ' רמט) 'הברכה אינה אלא תוספת הכנה בשורש המשפיע, ובמקבל עצמו לקבל יותר ממה שניתן לו בחוק הראשון של הבריאה. והוא סוד 'ה' עוז לעמו יתן', והוא כמו 'יתר עוז' (בראשית מט ג), כי הברכה אינה אלא תוספת כח יתר על הבריאה הראשונה. כי אין אדם מתחדש בברכה, רק ההשפעה מתחדשת'.

ודבריו עשירים במקום אחר (דרך ה' ח"ד פ"ד) 'גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהנה בו, קונה את הטוב בעצמו, ולא שיתלוה לו הטוב בדרך מקרה, ולכך צריך שתהיה לו קצת התדמות, בשיעור שאפשר, אל שלימותו ית', ואף שהוא ית"ש מצד אמתת ענינו, מוכרח בו השלימות ומשוללים ממנו החסרונות, וזה אי אפשר שימצא בזולתו, מכל מקום צריך שלפחות יהיה הקונה את השלימות מעצמו החסרונות שהיו אפשריים בו. ולכן גזר וסידר שיבראו עניני שלימות ועניני חסרון, ותברא בריה שיהיה בה האפשרות לשני הענינים בשוה, ויותנו לה אמצעים שעל ידם תקנה לעצמה את השלימות, ותעדיר ממנה את החסרונות, ואז יקרא שנתדמית במה שהיה אפשר לה לבוראה, ותהיה ראויה לידבק בו וליהנות בטובו'.

והיינו, שתחילה היה האדם במצב שקול, וניתנה לו יכולת לבחור בין צד הברכה, כי בקיום 'לעבדה ולשמרה' ישיגו הנבראים בעבודתם צד שלימות לעצמם, לבין צד הקללה, בה יתווסף חסרון, ויקשה יותר להשיג את השלימות הנכספת, כאמור אחר החטא 'ארורה האדמה בעבורך'. ולכך נצרכת כל ברכה במהלך התיקון, לשוב ולהעמיד את הנבראים לעבודת קונם.

והגר"א כלל עומק זה בביאור המשנה דספר יצירה (פ"א מ"ט) 'ברוך ומבורך שמו של חי העולמים', 'ברוך' הוא ע"י עצמו, והוא מלמעלה למטה. 'ומבורך' ע"י הצדיקים, ממטה למעלה. וביאור דבריו, כי אמנם ראשית כל ברכה היא מצד קיום ההשפעה ממעלה למטה, אך עם זאת היה הרצון העליון לתת לנבראים יכולת להשתתף כביכול בעבודתם העולה ממטה למעלה, ולהמשיך בה עוד שפע עליון.

י' הלשם (ספר הכללים ח"ב, כלל יח ענף י, סי' יא אות מג) כתב בביאור שיטת הגר"א, שהברכות מיוסדות בשני לשונות, א. 'ברוך אתה', והוראתו שהוא ברוך מעצמו, והם כל גילוייו הנמשכים ונובעים מאור א"ס תמיד בכל סדרי מעשי בראשית במציאותם והנהגתם, והם מלמעלה למטה ומעצמו ית"ש, ועליהם נתקנו מאה ברכות לקיים ולהתמיד את אורם וגילויים תמיד, כי קיום גילויים הוא רק ע"י ישראל. ב. בלשון תפילה 'יהי שם ה' מבורך', שיתחדש ויתרבה גילוי אורו ית"ש עוד ביותר, וזאת ע"י תפילות הצדיקים, והוא ממטה למעלה. והחילוק ביניהם, כי הברכות שאומרים הצדיקים ממטה למעלה, שיתחדש ויתרבה גילוי אורו, מותר ומצוה לאומרים בלי הפסק, ואילו אלו שהם ממעלה למטה, אסור לאומרים בשם ומלכות, אלא רק על גילוייו העומדים לפנינו כמו ברכת הנהנין, וכל המאה ברכות נקבעו על סדרי בראשית והנהגתם, ואין לומר לשון זו על מה שלא נתגלה עדיין כלל. והוסיף, שלכן מאה ברכות נתקנו תחילתן בלשון נוכח וסופן בלשון נסתר, תחילה בנוכח, על גילוי מצד פעולותיו, והם מלמעלה למטה, ושרשם נובע מאור א"ס אך סופן בנסתר, כי יש להעלות תיכף את אור הגילוי, לייחדו במקומו שמשם הוא נובע ונמשך, כדי להתמיד ולקיים את ברכתו וגילוי תמיד. ונקט שבזה חלוקות ברכות התפילה משאר ברכות, כי בתפילה כל הברכות לנוכח,

ברכה וקללה בהווה, רע וטוב לעתיד

והנה הגר"א (אדרת אליהו כאן) כתב, שנאמרה לשון 'ברכה וקללה', ולא 'טוב ורע', כי נמצא צדיק ורע לו רשע וטוב לו, והברכה לא תגיע תיכף רק התכלית הוא טוב. וביאור דבריו הוא, שגילוי הטוב יהיה רק בעולם השכר, שבו ההטבה שלימה, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולפיכך בכל מהלך התיקון, אין ההשתלמות נחשבת 'טובה' אלא 'ברכה', והיינו, כאמור, כי ה'ברכה' היא כח השלמת החסרון שניתן לנבראים להשלים עצמם, להיות ראויים שיתגדל ויתקדש שמו בגילוי שמו בהטבתו להם.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

והם בדרך הודיה על כל הגילויים, ונמצא שכל התפילה היא ממטה למעלה, להתמיד אורו וגילוי גם על ידינו, וכן לשון שעה"כ (בראש דרושי כוונת הברכות) 'כונת ברכת הנהנין וברכות המצות כולם, הם מלמעלה למטה, כדי להמשיך השפע. חוץ מן י"ח ברכות אלו דעמידה, שהם כדי להעלות ממטה למעלה'.
¹ והן הן דברי האלשיך, שכתב, שאילו נאמר 'טוב ורע', היה עולה על הדעת ששכר המצוה ועונש העבירה, הוא דבר נפרד מעצם המצות והעבירות, ולכך אמר להם, שהמצוה עצמה היא הברכה, כי אור שורש המצוה למעלה מתברך ומתרבה, ולכן 'ברכה' תחשב.

באר צבי / הרב צבי קרייזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

סמוך ומופלג

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו (יג, ה)

ידועה השאלה ששאל מרן ה'חפץ חיים' זי"ע את האדמו"ר ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל בדרכם אל הכנסיה הגדולה הראשונה, מדברי המדרש (הובא ברש"י לך לך טו, א), שכל מקום שנאמר 'אחר' - משמעו סמוך, ואילו כשכתוב 'אחרי' - משמעותו מופלג. ואם כן יש להבין איך יתפרש הפסוק ללכת 'אחרי' הקב"ה - בצורה של מופלג ולא סמוך, הרי ודאי שהאדם צריך להשתדל להיות יותר קרוב.

נענה האדמו"ר בעל ה'אמרי אמת' זצ"ל וענה למרן בעל ה'חפץ חיים': אגיד למר תירוץ חסידי; במידה שאנו רואים את עצמנו בבחינת 'אחרי' - מופלג, שהננו עדיין רחוקים מהשי"ת, בה במידה יכולים אנו לזכות להמשך הכתוב 'ובו תדבקון', כי קרוב ה' לנשברי לב. אבל אם האדם מרגיש שהוא קרוב להשי"ת - ידע שהוא מופלג ורחוק מאוד.

מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ('זכרון שמואל' תקצ"ב) הביא תירוץ נוסף שאמר אז ה'אמרי אמת', שהפסוק בא לרמוז, שאפילו מי שהוא במצב של ריחוק - 'מופלג' - עדיין יש לו את החיוב והיכולת ללכת אחרי השי"ת.

והוסיף על כך מרן הגרש"ר זצ"ל שזהו מה שכתוב "אם יהיה נידחך בקצה השמים משם יקחך" (דברים ל, ד), כלומר, אפילו אם האדם במצב נידח, מכל מקום אם עדיין לא ניתק לגמרי ונאחז באיזו נקודה של רוחניות - 'בקצה השמים' - יכול להתקרב להקב"ה.

ונביא עוד כמה יישובים בענין:

א', הביא מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ביאור נוסף ששמע בזה, על פי הירושלמי (ברכות פ"ט ה"ה, סוטה פ"ה ה"ה, הובא בתוספות בסוטה כב: ד"ה פרוש), שיש לעבוד את הקב"ה גם מאהבה וגם מיראה, מאהבה - כי אין האוהב שונא, ומיראה - כי אין הירא מבעט. הרי מבואר, שבמצב של אהבה וקירבה גדולה להקב"ה, תיתכן מציאות של 'מבעט' חלילה, ולפיכך יש לצרף גם יראה שלא יבוא לבעט. וזהו כוונת הפסוק 'אחרי' - מופלג' היינו היראה היא בבחינת 'מופלג'.

ב', עוד הוסיף מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל לבאר מדיליה, שהפסוק בא לרמוז, שאין מדרך עבודת השם לעלות ולהעפיל תיכף למדרגות עליונות, אלא יש ללכת ולעלות מדרגה אחר מדרגה, וזהו בבחינת 'אחרי' - מופלג'. עכ"ד.

ויש לציין כי כיסוד זה מבואר בדברי אדונינו הגר"א זי"ע בביאורו לספר משלי בכמה מקומות, (וכגון בפרק י"ט פסוק ב', ג'), שהאדם צריך לילך מדרגה לדרגה כמו שעולה בסולם, ולא יקפוץ למדרגה שאינו ראוי לה, שאז הוא עלול ליפול לגמרי.

ובספר "אבן שלמה" (ד' י') כתב בזה הלשון: פעמים שאדם מתחיל ללכת בדרך הישר ואחר כך פורש מפני שקשה לו מאד, והוא מתרעם על השם שלא היתה לו סייעתא דשמיא, אבל באמת הוא בעצמו קלקל במה שרצה לקפוץ בפעם אחת למדרגה העליונה. עכ"ל.

ג', עוד יתכן לבאר, על פי דברי רבינו מרן בעל ה'אבי עזרי' זצוק"ל, (מחשבת מוסר ח"ב), שביאר שככל שהאדם משיג את החכמה והאמונה יותר ויותר, עד שמתקרב למצב של "ותחסרהו מעט מאלקים" - כך הוא רואה עד כמה באמת הוא רחוק מהקב"ה, הוא רואה יותר את ה"ותחסרהו" - עד כמה חסר לו עדיין בהשגה. ועל כן דוקא משה רבינו, שהגיע לדרגה העליונה, על ידי זה גופא הוא היה "והאיש משה ענו מאד מכל האדם" (במדבר יב ג), כי ראה יותר עד כמה עדיין הוא רחוק. מאידך, כאשר רחוקים מהחכמה ולא מתעמקים בה - יכולים לטעות ולחשוב שהמרחק אינו גדול. עכ"ד.

ולפי זה יתכן לבאר, שזהו גם כוונת הפסוק כאן, שככל שיתקרב האדם יותר וידבק בהקב"ה - ירגיש עצמו יותר במצב של 'אחרי - מופלג'. [וזהו מהלך שדומה קצת למהלך הראשון של ה'אמרי אמת', אבל לאידך גיסא].

ד', עוד נראה ליישב בפשיטות, שקושיה מעיקרא ליתא, דהנה דרשו חז"ל על פסוק זה (סוטה יד.) מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר 'כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא' (דברים ד, כד), אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה וכו'. ואם כן הרי מובן שלא יתכן לכתוב 'אחר - סמוך', שהרי אש אוכלה הוא, ומאחר והכוונה ללכת רק אחר מידותיו, נמצא שזהו בבחינת 'מופלג'.

ובאמת, שגם לגבי מידותיו של הקב"ה "מה הוא רחום וחנון וכו', מלביש ערומים ומבקר חולים" וכו', כמובן שאין זה אלא לדוגמא בעלמא לשבר את האוזן, כי אליבא דאמת מידותיו של הקב"ה בעצמו - אין בכח אנוש להשיגם ובודאי לא להשתוות בהם לכביכול (ראה בספר 'תומר דבורה'). ומעתה נמצא שגם בהליכה אחר מידותיו - עדיין לא שייך לכתוב 'אחר - סמוך', כי יש לדעת שגם אם ישיג האדם כל המידות, נשאר עדיין בגדר של 'אחרי', היינו מופלג מאוד ממידותיו האמיתיות של הקב"ה.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

על טעם וריח אין להתווכח?

לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים (יד, כג)

התוס' בב"ב (כא. ד"ה כי) ביארו למה השהיה בירושלים בזמן המקדש גרמה "ללמוד ליראה": "לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה... והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

והוא נפלא שרק "היה רואה", לא ויכוחים והרצאות לא מופתים ורוח הקודש, רק הווי ואוירה של עסק בעבודה, וזה כבר הוביל מאליו לכוון ליראת שמים ועסק התורה.

והן דברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א) שהאדם מטבעו נמשך אחרי הבריות, עד שפעמים צריך לברוח למדבריות בגלל החברה. והוא למד זאת משלמה המלך החכם מכל אדם, שכתב (משלי יג כ) "הולך את חכמים יִחָפֵם ורועה כסילים יִרֹעֵ". ולהלן שם (כב כד-כה) כתב עוד שלמה המלך: "אל תִּתְרַע את בעל אָף ואת איש חַמוּת לא תבוא, פֶּן תִּאָּלֶף אורחותיו ולקחת מוקש לנפשך", דהיינו שחבר יכול להשפיע אפילו במידות כאלו שהחסרון גלוי וניכר בהם, ומפריע לך עצמך.

ויש כאן לימוד וגילוי עצום בנפש האדם, כי הגם דאמרי אינשי "על טעם וריח אין להתווכח", ודברים שמקורם באופי האדם ותכונות הנפש א"א לשנותם, ואפילו האדם עצמו לא כל כך בעלים עליהם, אם האוירה החברתית ודעת הקהל נושבת לכיוון מסוים, הוא נעשה טוב ויפה ומוצא חן, אף שמטבעו היה מתנגד ומואס בכך. הרי שכח החברה כל כך גדול, עד שהוא משפיע נגד תכונות האדם! נגד מהותו ואופיו! וכח החברה כן יכול "להתווכח" על טעם וריח!

ובפרקי דרבי אליעזר (פרק יד) מונה עשר פעמים שהקב"ה כביכול ירד מהשמים לארץ. ובפרק לט הוא מגיע ל"ירידה הרביעית" - שהקב"ה ירד למצרים כמו שאמר ליעקב אבינו "אנכי ארד עמך מצרימה". למה הקב"ה ירד למצרים? למקום כל כך ירוד ונחות בשבילי?

מסביר המדרש שיעקב אמר לעצמו, איך אעזוב את ארץ אבותי ואלך לארץ שאין שם יראת שמים? ועל זה אמר לו הקב"ה "אל תירא אנכי ארד עמך". והנה "ירידה" של הקב"ה משמי השמים היא מאורע גדול ורב ערך, מהסוג של "וירד ה' על הר סיני" שהוא אחד מאותם ירידות המנויות שם. אם כן מה כל החרדה הזאת שהקב"ה יורד למצרים בגלל החשש של יעקב?

ובפרט שהקב"ה כבר הבטיח לו "אל תירא מִרְדָּה מצרימה?" ובכל זאת לא נחה דעתו של יעקב עד שהוצרך למאורע אדיר כירידת ה' למצרים לשמור עליו! מה קורה כאן?

כך שואל רבי אביגדור מילר זצ"ל, והוא מסביר שע"כ כמו שהיתה נחוצה ירידת ה' למתן תורה, כך נחוצה הירידה הזו למצרים לשמור על תמימותו של עם ה' שלא יתקלקל ח"ו בין האומות. השמירה האלוקית מחברה ש"אין יראת שמים ביניהם" כל כך הכרחית וחיונית, עד שצריך שהקב"ה בכבודו ועצמו ירד בשביל כך משמי השמים.

והוא מוכיח גם מדוד המלך, שאת תחילת ספר תהלים ראה להקדיש לדבר הזה - שלא ללכת לסביבת רשעים, לא לשבת במושב הלצים, ואפילו לא לעמוד בדרך החוטאים!
שום כלום אפילו לא עמידה!

כאן מתחדש שאפילו מלאכי השרת כמו יעקב אבינו ודוד המלך, ענקים שהעמיקו בגדולת ה' ותהילותיו, בני-אנוש שהתעלו למדרגה של רגלים למרכבה העליונה שאין לנו אפס-מושג מה זה, והנה - הם מפחדים אפילו על עצמם שהכל יהיה לשווא!!! שלא יהיה קיום לחכמה ודעת שלהם אם ישהו בחברה רעה. כי האוירה של הסביבה נקלטת באדם וברגשותיו על כרחו!! וכך קבע והודיע החכם מכל אדם בספר משלי (יג כ) "הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע". זהו זה, זה נתון ועובדה.

אלא שאפשר להשתמש בכח האדיר הזה גם לתועלת, להתרומם ולהתנשא ע"י חברה טובה למעלות ומידות טובות, יותר מתכונותינו וכוחותינו. כדברי בעלי התוספות שבתחילת הדברים, וכ"כ במבחר הפנינים (א יג) שציווה החכם לבנו "היה יושב עם החכמים, כי אם תדע ישבחוך, ואם תסכל ילמדוך, ואם יעידו לך יועילוך".

אז לא נהיה יותר קדושים ומלאכיים מיעקב אבינו דוד המלך ושלמה המלך, נברח מחברים רעים יותר מאש ונתקרב לטובים, נהיה חלק מהם כדי שישפיעו עלינו לטובה.
יש עוד כמה מקורות לזה בחז"ל:

במסכת הוריות (יב.) ציוה רב משרשיא לבניו "תיבו אקילקלי דמתא מחסיא ולא תיבו אפדני דפומבדיתא, טב גלתא סריא [דמתא מחסיא למיכל] מכותחא דרמי כיפי". ומפרש רש"י דבמתא מחסיא היו תלמידי חכמים ראויים להוראה, ותרבות יפה היה בהם, אבל בפומבדיתא לא היתה תרבות מעליא כל כך, וקאמר ליה מוטב לו לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפדנא בפומבדיתא. גילדנא סריא - מוטב לאכול דג קטן מוסרח. מכותחא דרמי כיפי - אפילו מכותח שהוא משובח וחזק. כי השפעת החברה היא עצומה, וגם כשטוב לאדם והוא בתנאים נוחים דעתו לא תחזיק מעמד מול החברה.

ובמסכת שבת (סג.) [ואמר רבי] אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא - חגריהו על מתניך, אם עם הארץ הוא חסיד - אל תדור בשכונתו. ופירש רש"י שם: אל תדור בשכונתו - שאינו יודע בדקדוקי מצוות ואין חסידותו שלם וסופך ללמוד ממנו.

ובמדרש קהלת (פ"ז ג) נאמר: "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלוקים את האדם ישר - ישר היה וכו' וכיון שנעשו שנים - והמה בקשו חשבונות רבים". והוא נורא להתבונן שגם

אדם שכשלעצמו היה יכול להישאר כמו שעשאו הקב"ה ולעבדו כדבעי, חבר אחד משנה אותו ומסיט אותו מהמירב שיכל להגיע אליו.

ואכן בדברי הימים (ב כא ו) איתא "וילך בדרך מלכי ישראל כאשר עשו בית אחאב כי בת אחאב היתה לו אשה ויעש הרע בעיני ה'", וכן בפרק שלאחר מכן (פסוקים ג-ד) "גם הוא הלך בדרכי בית אחאב כי אמו היתה יועצתו להרשיע. ויעש הרע בעיני ה' כבית אחאב כי המה היו לו יועצים אחרי מות אביו למשחית לו", הרי שכל מה שהרשיע לא היה מצד עצמו אלא מאשתו או אמו.

וכ"כ בספר החינוך (מצוה טו) "ואל יבטיחך יצרך לומר, אחרי היות לבי שלם ותמים באמונת אלהים, מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגי אנשים לשבת בשווקים וברחובות, להתלוצץ עם הלצים ולדבר צחות, וכיוצא באלו הדברים שאין מביאין עליהם אשמות וחטאות? הלא גם לי לבב כמוהם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם? אל בני, השמר מפניהם פן תלכד ברשתם, רבים שתו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה את נפשך תציל!"

ובתפארת ישראל על המשניות (קידושין פרק ד, בועז סק"ה) כתב בזה "ואמר עוד לא תתרע את בעל אף, פן תאלף אורחותיו. ואמרו (ב"ב כא) קנאת סופרים תרבה חכמה, ואמרו (פסחים קיב:) לא תדור בשכנציב משום דלצני הוו ומשכי לך בליצנותא. ואמרו עוד (באבות פ"ב) איזה דרך שיבור לו האדם, והשיבו שיהיה לו חבר טוב. ואמרו עוד (שם פ"א) יהי ביתך בית ועד לחכמים והווה מתאבק בעפר רגליהם, עשה לך רב וקנה לך חבר. וכן הוא אומר (תהילים קיט) חבר אני לכל אשר יראוך. וכן בכל מדה ומדה בין נדיבים תתנדב נפש האדם, ובין רעים תשחת נפשו בו."

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת ראה

יא, כו: ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה.

צ"ב דפתח הכתוב בלשון יחיד "ראה", וסיים בלשון רבים "לפניכם", וכבר האריכו בזה רבים.

וכתב בכלי יקר ע"פ קידושין [מ, ב] ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי שבעולם נידון אחר רובו והיחיד אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנא' וחוטא אחד מאבד טובה הרבה, בשביל חטא יחידי שעשה זה איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

ולפ"ז יתבאר דפתח הכתוב בלשון יחיד ראה וסיים בלשון רבים לפניכם, משום דבמעשה היחיד תלוין גם הרבים כולן אם לכף זכות או לכף חובה.

*

יב, ח: לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו.
עיין רש"י דקאי על ההיתר להקריב בבמות.

בטעם היתר הבמות איתא בירושלמי [פ"ק דמגילה הי"ב] ר' ייסא בשם ר' יוחנן זה סימן כל שהארון מבפנים [במקומו] הבמות אסורין, יצא הבמות מותרות, ר' זעירא בעא קמי ר' ייסא אפילו לשעה כגון ההיא דעלי. ובמשך חכמה כאן האריך לבאר דהיינו דוקא אם הארון יצא למלחמה ולא נח לכיבוש האוייבים ואפילו לשעה, ובוה יישב מהא דבגלגל היה הארון מבפנים והבמות מותרות משום דלא נחו מכיבוש נחלה עיין שם.

ולכאורה מה עניינו של היתר הבמות תלוי בזה אם הארון קבוע במקומו או לא, ראיתי בספר תורת הבמה [פרק ז עמ' נ והלאה] שביאר דהמשכן נקרא על שם הארון שבתוכו כדכתיב משכן העדות והיינו הלוחות שבתוך הארון שהם עדות לישראל, וממילא בזמן שהארון בתוך המשכן יש לזה שם משכן גמור וזה אוסר להקריב בבמה במקומות אחרים, וכשיצא הארון לפי שעה נסתפק הירושלמי אי בעינן שיהא שם ארון בפועל כדי שיהא לזה שם משכן גמור, או דילמא כיון שם הארון באופן קבוע אפילו יצא לפי שעה לא נתבטל קביעותו במשכן ליקרא משכן גמור ונאסרו הבמות ופשט כצד הראשון.

אולם כתב בתורת הבמה דבפשוטו מסתימת דברי הבבלי נראה שחולק וסובר שכל ימי משכן שילה נאסרו הבמות גם בזמן שיצא הארון למלחמה בימי עלי עיין רש"י זבחים [קיא, ב ד"ה נאסרו], וביאר באריכות דהבבלי סבר דמשכן שילה קדושת מקום אית ליה כקדושת בית עולמים שאינו תלוי במחיצות ומשכן דוקא, ולכן גם כשיצא הארון לשעה עדיין המקום

שנתקדש בקדושתו עומד ונאסרו הבמות במקום אחר, ומוזה הטעם בבית עולמים נאסרו הבמות גם בימי בית שני אע"פ שלא היה ארון שם משום דקדושת המקום הנבחר קיים לעולם ומקריבין אע"פ שאין בית עיין שם.

*

יב, ח: לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו.

עיין רש"י דקאי על שעת היתר הבמות.

בבית אלקים למבי"ט [שער היסודות פרק סב ד"ה והנכון] כתב וז"ל והנכון כי בזמן היתר הבמות להקריב קרבנות נדבה במקום שנתקדש לבמה והקריבו בו היו מתפללים שם והיה נשאר המקום ההוא מקודש והיו בונים בית הכנסת לרבים, וכשנבנה בית עולמים שנאסר הבמות היו מתפללים גם כן באותן המקומות [מקום הבמות] והיו משלמים בשפתותם תפילות ותהילות לשם במקום הפרים והכבשים שנקרבו שם.

*

יב, יא-יב: שמה תביאו וגו' וזבחיכם מעשרותיכם וגו' ושמחתם לפני ה' אלקיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריכם.

ובסוף הפרשה [טז, יד] הוסיף גם כן והגר והיתום והאלמנה, ופירש"י שם ד' שלי כנגד ד' שלך, וקשה למה כאן לא מנה אלא את הלוי.

כתב בטעמא דקרא ויש לומר דכאן מיירי שעלה לירושלים לאכול מעשר או להקריב קרבנותיו ואז אין נמצא שם הגר והיתום והאלמנה, רק הלוי נמצא שם בשביל עבודתו בביהמ"ק, ולכן לא כתיב אלא הלוי, אבל בסוף הפרשה דמיירי ברגלים ואז כל ישראל חייבין לעלות לרגל [וגם האלמנה השרויה אצלו משמחה כמו שאמרו בגמ'] ולכן חייב לשמח את כולן עכ"ל.

ויש להעיר לפי זה לעיל [יב, ז] ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם, דבשלמא מה שלא פירט הכתוב "בניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם" יש לומר דכל אלו בכלל "בתיכם" חשיבי הדריין עמו בבית [וכמו לגבי חזקת "חברות" דכל הנך חשיבי בכלל "ביתו" וטפלים אליו עיין בכורות ל, ב], אולם קשיא אמאי כאן לא כתוב שצריך לשמח גם את "הלוי אשר בשעריכם" ומשרת שם וצ"ע.

*

יד, א: בנים אתם לה' אלו קיכם לא תתגודדו.

אמרו חז"ל [סנהדרין סח, א] על ר"ע בשעה שהוציאו מיטת ר"א הגדול שהיה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ, והקשו בתוס' הרי אסור משום לא תתגודדו, ותירצו דעל דברי תורה מותר.

בספר שערים בתפילה [להגרש"ד פינקוס זצ"ל עמ' לט] כתב ושמעתי ביאור הענין בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שיסוד האיסור דלא תתגודדו כתיב לפניו בתורה "בנים אתם לה'".

אלוקיכם לא תתגודדו", והיינו שמי שחובל בעצמו כאשר מת קרובו מראה בזה שמעכשיו שחסר לו את אותו קרוב, חייו אינן חיים, ועל זה אמרה תורה הרי בנים אתם לה' אלוקיכם - איך תאמר שחייך אינן חיים כשיש בורא אוהב קרוב אליך מאד מאד, אבל על דברי תורה החסרים שפיר מותר, שבאמת כן הוא דכיון דחסר לו מדברי תורה כבר חייו אינן חשובין לכלום ומותר גם לחבול בעצמו, וכ"ש שצריך להשתגע בבכיה על זה.

*

טו, ב: לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה'.

סיפר מו"ר הגר"ש אלטמן שליט"א שהיתה אשה בעלת תשובה שמצאה בעזבון של אמה שלה בכת"י שהיא הלוותה לה 120 אלף שקל לפני 20 שנה והיא זוכרת שכך הוה. השאלה היתה אם היא צריכה לשלם זאת [היו גם יורשין אחרים], ופסקו שלא צריכה לשלם כיון שעברו כמה שמיטות מאז ושמיטת כספים משמטת את ההלוואה.

ויש שעוררו על זה אמאי לא נימא דהוי הלוואה בטעות דהיא היתה חילונית ולא ידעה משמיטת כספים, ואם היתה יודעת ודאי לא היתה מלוה בצורה כזאת בלי פרעון זמן קבוע לפני השמיטה.

אמנם מו"ר שליט"א הביא ראייה דלא אמרינן דהוי הלוואה בטעות בכהאי גונא מהא דאיכא לשון אחד בגמ' מכות [ג, א] ד"המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו" [וכדפרש"י שם ד"ה ואע"ג דלא יגוש בזמנו כי כבר קרא שמיטה קודם לכן"]. ולכאורה אמאי לא נימא דהלוואה תהא בטילה לגמרי ויוכל לנוגשו כעת כיון דהמלוה התנה שיפרע לו לאחר עשר שנים ולא זכר משמיטה, א"כ ההלוואה משמטת ולא אמרינן דהוי הלוואה בטעות.

ומצאתי שכבר הביא ראייה זו בשו"ת בית יצחק [שמלקיש יו"ד ח"ב סימן ג אות ו] והסביר הטעם בזה "הואיל והשביעית הוי אפקעתא דמלכא לא הוי ההלוואה בטעות מחמת כן, והוי כאילו נתן לו מתנה מעצמו או כמחילה".

ושמעתי מאחי הרה"ג שמואל שליט"א שהסביר את הדברים, שטעות אומרים רק על דבר שהיה טעות בשעת ההלוואה עצמה שהממון היה שלו, ולא טעות שבאה לאחר מכן, וכמו כאן דהשביעית אפקעתא דמלכא והיה עושה לאחר ההלוואה פרוזבול, ומה שטעה ולא עשה אין זה מהני לבטל ההלוואה דמעיקרא.

*

טו, ח: כי פתוח תפתח את ירך.

כתב בספר מבשר צדק כאן [הובא בספר ארך אפים בסופו חסד לאברהם עמ' צד] בזה"ל הנותן צדקה יזהר להתחיל בנתינת הצדקה טרם הפשטת יד העני כי על ידי זה מיוחד שם הוי"ה כסדר, כי הפרוטה הוא יו"ד, וה' אצבעות של הנותן הוא ה', ופשיטת יד הנותן הוא ו', ובנותנו לחמישה אצבעות של העני הוא ה' אחרונה, ובזה ממשיך רחמים לעולם ולא כן להיפך.

וראה עוד בספר רוח חיים [להחיד"א דרוש ח] שכתב בזה"ל נודע מעלות הצדקה רבו כי רבו ומכללם דמהפכת מידת הדין לרחמים, וידוע דשם המיוחד הוא מידת הרחמים, וזה שנאמר ויקחו לי תרומה שהוא הצדקה לי לשמי שהוא רחמים עכ"ל.

והנה רש"י בבראשית [יח, טז ד"ה וישקיפון] כתב כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך שגדול כח מתנות עניים שהופך מידת הרוגז לרחמים עכ"ל. ובפשוטו היה אפשר לומר שזה רק במתנות עניים דבשכר זה שהוא מרחם על העני הקב"ה גם כן הופך מידת הרוגז לרחמים, אבל לא כל תרומה ונתינה לביהכנ"ס שנקרא באופן כללי גם כן "צדקה" יש את הכח המיוחד בזה להפוך מידת הרוגז לרחמים. אולם בחיד"א שהביא זה גם גבי תרומת המשכן חזינן שאין חילוק בזה.

*

טו, ט: קרבה שנת השבע שנת השמיטה.

בדרך אמונה [פ"ט משמיטה בביאור הלכה ד"ה מי שנמנע] כתב בזה"ל במכות ג, ב המלוה את חבירו סתם אין יכול לתבעו פחות מל' יום דכתיב קרבה שנת השבע שנת השמיטה, מה תלמוד לומר שנת השמיטה, לומר לך יש שמיטה אחרת שהיא כזו ואיזו זה המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום. ופירש רבינו יהונתן [שם] שהזהירה התורה שלא ימנע מלהלוות לו משום שלא יוכל לתובעו ל' יום, וכך פירש בעיון יעקב שם. וצ"ע דהא בידו לקבוע זמן פחות מל' יום דהא המלוה את חבירו סתם אמרו ולא בקובע זמן, ואם הלואה רוצה דוקא לל' יום אי אפשר ללמוד מכאן לסתם הלואה ל' יום, דהתורה הקפידה על כל הלואה מפני שלא ימנע מלהלוות מפני שהלואה קובע זמן דלא ניחא ליה, ופשיטא דעל זה לא הזהירה התורה דבודאי המלוה יכול לקבוע זמן כרצונו וצ"ע עכ"ל.

וכדי ליישב דעת רבינו יהונתן נקדים מה שכתב בספר אהבת חסד [ח"א פרק ראשון סעיף ו] ועל כמה זמן מחוייב ללוות לו מסתברא דזה תלוי גם כן לכל אחד כפי השגת ידו, ואם אין יכול להלוות רק על זמן יום או יומיים אין מחוייב יותר, ולהיפך אם יבקש ללוות ממנו על יותר משלושים יום וידו משגת לזה נראה דצריך ללוות לו.

ובנתיב החסד סק"י כתב דמ"מ אין דין זה ברור כל כך, דאפשר דמצות עשה אם כסף תלוה קאי על זמן דסתם הלואה דהוא ל' יום דאם לא כן אין שיעור לדבר [אא"כ בלי זה יתמוטט ומקיים בזה מצות עשה דוהחזקת בו עיין שם], ועכ"פ נראה ברור מדברי אהבת חסד דאם ידו משגת להלוותו לל' יום והמלוה מסכים רק לכ' יום והלואה אין מסכים פחות מל' יום דמחוייב להלוות לו וכדברי רבינו יהונתן דעובר בזה כשאין מלוה על לאו דהשמר לך וגו' ואין יכול לקבוע זמן לפי רצונו [ולא אמרו סתם הלואה ל' יום אלא כשלא אמרו כלום, לאפוקי אם התרצו ביניהם מעיקרא לפחות או יותר מזה].

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

מדת היראה של רב נחמן בר יצחק

לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים (יד, כג)

ידוע לכל דברי הגמרא בשבת קנ"ו ע"ב: "דאימיה דרב נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה, כסי רישך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא, ובעי רחמי. לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה, יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא, נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא, אלמיה יצריה, סליק פסקיה לקיבורא בשיניה".

(תרגום: אמו של רב נחמן בר יצחק אמרו לה החוזים בכוכבים 'בנך גנב יהיה', לא הניחה לו לגלות את ראשו, אמרה לו 'כסה ראשך כדי שתהיה עליך יראת שמים, ותבקש רחמים'. לא היה יודע למה אמרה לו כך, יום אחד ישב ולמד תחת דקל, נפלה הגלימה מעל ראשו, הרים את עיניו וראה את הדקל, תקפו יצרו, עלה וחתך את אשכול התמרים בשיניו).

וראיתי להעיר על דבר נפלא, דבסוף סוטה איתא "אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא", וגירסת העין יעקב שם: "א"ל רב נחמן בר יצחק לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא", וכן הוא בשל"ה (פר' עקב תורה אור אות י), וכן גרס רש"י במגילה (כח: ד"ה תקיפי), שכתב: "רב נחמן בר יצחק מחסידי בבל, בשילהי מסכת סוטה, דקאמר ליה לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא".

ולפי גירסא זו נמצא שדוקא על רב נחמן בר יצחק מצאנו שהיה מיוחד במידת היראה, יותר משאר בני דורו, ואפשר שזכה לזה מחמת שהורגל מקטנותו בכיסוי הראש ותפילה על יראת שמים.

והנה מצאנו בכמה מקומות שהעירו המפרשים שכל אמורא תפס מידה מיוחדת שהיתה חביבה לו (כעין שמצאנו באבות פ"ב מ"ט בתלמידי ריב"ז שכל אחד תפס מידה מסויימת), וכן י"ל בענייננו, שמצאנו בהרבה מקומות שציין רב נחמן בר יצחק דוקא את מדת יראת שמים, גם במקומות שהיה אפשר להזכיר מידות אחרות, ונראה מזה שמדה זו היתה חביבה עליו ביותר:

א. בברכות ל"ט ע"ב: "אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא, דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע".

ב. בשבת ס"א ע"א: "אמר רב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שתיהן ומנו מר בריה דרבנא, היכי עביד, סיים דימיניה ולא קטר, וסיים דשמאליה וקטר והדר קטר דימיניה".

ג. בשבת ס"ג ע"א וע"ב: "כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר למס מרעהו חסד שכן בלשון יונית קורין לכלב למס, רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב".

ד. בכתובות צ"ו ע"א: אמר רבי יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד שנא' למס מרעהו חסד, רב נחמן בר יצחק אומר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב.

ה. בסוטה כ"א ע"א איתא: משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הלסטין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נזדמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם... מאי פרשת דרכים, א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה. רב נחמן בר יצחק אמר זה ת"ח ויראת חטא. מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא.

ו. בברכות ל' ע"ב: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש... מנא הני מילי... אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

ז. בילקוט שמעוני תהילים (רמז תשע): "אמר רב נחמן בר יצחק לעתיד לבא מתפחדין הצדיקים כשרואין את אחיתופל בגיהנם, אומרים עשית לאותו צדיק כך, לנו על אחת כמה וכמה. והקב"ה מראה את מעשיו, ואחר כך הם שמחים עליו, לכך נאמר לא היה פחד".

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

החילוק בין עמידה בספירת העומר ובמגילה

שְׁבַע שְׁבַע תִּסְפֹּר לָךְ (טז, ט)

בשו"ע (או"ח סי' תפ"ט ס"א) כתב: "מצווה על כל אחד ואחד לספור לעצמו". ובביאור הלכה (ד"ה ומצוה) הביא דעת הרי"ף גיאות דמי שיוצא מהש"ץ אינו צריך לעמוד בברכה ובספירה ומשום דשומע כעונה אין לו דין לעמוד.

וזה לשונו: "ולעומת זה מלשון הקדמון הרי"ף גיאות משמע שאחד יכול להוציא את חבירו בזה דז"ל שם בהלכות ספירה ואנו כך קבלנו מרבותינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה מדכתיב מהחל חרמש בקמה, שאין ת"ל בקמה ללמדך שבקומה ובעמידה. ובמוצ"ש שאומרים לאחר תפלת ערבית ויהי נועם וקדושה דסידרא כשהן יושבין, נהגו ראשונים לברך ש"ץ מעומד וכל הקהל עונין אמן בכונה, שלא להטריח הצבור לחזור ולעמוד עכ"ל, וכ"כ בעל אורחות חיים בשם ר"ה גאון עי"ש ומשמע מזה דיוצאין בספירתו דאם כוונתם הוא שאין יוצאין רק בברכה גרידא וא"כ עכ"פ צריכין לעמוד בשביל הספירה גופא שצריכה להיות מעומד וכנ"ל" עכ"ל.

וצ"ע, דבהל' מגילה (סי' תר"צ ס"א) פסק השו"ע: "קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב", ופסק המשנ"ב שם (סק"א): "מיהו הברכה יברך בעמידה". וכתב בשער הציון: "ועיין במחצית השקל דגם השומעים הברכה, כיון דיוצאין על ידי שמיעה משום דשומע כעונה, צריכין גם כן לעמוד" ע"כ. מבואר דס"ל דמדין שומע כעונה, יש חיוב עמידה אף על השומעים.

ויש להקשות סתירה בדברי המשנ"ב, כי בהל' ספירת העומר משמע דסבר דהיוצא מדין שומע כעונה אינו חייב לקבל את הדינים של המשמיע, ואם בעינן עמידה באותה מצוה, סגי כאשר היא מתקיימת אצל המשמיע בלבד, והשומע ממנו, אינו חייב לעמוד. ואילו בהלכות מגילה העלה המשנ"ב להלכה להיפך, כי כיון דהקורא את המגילה חייב לעמוד, גם השומעים ממנו חייבים לעמוד, וסותר לכאורה לדבריו הראשונים.

וכבר נתבאר באורך באחרונים (וכמו שהארכתי בזה בספרי ויען יוסף - בגדרי שומע כעונה), כי ב' צדדים אלו, תלויים במחלוקת האחרונים (החזו"א והבית הלוי) בביאור הגדר של שומע כעונה, האם השומע מתבטל למשמיע ופיו כפיו ודיבורו כדיבורו, או שהוא רק מייחס את דיבור המשמיע אליו, אבל הוא נחשב לעצמו כמדבר ממש. שהנפק"מ בזה תהא האם השומע חייב גם בתנאים הנלווים לאותה מצוה, כגון עמידה וכיו"ב. שאם הוא נחשב מתבטל להמשמיע, נמצא שכל תנאי המצווה אינם צריכים שיתקיימו גם אצלו, וסגי שהם מתקיימים רק אצל המשמיע המוציא. אמנם אי נימא שהוא נחשב כמדבר ממש ומייחס

לעצמו רק את דיבור המשמיע, א"כ אע"פ שאין דיבור מפורש יוצא מפיו, מ"מ בעינין ששאר תנאי המצווה יתקיימו על ידו בנפרד, וכגון בעמידה שאף הוא יעמוד.

ומעתה י"ל, כי במשנ"ב עצמו רואים לכאורה סתירה בחקירה זו עצמה. כי מדברי רי"ץ גיאות לענין מצות ספירת העומר עולה, כי סבר כהצד ששומע כעונה הכוונה שהשומע מתבטל להמשמיע, ולכן אע"פ שמצות ספירת העומר צריכה להיות בעמידה, כל שמתקיימת העמידה אצל החזן המשמיע סגי בהכי ואי"צ הציבור לעמוד. אמנם מדברי המחצית השקל בקריאת המגילה עולה להיפך, דס"ל דשומע כעונה היינו רק יחוס הדיבור בלבד, אבל שאר המצוות צריכות להקיים אצל השומע בנפרד, ואם קריאת המגילה צריכה עמידה, צריך גם הקורא לעמוד וגם השומע.

ת. ויש לבאר וליישב שיטת המשנ"ב בנידון זה: א. ותחילה נאמר, כי מלשונו שם עולה שלא הביא את דברי רי"ץ גאות לענין ספירת העומר אלא רק כדי לברר ממנו את הדין של שומע כעונה בספירת העומר, ולהוכיח שיש דעה בראשונים שיכולים לצאת ידי חובה בשומע כעונה בספירה עצמה ולא רק בברכה. אך הוא לא בא ללמוד ממנו את עיקר הדין לענין עמידה בברכות, ובפרט שלמסקנה שם החמיר לכתחילה בעצם דינא דשומע כעונה בספירת העומר, א"כ פשיטא שלדינא יחמיר אף לענין דין עמידה בספירת העומר, כמו שהחמיר לענין דין עמידה בקריאת המגילה.

ב. זאת ועוד, כי גם מדברי רי"ץ גיאות עולה, דלא נהגו כך בכל פעם ולא היה כלל בידיהם שיש לשבת בכל ברכת המצוות שיוצאים בה ידי חובה מן המשמיע העומד, אלא רק במוצ"ש עשו זאת שהחזן העומד יוציאם בספירה: "שלא להטריח הציבור לחזור ולעמוד", משמע שרק מצד טעם זה יש להקל. ולפי זה בפורים בעת קריאת המגילה, שמלכתחילה יכולים הציבור להתארגן ולעמוד, אפשר דאף רי"ץ גיאות יודה למנהגם שיברכו על המגילה מעומד. (בפרט שברכה זמנה מועט, ואין בה כ"כ טירחא).

ג. עוד יש לחדד, כי גם מה שהיקל רי"ץ גיאות, זהו מטעם דהשומע מתייחס למשמיע העומד כמבואר, ואין כלל זה נדחה מן הדין אפילו בהלכות מגילה, שכן לענין קריאת המגילה סמך הבה"ל על אותו כלל, לא להצריך להעמיד את הקהל כל משך זמן קריאת המגילה, וסגי דקורא המגילה עצמו עומד. נמצא כי לא החמיר הבה"ל אלא רק לענין הברכה, מה שלא החמיר רי"ץ גיאות בעצמו. חזינן דעכ"פ לענין עיקר קיום המצווה שניהם שוים, שניתן לסמוך על עמידת הש"ץ הן בעת קריאת המגילה והן בעת ספירת העומר (לשיטת רי"ץ גיאות דמהני ביה שומע כעונה).

*

מדוע לא נמנית צדקה מז' מצוות בני נח?

פְּתַח תְּפִתַּח אֶת יְדֶיךָ לְאַחֶיךָ (טו, יא)

כתב הרוקח (הל' ברכות סי' שס"ו): "כל המצוות טעונין ברכה. אבל כל דבר שגם בני נח הוזהרו עליו, כגון גזל גניבה וחמס והוענשו יד עני לא החזיקו, וצדקה, ולוייה, ולקט ושכחה

ופיאה, והידור זקן שאם מצווים חייב, אין צריך לברך. וכן עשיית מעקה ודינים, ותיקון מאזנים ומשקלות ומידות אין צריך לברך, שהברכה "וצונו" ולא עכו"ם" עכ"ל. מבואר מדבריו, דאף הגויים הזהירו על מצות הצדקה, ומטעם זה אין לישראל לברך על מצוה זו.

ויש לשאול, אם הגויים נצטוו על הצדקה, מדוע לא נמנתה המצוה בהדי ז' מצוות שחייבים עליהן בני נח.

ת. נראה דענין ה"צדקה", ובפרט ה"יד עני לא החזיקו", נכלל בכלל מצות ה"דינים" שנצטוו בה בני נח, שהרי כל מטרת הדינים היא "להציל עשוק מיד עושקו" ובעשיית דין כהלכה יש בכלל צדקה והחזקת העני והעשוק, לפיכך גם חיסרון הדין יהא בכלל "יד עני לא החזיקו".

אמנם דברים נפלאים בזה מצאתי בס' רשימות שיעורים (להרי"ד סלובייצ'יק, שבועות דף ל' ע"א בהערות), שביאר שם כי אע"פ שמצות צדקה אינה מז' מצוות בני נח, מ"מ היא שייכא בהו לפי שהיא מהנהגות צלם אנוש בעולם, ואלו דבריו שם:

"וביאר מו"ר, שאפשר לבני נח לקיים את המצוות של צדקה וקרבנות, משום שמצוות אלו אינן משתייכות לקדושת ישראל, אלא לצלם האלקים ולכבוד האדם שיש לכל איש ואיש מבאי העולם. אנשי סדום היו "רעים וחטאים לד' מאד" בגלל אכזריותם. ובכך חיללו את הדמות ואת צלם האלקים שניתן להם ע"י בוראם. "חסד עולם יבנה" - עשיית חסד הוא היסוד של חיי חברת בני האדם בעולם. ומשום כך מצות צדקה שייכת לבן נח.

וכן קרבנות אינם שייכים דוקא לאלו שנתקדשו בקדושת ישראל. ענין הקרבנות כבר התחיל מימי קדם - מזמן קין והבל - כשבני האדם חיפשו דרך להביע את הכרתם הטוב לבוראם ית' על חסדיו והטבותיו. ובכך קרבנות שייכים לצלם האלקים ואף לבני נח.

הוא הדין בברכות ותפילות. הריהן מביעות את עיקר צורכיהם ורגשותיהם של אנשי בשר ודם. ובכך תפילה מעיקר הצורכים של אנשים. אנשים מודים לה' ית' בכך עבור חסדיו. וכן אנו אומרים פעמיים בכל יום: "יודוך ה' כל מעשיך" כי "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו". גוי כיתרו בירך את הקדוש ברוך הוא. וגויים כאנשי נינוה התחננו לסליחה מאת הקדוש ברוך הוא. ומשום כך תפילות וברכות נוהגות בבני נח.

וכך יסוד הדברים: מצוות המשתייכות לכבוד הבריות ניתנו אף לבני נח לקיים והן ז' מצוות בני נח, צדקה, קרבנות, ותפילה. שאר מצוות התורה שייכות לקדושת ישראל דוקא ולא ניתנו לבני נח לקיימן ואף לא כמצוות רשות" עכ"ד.

לפי זה מיושבים דברי הרוקח נפלא, שכלל את מצות צדקה אם שאר מצוות בני נח, כי אה"נ כאשר מענים העני, משחיתים הצלם אנוש, וע"ז נענשו אנשי סדום, אפילו אם אין הצדקה בכלל הז' מצוות בני נח.

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

ויחנו במדבר סיני (טו) - מתי נסעו מאלים ויבואו מדבר סין - ומתי החל המן לירד

דברי הגמרא דנסעו מאלים ויבואו מדבר סין בשבת, ותמיה כיצד נסעו בשבת

א. בגמ' שבת פז: אמר רב פפא ת"ש נבא להוכיח דראש חדש סיון של אותו שנה היה ביום ראשון וכרבי יוסי]

וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל עֶדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגּו' בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי (שמות טז, א),
ואותו היום שבת היה דכתיב וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה' (שם, ז) וכתיב שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ (שם, כו), ומדחמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבא וקשיא לרבנן, אמרי לך רבנן אייר דהרי שתא עבורי עברוה.

ויש לתמוה שמסתימות המקרא משמע דבחמשה עשר באייר בו ביום יצאו ובו ביום באו, ותמוה האיך נסעו בשבת הא לכו"ע ניתנה השבת במרה, והניחא לרבא דס"ל (שבת פז:): דלא איפקוד אתחומין א"ש, אבל לרב אחא בר יעקב דס"ל דאתחומין נמי איפקודו במרה האיך נסעו ביום זה.

*

דברי הרש"ש דלרב אחא בר יעקב נצטוו על השבת באלוש

ב. וכתב הרש"ש וז"ל ת"ש ויסעו מאילים כו' ואותו היום שבת שבת היה כו', ק"ל מדוע לא פריך מזה לראב"י לעיל דאמר למסען, ונ"ל ליישב דהוא סובר דלא נצטוו על השבת אלא באלוש כדאיתא במ"ר ריש פרשת עקב, (ועיין תוס' ד"ה כאשר וא"ת מנ"ל כו' דילמא כו') וא"כ כשנסעו מאלים עדיין לא הוזהרו עליו, ומאי דקאמר הש"ס לעיל וקא מפלגי בשבת דמרה לאו דוקא רק משום שהביא מימרא דרבי יהודה אמר רב דאמר כאשר צוך במרה עכ"ל, ולדבריו כו"ע מודי דבשבת ט"ו אייר בו ביום נסעו מאלים ובו ביום באו למדבר סין.

*

שיטת המזרחי דנסיעתן מאלים היה בערב שבת ויבואו למדבר סין בשבת

ג. במזרחי עה"ת (בשלח טו, כה) וקשה שהרי כבר נצטוו במרה על השבת וכו', וא"כ בשלמא מאיסור הוצאה שהיו מוליכין עמהן כל אשר להם לא קשיא דאיכא למימר דבאיסור הוצאה לא נצטוו בו עד פרשת המן דכתיב ביה אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי (שם, כט) ודרשינן מיניה הוצאה בשלהי פ"ק דערובין (יז:), אלא באיסור תחומין הניחא למ"ד אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד, אלא למ"ד אתחומין נמי איפקוד מאי איכא למימר.

ושמא יש לומר דבחמשה עשר יום לחודש השני דקרא לא קאי אלא אויבואו, אבל נסיעתן לא היתה אלא בשישי בשבת דהיינו בי"ד יום לחודש עכ"ל.

ועדיין צ"ע דאימתי הגיעו הא תכף ומיד בכניסת השבת אסור ליסוע, וע"כ דחנייתן היתה בכניסת השבת וא"כ לא היתה נסיעתן בט"ו לחודש כי אם בי"ד לחודש, ולא נתישב הקושיא כלל.

וצריך לומר דנסעו כל יום השישי ובכניסת השבת היה המרחק ממדבר סיני פחות מאלפיים אמה ויכלו להמשיך וליסע עד בואם אל מדבר סיני.

אלא דעדיין קשה האיך יכלו להמשיך וליסע הא היה עמהם כל אשר להם ואיכא איסור הוצאה, ובמזרחי שת לבו לזה וכתב דלכו"ע לא נצטוו על איסור הוצאה כי אם במן וזה היה אחר שהגיעו למדבר סיני.

אלא דהתוס' שבת פז: ד"ה אתחומין כתבו דלמ"ד אתחומין איפקוד במרה איפקוד נמי אההוצאה, ואע"ג דבפרשת מן כתיב אל יוציא, משום דשייך למילי דמן כתבינהו התם ע"ש, והדרא קושיא לדוכתא האיך נסעו ביום זה והלא עברו על איסור הוצאה.

ושמא כונתו לומר דהגיעו לאלים עם כניסת השבת ומה דקרי ליה חמשה עשר הוא כדמיון מה דכתיב ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (בראשית ב, ב), ופרש"י שם דנכנס בו הקב"ה כחוט השערה ונראה כאילו כילה בו ביום, וה"נ ממש בכניסת השבת נכנסו לאלים ונחשב כאילו באו בשבת, אלא דדוחק לומר כן דהא מבואר ברש"י דבשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו אין שייך לומר, ואולי שאני הכא כיון דעל פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו (במדבר ט, יח) יתכן להחשיב כאילו באו בשבת, וצ"ע.

*

לדעת המזרחי צריך לומר דגם קודם מתן תורה היה היום הולך אחר הלילה

ד. אלא דעדיין תמוה איך יתכן להחשיב ביאתן בליל שבת דהוא ליל ט"ו הא כתב הפנים יפות פרשת נח (ד"ה יום ולילה לא ישבותו) דקודם מ"ת היה הלילה הולך אחר היום, ולפי"ז ליל שבת היה י"ד באייר, ורק בבוקר של השבת התחיל ט"ו, (ואין לומר דבאמת אותו היום קאי איום ו' והוא היה בט"ו עם הלילה שלאחריו, דהא בגמרא מוכיח דהמן ירד ביום א' מדכתיב ששת ימים תלקטוהו, ודוחק לומר דזה נאמר להם ביום ראשון שלאחר שבת וצ"ע).

וצריך לומר דהמזרחי פליג עם הפנים יפות וס"ל דגם קודם מתן תורה היה היום הולך אחר הלילה ודו"ק בכל זה.

*

דברי התוס' לבאר הראיה דאותו היום שבת היה

ה. בגמרא מוכיח דאותו היום שבת היה מדכתיב ובקר וראיתם את פבוד ה' (שם, ז) וכתוב ששת ימים תלקטוהו (שם, כו), ופרש"י ד"ה ואותו היום וכו' ועל כרחך דבחד בשבת

ירד להם מן תחילה שנאמר **שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לֹא יִהְיֶה בּוֹ** (טז, כו) עכ"ל.

והתוס' ד"ה וכתוב תמהו וז"ל תימה היכי מייתי ראייה מהאי קרא דבשבת היה, והלא זה הפסוק נכתב אחר שכבר ירד מן שבוע כשהגידו נשיאי העדה שלקטו לחם משנה, דכתוב **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם וּגּו', שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ** (שם, כה כו), והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר, ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם, והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה עכ"ל.

והשפת אמת שם תמה ז"ל גם יש לדקדק הא דאמר וכתוב **שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ** (שם, כו) דהו"ל לאתוויי קרא דכתוב **וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ** (שם, ה), **וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לַחֵם מִשְׁנֶה** (שם, כב) דכתביבי קמיה האי **שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקָטְהוּ** (שם, כו), ואין לומר דהתם שישי לימי השבוע קאמר דהרי אמרו בריש פ"ק דר"ה (ג.) דלא אשכחן שני בשבת דכתוב עכ"ל.

ולע"ד נראה דבאמת י"ל דשישי הכונה על שישי לימות השבוע, ומאי דקאמרינן בר"ה דלא אשכחן שני בשבת דכתוב, כבר כתבו התוס' בר"ה ד"ה שני בשבת, והא דכתוב ויהי בוקר יום שני, מפרש בירושלמי אין למדין מברייתו של עולם, כלומר דלאו אשבת קאי אלא שהיה יום שני לבריאתו של עולם עכ"ל, ובחידושי הריטב"א תירץ באופן אחר וז"ל דהתם אכתי לא הו"מ למימר לא חדש ולא שנה והוצרך לומר שני של שבת ראשונה עכ"ל.

ואף אנן נמי נימא הכא הא משה רבינו ללמדנו הלכות שבת בא שצריך להכין הכל מערב שבת לשבת, והאיך יאמר והיה ביום כ"א לחדש השני והכינו ליום כ"ב לחדש השני הא לא יהיה מובן מדבריו דין הכנה לצורך שבת, וע"כ היה צריך להדגיש דביום השישי בדוקא והכינו כיון דהוא ערב שבת צריך להכין הכל ביום זה לצורך שבת, ואתה תחזה דאמר **וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי** בה"א הידיעה והכונה לאותו יום השישי המיוחד בבריאת העולם המיועד להכין בו צרכי שבת, וגם הקב"ה עשה בו את המלאכה שהיתה צריכה להיות ביום השביעי וכמו שכתב רש"י (בראשית ב, ג) המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בשישי, וראה בלקח טוב (בשלח טז, ה) והיה ביום השישי השישי הנקרא מששת ימי בראשית ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי עכ"ל.

[המשך יבא בס"ד]

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

ברכה - וקללה

רֵאָה אֲנֹכִי נִתֵּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם. וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם וְסִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם (יא, כו- כח)

ויש להעיר בפסוקים אלו. א. שמתחיל בלשון יחיד "ראה". ומסיים בלשון רבים "לפניכם".
ב. עוד יש להבין שמשה רבינו אומר שנותן ברכה וקללה, וכל הברכות והקללות אינם
נאמרים כאן, אלא רק בפרשת כי תבוא. וא"כ אין זה משמעות לשון 'נותן' שהוא כעת. ג.
עוד צריך ביאור שבברכה נאמר 'אשר' תשמעון ובקללה נאמר 'אם' לא תשמעו. ויש להבין
חילוק הלשון. ד. עוד יש להבין שבקללה נאמר שעל ידי אי עשיית המצוות "וסרתם מן
הדרך". ואילו בברכה לא פירש מה יהא משמירת המצוות.

וביאר רבינו האלשיך זיע"א שמשה רבינו רצה להשריש בקרב לב עם בני ישראל חמשה
יסודות שהם מעיקרי עבודת ה'.

הלימוד הראשון: שלא יעלה על לב שום איש מבני ישראל לומר, שעבודת ה' דומה
לעבודת מלך בשר ודם, כי מלך בשר ודם שמצווה על רבים לעשות איזה מלאכה, אם יהיה
כמה בודדים שלא יעשו אותה, לא יקצוף עליהם, כיון שהציווי היה כללי, ולא על כל אחד
בפני עצמו. ואמנם בעבודת ה', אף שהתורה ניתנה לכל ישראל כאחת, מ"מ כל אחד מבני
ישראל חייב לקיים כולה.

ונרמז במה שאמר "ראה אנכי". שהוא מרמז לדיבור ששמעו כל ישראל בהר סיני מהקב"ה
שאמר "אנכי ה' אלהיך". וביארו חז"ל (ש"ר כט א) שהיה הדבור מדבר עם כל אחד מישראל.
ולכך כל עשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד. ועוד אמרו (שה"ש רבה א, יב) "ישקני מנשיקות
פיהו". אמר רבי יוחנן מלאך היה מוציא הדיבור מלפני הקב"ה, על כל דיבור ודיבור, ומחזירו
על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו מקבל אתה עליך את הדיבור הזה, כך וכך דינין יש
בו, כך וכך עונשין יש בו, כך וכך גזרות יש בו, וכך מצות וכך קלים וחמורים יש בו, כך וכך
מתן שכר יש בו, והיה אומר לו ישראל הן, וחוזר ואומר לו מקבל את אלהותו של הקב"ה
והוא אומר לו הן והן, מיד היה נושקו על פיו. והטעם שנאמרו ברבים כי אינו דומה מצוה
הנעשית ברוב עם לאשר נעשים במעטים. וכמו כן משה בא לומר לכלל ישראל שאף שהוא
מדבר עם כולם כאחד, מ"מ אנכי מדבר אל כל יחיד ויחיד בפני עצמו. ובזה מיושב מה
שפתח בתחילה בלשון יחיד 'ראה'. וסיים בלשון רבים 'לפניכם'.

הלימוד השני: שיש הבדל עצום בין עבודת ה', לשאר עבודות, כי בכל עבודה שאדם עושה
אף שמקבל שכר עליה, מ"מ בעצם העבודה אין שום הנאה, וגם אין לו בה איזה שלמות
או הטבה מצד עצמה, וכן להפך אם יפסיד העבודה, לא יחסר ממנו שום דבר מלבד השכר

שהיה אמור לקבל בה. אבל בעבודת ה' מלבד השכר שמקבל על המצוות הרי בעצם עשייתם אדם שואב הנאה וקורת רוח, וגם הם מזככים אותו בגופו ונפשו. כי המצוה בעצמה מקדשת את האדם ולזה אנו מקדימים לכל מצוה ברכה 'אשר קדשנו במצותיו'. ולהבדיל בעבירה אדם משחית את גופו ונפשו ממש.

ונרמז במה שאמר: "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם". כי עצם הברכה היא במה שיעשו את המצוות, והקללה היא במה שלא יעשו. ולזה לא מוזכרות בפרשתנו הברכות והקללות, כי עצם עשיית המצוה הוא הברכה, ולהפך הוא הקללה.

הלימוד השלישי: להודיע לעם ישראל חסדי ה', שמרובה מידה טובה ממדת פורענות. (סוטה יא.) והברכות הם הרבה יותר מהקללות. ונרמז זאת במה שאמר: "את הברכה.. והקללה". שבברכה הוסיף תיבת 'את'. ובקללה השמיט וקי"ל שכל מקום שכתוב 'את' בא לרבות, דהיינו שבברכה יש תוספת, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין מ.) שבמצוה הקרן קיימת לעוה"ב והפירות לעוה"ז, וכמש"כ "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו". (ישעיה ג, י.) משא"כ בעבירה אין פרי, ולזה אמר והקללה בלא 'את'.

הלימוד הרביעי: שהגם שבהליכה בדרך ה' יש ברכה, מ"מ עיקר הברכה הוא לעוה"ב, שהרי לא כל אחד זוכה לשני שולחנות, ורוב חיי האדם בעולם הם בצער, כי עיקר הברכה הוא מה שישולם לאדם בעוה"ב. ולזה אמר "את הברכה אשר תשמעו.. והקללה אם לא תשמעו". שיש לפרש עפ"י מה שביארו חז"ל (דברים רבה ד, ג) עה"פ "ובחרת בחיים". שלא די שנותן לפנינו שני הדרכים, כי אם מייעץ אותנו שנבחר בחיים. שהדבר צריך ביאר בשביל מה צריך לתת 'עצה' לבחור בחיים, כי מי הוא זה אשר יבחר במוות, אמנם הכוונה שאף אם יראה האדם שעבודת ה' כרוכה בייסורים ובקשיים מ"מ יחזיק בה כי עיקר החיים הם לעוה"ב. ולפי"ז יש לומר שמשא רבינו אמר בברכה 'אשר' שהוא לשון עצה טובה לומר שאף אם יהא להם קושי, ידעו שעיקר הברכה היא לעוה"ב.

הלימוד החמישי: שאף שמצוות ה' רבות הם, לא יקוץ האדם בעול זה, כי הבא להיטהר 'מסייעין' אותו (יומא לח:) ועיקר הטרחה זה רק בתחילת הדרך, ואח"כ הקב"ה בא לעזרתו, ולהפך ח"ו אדם שבא להטמא אינו מקבל עזרה מה' לזה, אלא הכל הוא ממה שהוא עצמו משחית עת עצמו, וכמו שאמרו שם הבא להיטמא 'פותחין' לו, אבל לא מסייעין אותו בדבר זה.

ונרמז במה שאמר: "את הברכה אשר תשמעו". כי לגבי המצוות מה שנחשב שאדם עשה מעצמו, זה רק השמיעה, אבל כל השאר הקב"ה עוזר לו ואין הדבר מיוחס אליו, אבל בקללה נאמר "והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וסרתם מן הדרך". דהיינו שלא רק אי השמיעה מיוחסת לאדם אלא גם העשיה. כי הבא לטמא אין מסייעין אותו, רק פותחין לו והוא עושה הכל לבדו.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

איזה פסוק במזמור "לדוד ה' אורי וישעי" כמעט בטוח שלא יודעים פירושו הפשוט?

לעשות "מאמץ" כל הזמן קשה, לעשות "מאמץ" לזמן מסויים יותר קל. חדשי אלול ותשרי הם ימי עלייה. ימים שיש סעייתא דשמיא מיוחדת שנוכל לעשות "מאמץ" יותר ממה שמורגלים במשך כל השנה כולה. וכפי המימרא הידוע של רבי ישראל סלנטר זצוק"ל "כל השנה צריך להיות כמו [היראת שמים של] אלול, אבל "אלול איז פארט אלול" (-אבל אלול היא סוף סוף "אלול"). זאת אומרת, שבודאי במשך כל השנה צריכים להיות בהשלימות הכי אפשרי, אבל בכל זאת ימים אלו מיוחדים הם ביותר!

"הבא לטהר - מסייעין אותו!"

ולכן כאשר נכנסים לימי העלייה של חדשי אלול ותשרי, צריכים לדעת שיכולים להתעלות טיפה מהרגילות של כל השנה, וכאשר מחליטים להיות בבחינת "הבא לטהר" מובטחים אנו שנזכה לה"מסייעין אותו". והא לך לשונו של החיד"א בספרו "חומת אנך" (שיר השירים ו', ג') "אני ל'דודי ו'דודי ל'י". פירשו ז"ל דהוא ר"ת אלול כי הקב"ה מתרצה לישראל בחודש זה עד כאן דבריהם, וצריך להתעורר האדם בתחילה בתשובה, וזה הרמז "אני לדודי" כשאני מתעורר ומתחבר עם דודי הקב"ה אז "ודודי ל'י" דהבא לטהר מסייעין אותו, וביותר בחדש זה דיש בו התעוררות הרחמים, עכ"ד.

שלא שמחת אויבי ל'י

ורמז נאה לזה מצינו בספר עטרת ישועה (מועדים - ליקוטים אות נא) עה"פ "ולא שמחת אויבי ל'י" (תהלים ל' ב'). נראה לי כי בחדשי אלול תשרי כל איש פונה ועושה תשובה בחרטה מעוונותיו ואיננו שומע לקול היצר ועובד את ד' בכל לבו, ואיתא בספר יצירה (פרק ה משנה י) המליך אות י' וברא בו אלול, המליך אות ל' וברא בו תשרי, הרי שחדשי אלול ותשרי נרמזים בתיבת ל"י, וזה 'ולא שמחת אויבי ל'י', היינו, שלא שמחת את היצר הרע שהוא הס"מ האויב האמיתי לאדם, בחדשי אלול תשרי הנרמזים בתיבת ל"י. עכ"ד.

הדרכת השפת אמת

והנה מצינו במשנת השפת אמת דברים נפלאים וברורים הלכה למעשה מהו עבודת ימי אלול, ונעתיק בס"ד מקצת מדבריו הקדושים והמאירים. ונתחיל בדבריו בפרשת וילך (תרנ"ז) וז"ל "איתא בספרים על חודש אלול אני לדודי ודודי לי כו'. כי עיקר התשובה צריך להיות על זה לזכור כי נשתלחנו בעוה"ז לעשות רצונו יתברך שמו בלבד. ומה שטרודין בהבלי עולם ושוכחין העיקר. על זה צריך להיות עיקר התשובה לחזור לקבל עול העבדות להיות מוכן רק לעשות רצונו ית'. ואם מקבלין זה העול בשלימות "אני לדודי". ממילא "ודודי ל'י".

ולעיל (וילך תרמ"ד) מביא מזקיני החידושי הרי"ם רמז נפלא לחודש אלול בקאפיטל "מזמור לתודה" (תהלים ק') עה"פ "דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו", כי יש במילת "ולו אנחנו" קרי כתיב, "לא" - "לו", אשר ביחד עושים המילה "אלול", ואמר בזה החידושי הרי"ם **שכפי מה שיש ביטול זה באדם "לא אנחנו", אז "לו אנחנו"**. ומבאר השפת אמת ואלו דבריו "וביאור הענין, שבני ישראל צריכין להיות מוכנים בלתי לה' לבדו, כדכתיב "עם זו יצרתי לי". וזה "אני לדודי" שידעין שאין לנו צורך בעולם רק לעשות רצונו יתברך ולהרבות כבודו בעולם. וכפי מה שמבורר כן אצלינו כן מתברר למעלה "דודי לי" שכל בריאות העולם והתגלות כל מיני הארות שנמצא מאתו יתברך בעולם הכל רק בעבורינו. עכ"ד. (וע' שפת אמת פ' שופטים סוף שנת תרמ"ז חוט' המשך הפסוק "עמו וצאן מרעיתו").

נמצינו למדים כי עבודת ימי האלול הוא **"לזכור כי נשתלחנו בעוה"ז לעשות רצונו יתברך שמו בלבד!"** דהיינו "לו אנחנו" בביטול גמור לרצונו יתברך - "אני לדודי!" אולם צריכים לדעת כי עבודה זו "לא רחוקה היא" אלא "כי קורב אליך הדבר מאד" והיינו טעמא כמבואר בדברי השפת אמת (שם שנת תרמ"ז) וז"ל "והנה מזל אלול בתולה. היינו שיש נקודה פנימית בנפש ישראל שאין שולט שם מגע נכרי. גן נעול. מעיין חתום. ונק' בתולה, ועל זה הנקודה נאמר "אני לדודי" שלעולם לא נתרחה זו הנקודה מדביקות בשורשה. ושמורה לשמו יתברך!" דהיינו שאין צריכים לעמול ולהשיגה, אלא היא נמצאת בנו בעצמינו. ולא זאת בלבד, אלא הזמן גרמא להשיגה, וכהמשך דבריו שם "אך לא בכל עת יכולין למצוא זו הנקודה. ועתה הזמן גורם שנתעוררו בני ישראל בתשובה. ונתקרבו נפשות בני ישראל אליו יתברך". וע"ש בהמשך דבריו.

והנה יש פסוק שאומרים במשך חדשיו אלול ותשרי שיכול להזכיר אותנו מדי יום ביומו על עבודתינו המיוחדת עכשיו כהכנה לעבודת ה"מלכיות" הנ"ל **"לזכור כי נשתלחנו בעוה"ז לעשות רצונו יתברך שמו בלבד!"**, ולא רק מתוך ההכרח והמתוך פחד, אלא מתוך הניגון של "אני לדודי" מתוך ההתקרבות המיוחדת שיש בימים אלו, באופן של "ומלכותו ברצון קבלו עליהם", והוא פסוק מהקפיטעל של "לדוד ה' אורי וישעי". פסוק שיכולים לתרגם כל מילה בפני עצמו, אבל אולי אף פעם לא היינו מבינים פירושו ותוכן הפסוק. הפסוק הוא "לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש: אל תסתר פניך ממני..". ופרש"י על אתר "לך" היינו "בשבילך בשליחותיך" אומר לבי "בקשו כלכם ישראל את פני". דהיינו שהמילים "לך אמר לבי בקשו פני" הוא בקשה מאת הקב"ה אלינו, שהלה מבקש בשליחות של הבורא כל עולמים, שנבוא ונבקש "פני השם", דהיינו "הדבקות וההשגה של פני השם" (כלשון המלבי"ם). ועל זה ממשיך הפסוק "את פניך ה' אבקש" דהיינו שמיד ממשיכיים לקיים בקשתו של השי"ת, ומבקשים ממנו "את פניך השם אבקש". נמצינו למדים כי מדי יום ביומו בחדשי אלול ותשרי פעמיים באהבה מזכירים רצונינו לראות את מלכינו ולעשות רצונו בלבב שלם.

להמשיך הרחמים להמתיק כל הדינים

כאשר אנו מעוררים עצמינו, צריכי לדעת עד כמה הימים בעצמותם הם ימי רחמים וחסדים - ובמיוחד השנה אשר הארבעים יום של ימי אלול מתחילים בשב"ק. ויש להעתיק בזה דברים נפלאים ורמזנים נוראים בספר אמרי נועם (דז"יקוב) - פרשת ראה אות ט' ואלו דבריו "הנה ימי אלול כ"ט יום ובהון תרצ"ו שעות שהוא אותיות צרו"ת. אמנם הוא במספר המל"ך יעננו" ביו"ם קראנו" (תהלים כ י), כי נמתקו כל הצרות שהוא בחינת מצר, ובאים למרחב, בסוד (תהלים קיח ה) ענני במרחב י"ה, שהוא יעננו ביום קראנו. והוא הענין שתוקעין באלול בשופר, כי פי השופר צר למעלה, ויוצאין אל המרחב, והצרו"ת נמשך על אומות העולם ושונאי ד'. והנה צרו"ת הוא במספר עתי"ק יומי"ן, כי באלו השעות תרצ"ו נמשכים רחמים גבוהים מבחינה זו. וזהו שכתוב בדניאל (ז ט) 'ועתיק יומין יתיב' כו', ואח"כ 'דינא יתיב וספרין פתיחו', היינו קודם ראש השנה, אשר אז ג' ספרים נפתחין, הם ימי אלול שהם תרצ"ו שעות כמנין עתי"ק יומי"ן, בכדי להמשיך הרחמים הגבוהים להמתיק כל הדינים. והנה ידוע מספרים אשר שב"ת עולה ועתי"ק יומי"ן [עיין בברכ"ע מאמר פיתוחי חותם פרק ג], נמצא אשר בשבת נמשכין ג"כ הרחמים הגבוהים, והצרו"ת באים על אומות העולם, ושבת נקרא 'היום', כמו שדרשו חז"ל [שבת קיז ע"ב] ג' פעמים 'היום' לשלש סעודות בשבת. וזהו 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', היינו, על ידי ש"ק תמשיך 'ברכה וקללה'. 'את הברכה' תמשיך אל 'אשר תשמעו', והקללה על אומות העולם, כי עליהם נמשך הצרו"ת ולנו נתהפכו הצרות והקללות לברכה על ידי הרחמים מבחינת עתי"ק יומי"ן העולה תרצ"ו כנ"ל, עכ"ד המאירים.

השי"ת יעזור שנזכה להשתמש עם ימים אלו, ימי עלייה שיש סעייתא דשמיא מיוחדת לעשות רצונו בלבב שלם!

מאור שעשועי - תפילה לעני / מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

שועת עניים וצעקת הדל

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא (טו, ט)
כתב רש"י: "והיה בך חטא - מכל מקום! אפילו לא יקרא. אם כן למה נאמר 'וקרא עליך'?
ממהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא".

על פי דברי רש"י הוסיף החיד"א בספרו "פני דוד": "בזה אפשר לפרש נוסח (תפילת
"נשמת" נוסח ספרד ועדות המזרח) 'שועת עניים - אתה תשמע. צעקת הדל - תקשיב
ותושיע'. רוצה לומר 'שועת עניים' - כמו שאמרו בתעניות (עיין תענית טז ע"א) דמעמידין
זקן ורגיל וביתו ריקם, שלבו נשבר. ולכן אמר 'שועת עניים - אתה תשמע', וכמו שאמרו
בזהר על פסוק תפלה לעני כי יעטוף.^ח

'צעקת הדל' - שקורא אל ה', הוא מעלה אחרת. 'תקשיב ותושיע' - כלומר ממהר ליפרע!
וזוהו 'תקשיב' ותכף 'תושיע' וכמו שפירש רש"י ז"ל, "עכ"ל החיד"א.

והנה סיפור שנחשפתי לו לאחרונה, כפי שסיפרו מרדכי וינשטוק ("בקהילה", להלן עם
שינויים), ויש בו חיזוק בענין תפילה:

"סיפר לי ידיד: מתחת לבניין שבו אני מתגורר ישנה חניה פתוחה המובילה אל חניון
מקורה. וכפי שרגיל בהרבה ממקומות מושבותיהם של אנשי שלומנו, הרי שהחניון
המקורה הוא בעצם מעין 'מרכז מסחרי', שבו חונים תחת קורת גג אחת, משרדים, חנויות
ועוד. הפעילות הזו משפיעה, כמובן, גם על החניה הפתוחה, שכאמור מובילה אל החניון
המקורה, שכן היא הומה ועמוסה מאוד.

"כל זה", הוא ממשיך, "לא מפריע לי במיוחד. אדרבה, זה מסייע לי בשורה ארוכה של
דברים שנמכרים ממש מתחת לביתי".

עם זאת, המרפסת שלי משקיפה על החניה הפתוחה וההומה, שמשמשת גם למכירת
החסד השכונתית, והפכה במשך הזמן מלוכלכת ומטונפת בצורה שאין לתאר. העירייה,
מצידה, לא טרחה אף פעם לשלוח לשם ניקיון, משום שלשיטתה החניה הזו היא שטח
פרטי ולא ציבורי (למרות שבפועל אין שטח 'ציבורי' ממנה), והאחריות עליה מוטלת על
דיירי הבניינים שחונים מעליה. כבר אירע שהעירייה אפילו קנסה אותנו בהזדמנות אחת

^ח עיין בוזה"ק לפרשת וישלח (מאמר צלותהון דצדיקייא אות סא) שמבואר שם בשם רבי יוסי על הפסוק 'תפלה לעני
כי יעטוף וגו'', שהתפלה שהעני מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא היא תפלה המקדימה להתקבל לפני כל תפלות העולם.

בשל מצב הניקיון המדורדר. ומאחר שישנם הרבה שותפים לקדירה הזו, קשה היה - עד בלתי אפשרי - לארגן שם ניקיון.

"בהזדמנות מסוימת", הוא ממשיך ומספר, "הבחנתי שהחניה המטונפת עולה לאשתי בבריאות. לשכור פועלים שינקו אותה היה מעל לכוחותיי, ואף שמפעם לפעם נערכו במקום מבצעי ניקיון, היא עמדה רוב הזמן מלוכלכת להחריד - מה שהפריע לאשתי בצורה שקשה לתאר".

ובעוד אני אומר לעצמי □ מה אפשר לעשות? □, אשתי עשתה מה שבאמת אפשר לעשות. היא התפללה לבורא עולם על הנושא שכל כך הכאיב לה!

"עברו כמה שנים, והנה לאחרונה אני מבחין שאחרי שנים של הזנחה, מתקיימת במקום פעילות ניקיון מסיבית, ממש אחת לשבוע! החניה, שהייתה סמל של טינופת, נעשתה כמעט מצוחצחת.

התברר שרופא פלוני בחר, מכל המקומות בעולם, לפתוח קליניקה בדיוק בחניון המקורה. ומאחר שהרופא האמור הוא פדנט, לא נאה לו שהמבוא לקליניקה שלו ייראה כמו שנראתה החניה שלנו במשך שנים, והוא דואג מדי שבוע שהמקום ינוקה, אפשר לומר כמעט יקורצף.

ידידי שיתף אותי בשני "שיעורים" חשובים שהוא למד מהסיפור:

ראשית כל, אנחנו לא מפנימים מספיק מה הכוח של תפילה. החניה מלוכלכת? נראה לנו נושא 'שולי' מדי בשביל לבקש מאבא שבשמים, שמוכן לשמוע כל תפילה ולמלא את חסרונו, גם בדברים שאנחנו רואים כקטנים ולא חשובים.

שנית, יש כאן שיעור בצורה שבה תפילה מתקבלת. ה'חובות הלבבות' בשער הביטחון מלמד על □ סיבות קרובות ו'סיבות רחוקות' □, כלומר, מאחר שהקב"ה מנהל את העולם בדרך הטבע, הרי שגם החניה המלוכלכת שהעיקה על אשתי הייתה צריכה פתרון בדרך הטבע. וכך גולגלו משמים שורה של סיבות רחוקות שבסוף יהפכו לקרובות...

אותו רופא מחליט, מכל העולם, לפתוח קליניקה מתחת לבית שלי!

אותו רופא מזדעזע מהניקיון של החניה שמובילה אל המשרד שלו!

אותו רופא קם ועשה מעשה!

אין כזה דבר 'תפילה שלא נענית'. עם זאת, לפעמים צריך לתת זמן לדברים להתנהל בתוך דרך הטבע, ובעצם כל הטבע הוא כולו נס".

עד כאן סיפרו של מרדכי וינשטוק.

ואוסיף מעשה של "בדידי הוי עובדא". היה לי תלמיד בעל-תשובה. הוא היה "גברא רבא" עד למאוד, או עד להחריד, במובן המאוד-פיזי של הדברים.

לאחר שנים ארוכות ראיתי שלאט לאט הוא מאבד ממשקלו עד שהוא הפך להראות,
ולחשקל, כאחד האדם, ממש.
שאלתיו מה הוא סודו? כיצד הצליח לרדת במשקל בצורה כה דרסטית?
והוא השיב לי במלה אחת:
"התפללתי"...

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

מה שרואים מכאן לא רואים משם

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְלָה (יא, כו)

וכן בפרשת נצבים: רְאֵה נֹתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמּוֹת וְאֶת הָרָע: (יט)
הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נֹתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקִּלְלָה וּבַחֲרַתְּ
בַחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתְּהָ וְזָרַעְךָ (דברים ל, טו)

שאלות

א { יש לשאול מדוע נאמר בלשון ראה שזה שייך על דבר הנראה לעין, בזמן שזה שייכים
לשמיעה, וכן קשה בפרשת נצבים? ב { עוד צריך להבין וכי יש אדם שיבחר בקללה או
המוות במקום הברכה והחיים ומה הצורך להנחות את האדם ובחרת בחיים, הרי רק טיפש
יבחר במוות? ג { עוד צריך להבין הרי כאן התורה מלמדת אותנו שניתנה הבחירה לאדם
לבחור את דרכו בחיים אם כן מדוע כותבת התורה לבחור היכן הבחירה?

מנהג העולם

האדם המצוי רגיל לסלול לו דרך בחיים על פי מה שענינו רואות ושכלו מבין ולכך מסלול
החיים נבנה על אמות מידה של התנהלות העולם וצרכי גופו כיצד להצליח למלא את
החסר ולסדר את כל ענייניו הגשמיים על צד הטוב כך שאינו רואה בדרך התורה עניין
וצורך מאחר ואינה מהווה פיתרון ומענה לכל מה שהאדם נצרך, אולם ידוע המשפט
המפורסם מה שרואים מכאן לא רואים משם ואין ספק שהראיה השטחית מטעה את האדם
בדרכו כאשר נבאר.

שני דרכים בחיים רע וטוב קללה וברכה

הנה בפני כל אדם כאשר נולד לעולם נצבים שני דרכים בחיים אחת לחיות כרצונו ולתור
אחר ליבו ללא שום מחויבות וללא שום מגבלות אשר התורה מגבילה וכמו שחז"ל הגדירו
הדבר עבדא בהפקירא ניחה ליה, או הדרך השניה שהיא דרכה של תורה לנהל את אורח
חיינו בהתאם למגבלות והנחיות התורה, פשוט וברור שכל אדם מהשורה חושב ופועל לפי
מה שנראה בעיניו ואינו מסוגל לחשוב על דברים רוחניים שהם נסתרים ונשגבים מבינתו
וממראה עיניו, כך שבדרך כלל האדם נגרר וכל כולו נתון לדאוג ולספק את צרכי גופו בלבד
כי זה מה שרואה לנגד עיניו וכך שוקע כל ימיו במילוי צרכיו ומתעלם מדרישות התורניות
ומהנחיות התורה באורח חייו. ועל כך התורה מגדירה את ההבדל בין שני הדרכים להיות
מנותק מהתורה זו דרך של הרע קללה ומוות לעומת ההולך בדרכה של תורה נקרא בשם

מה שרואים מכאן לא רואים משם

הטוב ברכה וחיים, ולזאת התורה בעצם נותנת לאדם לבחור את דרכו אך מייעצת שכדאי לבחור בדרך החיים שהיא דרכה של תורה.

ראה פירושו התבונן ותעמיק במה שאתה רואה

ובזה יובן שכל זה תלוי מתחיל ונגמר במילה הראשונה "ראה" השם יתברך מדריך את האדם לראות שפירושו להתבונן כיון שאדם מסוגל לראות ולא רואה אלא כמו רואה ואינו נראה, כיון שבלי להתבונן כל הרע יכול להיראות לאדם שזה הכי טוב, אולם תורתנו מייעצת לכל אדם לראות ולהתבונן במה שרואים עיניו כי אם רק יתבונן בבריאת העולם ובגוף האדם ישכיל להבין שכל ההולך שלא בדרך התורה זו בחירה ברע ובקללה ובמוות, לעומת הבוחר ללכת בדרכי התורה שהמנחה את האדם מקומו בבוקר ועד שוכבו על מיטתו ומקיפה את חייו עשרים וארבע שבע כשפת העם זו הבחירה בטוב בברכה ובחיים. כך שהראיה שהתורה מדברת עליה אינה ראייה פיזית אלא ראייה שכלית מעמיקה ומתבוננת בכל הסובב אותו וגם עתידו כאשר נבאר. וכ"כ רבינו בחיי דברים (פרשת ראה) פרק יא פסוק כו והוא ראייה בעין השכל, כענין: (קהלת א, טז) "ולבי ראה הרבה חכמה ודעת", והן הדברים אשר כתב בספר מסילת ישרים פרק ב וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו. וכו' ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים, כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם ממעשיהם, והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. עוד הוסיף בספר מסילת ישרים פרק ג כי הנה חושך הלילה שני מיני טעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה עמוד כאילו הוא אדם, ואדם כאילו הוא עמוד - כן חומריות וגשמיות העולם הזה, וכו'. והטעות השניה והיא קשה מן הראשונה - היא שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב, והטוב כאילו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים עכ"ל. וכך אמר שלמה המלך במשלי פרק יב פסוק (טו) דֶרֶךְ אֱוִיל יִשָּׂר בְּעֵינָיו וְשָׁמַע לְעֵצָה חָכָם: עוד אמר שלמה המלך במשלי פרק כא פסוק (ב) כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ יִשָּׂר בְּעֵינָיו וְתִכֵּן לַבּוֹת יִקְנֶה: וביאר הרלב"ג שם כל דרך איש ישר בעיניו - כי כל אחד מהדרכים ימצא בו טוב מה אם מועיל אם ערב אם כבוד אם נצוח או זולת זה מהענינים שיחשוב בהם היותם טובות, אך מי שמיישר הלבבות ומתקנם להגיע אל הטוב האמתי הוא השם יתברך.

החכם עיניו בראשו

וכך אמר שלמה המלך בחכמתו בקהלת פרק ב פסוק יד הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בְּחֻשָּׁךְ הוֹלֵךְ וַיִּדְעֵתִי גַם אֲנִי שִׁמְקָרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּלָם: ודרשו חז"ל בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) קהלת פרק ב פסוק (יד) החכם עיניו בראשו. שרואה הדבר ויודע מה יהיה בסופו, כדתנן (אבות פ"ב מ"ט) איזהו חכם הרואה את הנולד: והכסיל בחושך הולך. שאינו מחשב סופו

מה שרואים מכאן לא רואים משם

של דבר אלא כל מה שיבא לו עושה: וכך פרש"י קהלת פרק ב פסוק (יד) החכם עיניו בראשו, בתחלת הדבר מסתכל מה יהא בסופה: והוסיף האלשיך על קהלת פרק ב פסוק (יד) והענין, כי הנה היה יכול לדבר ולומר איש, אם עסק התורה טוב גם עסק ההון ועושר טוב לפזר ולתת לכל מיני צדקות אין מספר. וכו' כי הנה החכם עיניו אינן בפניו לימשך אחר מה שיראה לעיניו בשרו. רק עיניו בראשו במוחו במקום השכל לשפוט לפי שכלו על פי התורה. אך הכסיל משולל חכמה והון ועושר בביתו הנמשל לחשך כאמור, אין נמשך לו לראות אשר יטיב בתת צדקה וכיוצא: וכתב בעלי תמר מסכת סוטה פרק ח הלכה י החכם עיניו בראשו החכם עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו. וכו'. ואכן מקרא מפורש הוא בשירת האזינו, לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם. ועל תוצאות חוסר ההתבוננות על העתיד מקונן ירמיה באיכה.

המתבונן בבריאה רואה את בורא עולם וגדולתו

אחר הדברים האלה הבא נתבונן כמאמר ישעיהו פרק מ פסוק (כה) וְאֶל מִי תִדְמִיּוּנֵי וְאֲשׁוּדָה יֹאמֶר קְדוֹשׁ: (כו) שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֶלֶה וּגּוֹ'. בספר ליקוטי שיחות (א' ב') מביא: 'הרואה את הנולד' - בכל דבר ודבר הוא מתבונן, ורואה איך הקדוש ברוך הוא בראו מאין ליש, ואיך הקדוש ברוך הוא מהווה ומקיים אותו בכל רגע ורגע, ולולא השגחתו יתברך מיד היה בטל ממציאיותו לגמרי. וכמו שאנו אומרים בתפילה 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית'. וכך הוכיח ירמיהו פרק ה פסוק (כא) שָׁמְעוּ נָא זֹאת עִם סָכֶל וְאִין לֵב עֵינִים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ: (כב) הַאֲוִתִּי לֹא תִירְאוּ נְאֻם יְקֹקֶךָ אִם מִפְּנֵי לֹא תַחֲיִלוּ אֲשֶׁר שָׁמְתִי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חָק עוֹלָם וְלֹא יַעֲבֹרְנָהוּ וַיִּתְגַּעְשׂוּ וְלֹא יוּכְלוּ וְהָמוּ גְלוּ וְלֹא יַעֲבֹרְנָהוּ: ללמדנו לו היה האדם מתבונן כיצד גלי הים לא עוברים את החוף יראה שזה רק כוח עליון שהקב"ה גזר על הים שהחול גבולו ולולי זה הים היה סוחף הורס ומטביע כאשר עיניו רואות כאשר יש צונמי מחולל הרס וחורבן, כך שאיך יתכן שהאדם לא ישמע בקול השם יתברך אומר הנביא. וכבר אמרו חז"ל במסכת חגיגה דף יב ע"ב ומחדש בכל יום מעשה בראשית, וכך תיקנו לומר בתפילת יוצר של שבת "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית מה רבו מעשיך השם בחכמה עשית" וכו', ביאורם של דברים שאמנם נראה לנו שבכל יום השמש זורחת ושוקעת והירח וכוכבים בלילה לא עושים מידי פעם שביתה לא להאיר או להחשיך ועולם כמנהגו נוהג במשך אלפי שנים ללא שום שינוי, מלמדים אותנו חכמי התורה שזה נובע מטובו של בורא עולם ובכל יום ויום הוא מחדש את הבריאה ואינו נעשה מאליו עד שאנחנו מברכים בוקר וערב ברכה בשם ומלכות יוצר אור ומעריב ערבים כי זה מתחדש כל יום וזה לא מה שהיה אתמול.

חכמת גופו של האדם

כמו כן המתבונן בגופו של האדם אשר יצר בחכמה אמר איוב פרק יט פסוק (כו) וְאַחַר עוֹרֵי נִקְפּוּ זֹאת וּמִבְּשָׂרֵי אֶחָזָה אֶלּוּהָ: וביאר בספר כד הקמח פסח [ג] והכונה לומר כי אף על פי שבשאר החיים נפלאים מעשיך אין בהם מי שיכיר אותך עליהם ונוראות היצירה הם נראים לחכמים כי כל אבר ואבר נברא בחכמה וכו' ועל כן אמר דוד ע"ה כי מתוך יצירת

מה שרואים מכאן לא רואים משם

הגוף יבחנו נפלאות הש"י, וזהו שאמר אורך על כי נוראות נפליתי יאמר מצד שאני רואה כי נפלאתי ביצירתי אני מכיר כי נפלאים מעשיך מאד ונפשי המשכלת יודעת זה וזה על דרך הכתוב (איוב יט) ומבשרי אחזה אלוה כלומר מתכונת גופי ומחכמת יצירתי אני רואה מעשה אלוה, וזהו שאמר נפלאים מעשיך כלומר בעליונים ובתחתונים ע"כ. **וכן כתב דרך חיים מסכת אבות פרק ג משנה יד** וזה שאמר איוב (איוב י"ט) ומבשרי אחזה אלוה, **כי כאשר יתבונן האדם בציור גופו יכול האדם לעמוד לדעת את השם יתברך ע"כ.** עוד כתב בקדושת לוי קדושות לפורים קדושה שניה כי סוד השרטוט כידוע שכתב האר"י ז"ל כמה פעמים 'ומבשרי אחזה אלוה' (איוב יט, כו). והנה דע, סוד שרטוטין שבמצח הוא כמו הרצון של אדם, והרצון נגלה בשרטוטין. לכן חכמים הראשונים והאר"י ז"ל ידעו בשרטוטי מצח הזכויות של אדם ועונותיו, ע"כ.

סיפור הרב שך על הלב

ומסופר על מרן הרב שך זצ"ל שפעם אחד ממקורביו לקה בליבו והוצרך לעבור ניתוח והלך הרב שך לבקרו ובהגיעו לבית חולים התקבל ע"י סגל הרופאים ובראשם הפרופסור, שאלו הרב שך כמה שנים עוסק במחלות הלב, והשיב שעשרות שנים לומד את כל המחקרים שיש על הלב, א"כ שאלו הרב יש לי שאלה אם כעת היה ניתן לך לברא לב של אדם האם לדעתך יש מקום לשנות לשדרג או לשכלל אותו יותר אחרי כל המחקר והמדע? היה המום מהשאלה ולאחר מחשבה השיב ואמר לדעתו לא יכול להיות יותר טוב מהלב של האדם כמו שהוא, לב בגודל אגרופו של האדם עובד מהרגע שהאדם נולד ועד לפטירתו ללא הפסקה כי כל הפסקה זה התקף לב ובכל זאת מחזיק מעמד אין מנוע כזה בעולם.

מעשה היה עם פרופסור ינון משערי צדק

קראתי מעשה שהיה עם פרופסור ינון בשערי צדק מנהל מחלקת זיהומים שפעם הביאו חולה שנעשה לה נקב בקיבה רח"ל והיית סובלת כאבי תופת כמובן הכניסו אותה לניתוח אך עדיין היו לה כאבים עזים בני המשפחה ובפרט אחד הבנים היה מלא טרוניות וטענות על הרופאים מדוע לא מטפלים נכון באמא שהיא עדיין סובלת כל כך ושאל מי האחראי על המחלקה הוא חייב לדבר איתו, ובאמת יצא לו שכאשר הגיע פרופסור ינון הטיח בפניו דברים קשים על ההזנחה וחוסר טיפול לאמא אשר כבר מאושפזת שלושה שבועות והיא עדיין סובלת, לאחר ששמע הפרופסור את הדברים ביקש מהבן להתלוות אליו הלך איתו והוא לקח אתו לאזור השירותים ולא הביין מה הוא עושה, אולם הרופא מראה לו ששם על הקיר תלויה ברכת אשר יצר וביקש מהבן שיקרא איתו ביחד מה כתוב בברכה, הבן היה המום כי הרופא נראה חלוני ומה רוצה מהברכה, ומראה לו הרופא כי כתוב שהקב"ה ברא את האדם נקבים נקבים חלולים חלולים ואם יסתם אחד מהם או יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת, אמר הרופא אתה מביין מה כתוב כאן הרי אם יפתח אחד מהן אפילו שעה אחת אי אפשר להתקיים ואמא שלך יש לה חור בקיבה וכבר היא חיה פה שלושה שבועות וזה רק אודות לטיפול המסור שמנסים להציל אותה ועדיין יש לך טענות, כי אינך יודע להודות לקב"ה על החסד שעושה בכל רגע עם האדם, מבחנתי כל

מה שרואים מכאן לא רואים משם

נשימה שאדם נושם הוא חסד ונס ולא דבר שמובן מאליו, ואינך אלא כופר בטובת אחרים ובטובת השם יתברך, הבן כמובן היה מאוד המום מאחר והיה בן תורה ולמד מוסר השכל כיצד צריך להסתכל נכון על חסדי הקב"ה בכל רגע עם האדם.

וזו כוונת איוב כאשר האדם יתבונן במערכות הגוף כיצד ואיך הכל מתפקד בצורה אוטומטית בצורה הכי משוכללת שיכול להיות בעולם ולמרות שאותה יצירה נבראה לפני חמש אלף ושמנה מאות שנים ללא שום שינוי האם זה לא מדבר בעד עצמו עד כמה גדולת הבורא יתברך ולשמוע בקולו ולעשות רצונו.

מעשה שנפגשתי עם פרופסור מכון וייצמן

פעם באחת מטיסותי לחו"ל התיישב לידי מומחה לחקר הגנים ולהצלחת שכפול הגנים עשינו הכירות ושוחחנו וסיפר שבהיותו ממוחה במכון וייצמן בענייני גינים הולך להעביר הרצאות בנושא, ושאלתי אותו מה הצליחו להגיע במחקרים וסיפר לי כי הצליחו להפריד גנים ולשכפל ולייצר אותו גן בדיוק, שאלתי אותו זה היה בפרשת ראה שהתורה מציינת שיש ארבע סוגי בהמות שהם שונות מכל הבעלי חיים שלכל הבהמות והחיות או שיש בהם שני סמנים מפרסת פרסה ומעלה גרה או שאין כלום לא פרסה ולא גירה אולם ארבעה שונים שיש להם סימן אחד החזיר מפריס פרסה אבל אינו מעלה גירה ואילו הגמל הארנבת והשפן הפוך מעלות גירה ולא מפריסים פרסה, ולכן שאלתי אותו האם הם יכולים לייצר על ידי הפרדת הגינים סוג חמישי? והשיב לי שאין ביכולתם לשנות כלום אלא את הקיים יכולים לשכפל. אמרתי לו תחשבו במשך אלפי שנים מאז בריאת העולם ואחרי כל התפתחות המדע והטכנולוגיה אין בכוח האדם לשנות ממה שהבורא יתברך עשה בעולם ודבר זה הוכחה לאמיתות התורה ולגדולת הבורא שהוא על אנושי כך שחובתנו לעשות רצונו יתברך כי רק הוא יודע את תכלית העולם והאדם וכל שאינו הולך בדרך התורה אינו אלא טועה.

"דברים שרואים מכאן לא רואים משם"

ידוע לכל המשפט המפורסם שמשתמשים בו רבים. לאחר שנעשה לראש הממשלה הרבה אריאל שרון להשתמש בביטוי "דברים שרואים מכאן לא רואים משם" כדי להסביר את השינוי במדיניותו, היות והמציאות המורכבת המתגלה לעיניו של ראש ממשלה שונה מהמציאות שרואה איש מהשורה, ומאלצת אותו לעתים לאמץ מדיניות העומדת בניגוד לאידיאולוגיה שלו, כאילו אדם יכול להחזיק באידיאולוגיה הלאומית רק כל זמן שהוא יושב באופוזיציה ואינו אחראי לגורלה של מדינת ישראל כיון שאינו רואה את מכלול התמונה. **ולכן מנחם בגין** למרות השקפת עולמו על ארץ ישראל השלימה מסר את חצי האי סיני למצרים והרס את היישובים היהודיים באזור כחלק מהסכם השלום עם מצרים, **וכן יצחק שמיר** הלך לוועידת מדריד והסכים לנהל משא ומתן עם נציגים פלשתינאים, **וכן אריאל שרון** עקר את יישובי חבל עזה וצפון השומרון במהלך ההתנתקות, **וכן אהוד אולמרט** היה מוכן ולחלק את ירושלים ולמסור לידי הפלשתינאים כמעט כל שטחי יהודה ושומרון, **וגם בנימין נתניהו** היה מוכן לוותר על הגולן והסכים להקמת מדינה פלשתינאית.

מה שרואים מכאן לא רואים משם

ללמדנו שגם כאשר אדם רואה עדיין אינו רואה מפני שחסר לו את מכלול התמונה של החיים ומי יכול להתיימר לראות יותר טוב ונכון מהבורא יתברך שמנחה את האדם בדרך הנכונה והטובה אלא שצריך להתבונן ולהעמיק מחשבה במה שרואה ויגיע למסקנה הנכונה.

לאיזה צורך נוצר האדם

עתה עלינו להתבונן כל אשר מוח בקדקודו צריך לשאול את עצמו שאלה ראשונה. מה המטרה שהוא נולד בעולם, הרי כאשר ינתח כל אדם את מהלך לידתו לעולם גדילתו וזקנותו יתבונן ויראה שרוב ככל ימיו אינם בשליטתו והן מלאים סבל מיום לידתו הוא נזקק לטיפול בגופו על כל המשתמע מכך וכך הן הדברים במשך כל שנותיו הראשונות משתנים צרכיו וזקוק לתמיכה עדי היותו בעל בעמיו והופך להיות עצמאי ורק אז מתחיל להתמודד עם העולם הניצב לפניו כיצד יוכל לשרוד בעולם ואיך יוכל להתקיים בו, איך ימצא את בת זוגו, וכיצד יבנה את ביתו, ומה תהיה פרנסתו ועיסוקו, וכאן מתפצלים שכבות הציבור שיש זוכים לעושר והצלחה אך הרוב סובלים וחיים בעוני ודוחק ויסורים, אך כולם שוב אם זוכים נפגשים בגיל הזהב אשר שוב חוזרים להיות נסעדים ונתמכים בידי אחרים ונתונים לחסדי אחרים ואצל כל אחד הדבר בא לידי ביטוי בצורה אחרת, ובזה מסיימים את הפרק עלי אדמות ונפרדים מכל המשפחה הידידים ומכל רכושו ומעמדו ככל שיהיה, וכבר אמר דוד המלך בתהלים פרק צ פסוק י ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה ורָהֶבם עִמָּל וְאָנֹן פִּי גַז חֵישׁ וְנִעְפָּה: ומאחר וכך המציאות חובה עלינו לשאול את עצמנו מה תכלית אותה תקופה זוהרת שחולפת על האדם עלי אדמות ולבסוף לא נותר ממנה דבר. והנני להוסיף כאשר כל אדם ישאל את עצמו שאלות בסיסיות בחיים יגיע למסקנה מהיא הדרך הנכונה. שאלה שניה. האם יש אדם ככל שיהיה שלא נוצר מטיפה וממקום מטונף? שאלה שלישית. האם יש משהו שבחר לאיזה הורים יולד ולאיזה מצב כלכלי יהיה גורלו או בריאותו? שאלה רביעית. האם יש מישהו שבחר את צורת גופו?

פתרון חידת חיי האדם

התשובה והמסקנה היחידה לאחר שנפנים את הדברים כל בר דעת יגיע למסקנת דברי התנא הקדוש במסכת אבות פרק ג מ"א עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. אשר כוונתו בזה להחכים את האדם שמתחיל את חייו מאין מאפס ממש מטיפה סרוחה ומסיים באין באפס כי הולך למקום רימה ותולעה, אם כן חובת ההיגיון שלא יתכן שמטרת תקופה זו עלי אדמות למלא צרכי והנאת גופו החולף, ובהכרח שעיקר המטרה "להשלים ולתקן את הנשמה כל אחד כפי יעודו ותכליתו" כי הנשמה היא חלק אלוה ממעל ויש לה המשך גם לאחר פטירתו, ואפילו יהודי שפרק מעליו עול התורה והמצוות כאשר מגיע לפטירת הוריו וקרובי משפחתו מבין שצריך לומר קדיש ולעשות אזכרה כי יש המשך לנשמת האדם, לזאת המסקנה בהכרח שתקופת חיי האדם בעולם אשר נולד אליה בעל כורחו ונפרד ממנה בעל כורחו המטרה לנצל אותה לצורכי הנשמה במה שיקיים תורה

מה שרואים מכאן לא רואים משם

ומצוות ומעשים טובים וממילא ישמר מהעבירה, ובלעדי זה חייו של האדם יהיו לחידה סתומה וחתומה, ולכן עתיד ליתן דין וחשבון על תקופה זו.

ולזאת רק בורא לעולם שהוא היצרן והמתכנן את החיים של כל אדם בעולם. ומאחר והוא היצרן נתן לנו הוראות ודרך איך להשתמש ולנצל את שנותיו עלי אדמות, איך יתכן שיקום אדם אנוש מהבריאה שנוצר מאפס וחושב את עצמו יותר חכם מבוראו ויאמר על דרך חיים אחרת שהיא טובה בזמן שהשם יתברך מנחה ומדריך אותנו שיש שני דרכים אחת רעה וקללה ומוות והשניה טובה וברכה וחיים, הדבר דומה לאדם שקונה מכונית עם מנוע של דלק או מנוע של סולר וימלא הפוך מהנחיות היצרן האם הוא לא הורס את המנוע, בדומה לכך האדם. עינינו ראו את תקופת המגיפה הקשה שהיו אשר התחכמו נגד הוראות הרופאים ומתו אלפים שהיו בריאים ולא ראו רופא מימיהם כיון שלא שמעו להוראות הרופאים, בדומה לכך אדם שלא שומע לרופא כל בשר הבורא יתברך היתכן שיהיה טוב.

מוסר השכל

עלה בידנו להבין ולהשכיל שיש ראייה ויש ראייה כי האדם יכול לראות ולא לראות או לראות הפוך מפני שאינו מתבונן במה שרואה, והבורא יתברך מייעץ לכל אדם אנה התבונן אל תחיה ותדמה לבהמה אשר מהלכת אחרי עיניה להשיג מאכלה בלבד, אלא על האדם להתבונן ולחשוב ולהעמיק בחכמת הבריאה בשמים ובארץ ובגופו מהיכן נולד ואיפה נולד ולאיזה מצב נקלע ויתבונן בצורת גופו שלא נבחר ומה תכליתו בעולם ויבין וישכיל את חכמת הבורא יתברך אשר מורה ומדריך ומייעץ לכל אדם את הדרך הנכונה בחיים שבה יזכה לטוב ברכה וחיים לעומת רעה וקללה ומוות יעזור השם שנוכה כולנו לדעת לבחור בטוב ובברכה וחיים באושר ועושר והצלחה וברכה.

משפט השבוע: ראה - דע לך! מה שרואים מכאן לא רואים משם

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין פרנסת לומדי תורה

לא יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך יש שנים ויברכך
ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח)

חובת השתדלות

ודרשו חז"ל על בספרי (פרשת ראה פיסקא קכג) "וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה -
"וברכך ה' אלהיך, יכול בטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה", ע"כ. הרי אמרו חז"ל שחייב
האדם לעסוק בעסק השתדלות, ואינו יכול להיות בטל ממלאכה.

טעם לחובת השתדלות

וכבר האריך החובת הלבבות (שער הבטחון, פרק ג') לבאר הטעמים שנתחייב כל אחד
ואחד לעשות השתדלות. דבאמת, לא יתכן לומר שהטעם שצריך לעסוק בהשתדלות לצורך
הפרנסה הוא משום דבלא השתדלותו לא ישיג פרנסתו, זה ודאי טעות גמור. שהרי אנו
מאמינים באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול - בעל היכולת", והוא ית' יכול לפרנס
כל אחד ואחד אפילו בלי שיעסוק אדם בהשתדלות, ויעזור, כביכול, להקב"ה לפרנס אותו
[וכמו שזן את אבותינו במדבר ארבעים שנה בלי שום השתדלות]. וע"כ אין זו הסיבה
שחייב כל אחד ואחד לעסוק בסיבות לצורך פרנסתו. ולא עוד, שהרי מי שבאמת בוטח בה'
בדרגה גבוהה במדת הבטחון [כמו רשב"י (עי' ברכות לה, ב)] אינו צריך לעסוק בהשתדלות,
שהרי השי"ת יפרנסו בלי שום עסק, ואם כן פשוט שאין זו הסיבה מדוע נתחייב כל אחד
ואחד לעסוק בהשתדלות לצורך פרנסתו.

וכתב החובת הלבבות וז"ל: "והעילה, אשר בעבורה חייב הבורא את האדם לחזור ולסבב
על סבות הטרף ושאר מה שהוא צריך אליו, לשני פנים. אחד מהם, מפני שחייבה החכמה
בחינת הנפש בעבודת האלהים ובהמרותו, בחן אותה במה שמראה זה ממנה, והוא הצורך
והחסרון אל מה שהוא חוץ לה ממאכל ומשתה ומלבוש ומעון ומשגל, וצוה אותם לחזור
עליהם להביאם בסבות המוכנות להם על פנים מיוחדים ועתים ידועים. ומה שגזר הבורא
שיגמר לאדם מהם, יגמר וישלם בהשלמת הזדמנות הסבות, ואשר לא גזר לו להגמר בהם,
לא יגמר וימנעו ממנו הסבות. ונתבררו ממנו העבודה והעברה בכוונה ובבחירה לאחת
מהנה מבלתי האחרת, ויתחייב אח"ז הגמול והעונש ואפי' לא גמר בהם המעשה. והשני,
כי אילו לא הוצרך האדם לטרח ולחזור ולסבב להבאת טרפו, היה בועט ורודף אחר העברות,
ולא היה משגיח על מה שהוא חייב בו על טובת האלהים עליו, כמ"ש: והיה כנור ונבל תוף
וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו, ואמר: וישמן ישורון ויבעט
שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו. ואמרו ז"ל: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת
שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכל שכן מי

שאינן לו חלק באחת מהן ולא שם לבו על אחת מהן. והיה מחמלת הבורא יתעלה על האדם, שהטרידו בעניני עולמו ואחריתו להתעסק כל ימי חייו בזה, ולא יבקש מה שאינו צריך לו ולא יוכל להשיגו בשכלו, כמו עניני ההתחלה והתכלה, כמו שאמר החכם: גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף, "עכ"ל.

היתר מלעסק בהשתדלות

אמנם מצינו בדברי הגמ' הגמ' בברכות (לה, ע"ב) דאינו פשוט כ"כ שחייב כל אחד ואחד לעסוק בהשלדות וז"ל הגמ': "תנו רבנן: ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפיקך, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל, ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי, ולא עלתה בידן, ע"כ. הרי חזינן להדיא בדברי הגמ' שלא פשוט כל כך שחייב כל אחד ואחד לעסוק בעסק השתדלות, שעל זה אמר רשב"י "תורה מה תהא עליה".

דברי הרמב"ם סוף שמיטה ויובל

והנה ידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד עליו השלום אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי", עכ"ל.

וכתב הגרי"ז (פרשת חיי שרה) בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם הם מדברי הגמ' בברכות, שהוא מדריגת רשב"י. שהגם דקי"ל כדעת ר' ישמעאל "הנהג בהם מנהג דרך ארץ", מ"מ מי שנדבה רוחו לנהוג כדעת רשב"י יזכה לפרנסתו בלי שום השתדלות כלל.

וע"ע במש"כ החפץ חיים בבאור הלכה על מה שכתב המחבר (סי' קנו): "אח"כ ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כי העוני יעבירונו ע"ד קונו;

ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו; וישא ויתן באמונה. וז"ל הביאור הלכה: "סופה בטלה וגוררת עון - כתבו הספרים שזהו נאמר לכלל העולם שאין כולם יכולים לזכות לעלות למדרגה רמה זו להיות עסקם רק בתורה לבדה אבל אנשים יחידים יוכל להמצא בכל עת באופן זה [וזהו שאמרו בברכות ל"ה ע"ב הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן ר"ל דוקא הרבה] והקב"ה בודאי ימציא להם פרנסתם וכעין זה כתב הרמב"ם פי"ג מהלכות שמיטין ויובלות ולא שבט לוי בלבד וכו' עי"ש ובפרט אם כבר נמצאו אנשים שרוצים להספיק לו צרכיו כדי שיעסוק בתורה בודאי לא שייך זה ויששכר וזבלון יוכיח", עכ"ל.

להתפרנס מאחרים וללמוד תורה

ועי' עוד בדברי הביאור הלכה (סי' רלא) שכתב וז"ל: "כתב בתשובת דבר שמואל סימן קל"ח שאלה איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם אם לעסוק בתורה ולהרבות גבולו בתלמידים כל ימי השבוע וליהנות מאחרים או ליהנות מיגיע כפיו ומלאכה נקיה כל ימי השבוע ולעסוק בתורה לבד כל יום השבת [ואין כונתו שלא ילמוד כלל כל ימי השבוע דהא פשיטא דמחוייב האדם עכ"פ לקבוע עתים לתורה בכל יום כמבואר בסימן קנ"ה ובסימן רל"ח וביו"ד סימן רמ"ו אלא כונתו על יתר העת שביום איך יתנהג. וגם שאלתו הוא דוקא אם העסק שלו הוא נקי מתערובות גזל ורבית ואונאה דאל"ה אין זה ספק כלל אחד דעסקים כאלו שוב אין נקרא נהנה מיגיע כפו אלא מיגיעת אחרים ועוד דמוטב להתבייש בעוה"ז ולקבל מאה מתנות ולא לעבור פעם אחד על לאו דאורייתא של לא תגזול] ואעתיק בקצרה עיקר תשובתו לשואלו הלא ראתה עינו הבודלח מה שכתוב בטיו"ד סימן רמ"ו בב"י ובב"ח ובט"ז ובש"ך בשם ספר ים של שלמה ומכולם האריך למענתו מהר"י קאר"ו בספרו כ"מ הלכות ת"ת פ"ה וכו' אך הנראה לע"ד שאפילו הרמב"ם ז"ל יסכים בנידון דידן להתיר דאין דנין אפשר משאי אפשר וכיון שכפי צורך השעה והמקום א"א לזה האיש החפץ בחיים להתקיים תלמודו בידו לזכות בו את הרבים כ"א בסיפוק צרכיו ע"י אחרים הרי הוא ככל המון הדיינים והחכמים שהיו מקבלים שכר מתרומת הלשכה כדגרסינן בכתובות פרק שני דייני גזירות והרמב"ם ז"ל פסק כן בהלכות שקלים פ"ד וז"ל מגיהי ספרים שבירושלים ודיינים שדנים את הגזלנים נוטלין שכרן וכו' ואם לא הספיקו להם אף על פי שלא רצו מוסיפין להם כדי צרכן להם ונשיהם ובניהם ובני ביתם. ואיך יעלה על הדעת שיורה בכגון זה הרב ז"ל שיותר טוב לאדם לאחוז בסכלות וחסרון החכמה כל ימיו אשר הוא גרמא לכמה נזקין ומכשלות תלמוד המביא לידי מעשה ולמנוע טוב מבעליו מפני היותו נהנה מאת אחיו וע"ש עוד מה שהאריך בענין זה ולפלא על הבה"ט שלא העתיק רק השאלה ולא התשובה", עכ"ל.

שכר מהכוללים וכדומה

ונעתיק כאן מה שכתב הרשכבה"ג ר' משה פיינשטיין בענין זה (אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קטז): "הנה בדבר ת"ח הרוצים להתעסק בתורה ולהחכים בה בידיעת התורה בכמותה ואיכותה ונהנים לפרנסתם ממה שנוטלים פרס בכוללים וכן הרבנים הנוטלים פרס והמלמדים עם תלמידים וראשי הישיבות הנוטלים פרס לפרנסתם אם שפיר עבדי או שיש

מה להרהר אחר זה ויהיה מדת חסידות שלא להתפרנס מזה אלא ממעשה ידיו. הנה ודאי שפיר עבדי דכן איפסק ברמ"א יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א שאפילו בריא מותר ומותר לחכם ולתלמידיו לקבל הספקות מן הנותנים כדי להחזיק ידי לומדי תורה שעי"ז יכולין לעסוק בתורה בריוח. והש"ך סק"כ הביא אף מהכ"מ שפסק כן אפילו אם נימא שאין כן דעת הרמב"ם משום שכל חכמי ישראל קודם זמן רבנו ואחריו נוהגין ליטול שכרם מהצבור, ואף אם לדינא הלכה כרמב"ם הסכימו כן חכמי הדורות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שאילו לא היה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולין לטרוח בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת מישראל ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר והוא לשון הכ"מ בפ"ג מת"ת ה"י בסופו. וכן הביא ממהרש"ל שכתב ואמת שאם לא כן כבר היתה בטלה תורה מישראל כי א"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה וגם להתפרנס ממעשה ידיו, ומסיק יותר דעון הוא בידו אם לא יקבל מאחרים אפילו יודע חכמה ומלאכה שיוכל ליגע בה ולהרויח כדי לפרנס את ביתו בוז יבוזו לו באהבת התורה ולומדיה כי א"א שיבטל מלמודו עיין שם, ולכן הוא דין ברור ופשוט שנתקבל בכל הדורות אם מדינא אם מתקנה דעת לעשות לה' הפרו תורתך שמותר לעסוק בתורה ולהתפרנס מקבלת פרס או ממה שהוא מלמד תורה לאחרים או שהוא רב ומורה הוראה, ואין להמנע מזה אפילו ממדת חסידות. ואני אומר כי אלו המתחסדים מצד שיטת הרמב"ם הוא בעצת היצה"ר כדי שיפסיק מללמוד ויעסוק במלאכה ובמסחר וכדומה עד שלבסוף הם שוכחים אף המקצת שכבר למדו ואינו מניחם אף לקבוע זמן קצר לת"ת, כי אם הראשונים כמלאכים אמרו שא"א לעסוק בתורה ולהחכים בה כשיעשה מלאכה להתפרנס ממעשה ידיו, כ"ש בדורנו דור יתמא דיתמי וגם אין לנו הנשים צדקניות שירצו לסבול עוני ודחקות כבדורותם, שודאי א"א לשום אדם להתגאות ולומר שהוא יכול לעשות מלאכה ולהחכים בתורה. לכן לא יעלה על מחשבתך עצת היצה"ר שיש בקבלת פרס דלומדים בכוללים ופרס דרבנים ומלמדים וראשי ישיבה איזה חטא וחסרון מדת חסידות, שהוא רק להסית לפרוש מן התורה. ומי יתן והיו נמצאים אנשים מתנדבים לפרנס הרבה ת"ח היו מתרבים בני תורה גדולי ישראל ובעלי הוראה כרצון השי"ת שאין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. ידידו מברכו בכוח"ט, משה פיינשטיין, עכ"ל.

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

'סדר' - או 'קשר'

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום (יא, כז)
את הברכה - 'אשר תשמעו'.

תהיה - ברכה. ברכה באסמיק, ובכל משלח ידך. פרי בטןך, ופרי אדמתך. אוצרו הטוב של
ה'. תהיה לראש, ולא לזנב. תהיה למעלה - ולא למטה (פכ"ח).

וחוץ מזה - 'אשר תשמעו'. גם זו ברכה בפני עצמה.

וברכה זו, קודמת לברכות דלעיל. אפילו לפני שנעשה משהו. לפני שמגיעה לנו איזושהי
תמורה. כבר אז יהיה - 'אשר תשמעו' (עי' העמק דבר והרחב דבר כאן).

זה לא 'אם תשמעו'. אין תנאי לברכה זו. זה - 'אשר'. זה יקרה. אין משהו שיעכב.

ה' נותן לנו את ה'התחלה'. את ה'סיוע' הראשוני, שנוכל לקיים את המצוות שלו. וזה -
ללא כל תמורה מצדנו.

רק - מצידו יתברך. מרצונו. ב'חינם'. אין זה 'שכר מצוה'.

וה'אשר תשמעו' - זה 'כדי' אשר תשמעו. יהיה לכם את כל מה שאתם זקוקים לו - כדי
לשמוע.

ולכאורה - מדוע.

הלא 'כל דברינו ומקרינו... אם יעשה המצוות, יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם - יכריתנו
ענשו' (רמב"ן סוף פר' בא).

הכל - בחשבון. שכר - או עונש. מגיע לך - תקבל. לא מגיע - לא תקבל. ואם מגיע עונש
- יהיה עונש.

אז איך זה שאנו מוצאים כאן, שיש 'מתנות' - שלא לפי החשבון?

- ואלו הרבה מאוד מתנות!

ויש אפילו עוד 'מתנות'. יש 'מתנת חינם' (עי' יל"ש עקב תתעג ד"ה ללכת. ובעוד מקומות
רבים בחז"ל). ואפילו 'אוצר מתנת חינם'. והוא - גדול מכל האוצרות! אפילו מהאוצר של
עמלי התורה (דברים רבה ואתחנן ד"ה זש"ה כי חטאת)!

כיצד זה יתכן.

*

סדר - או בלגן

ננסה להתבונן. להעמיק.

השאלה דלעיל, תהיה כך עמוקה יותר. אולי קשה יותר.

'אסתכל באורייתא - וברא עלמא'.

התורה, היא ה'תכנית'. היא ה'סדר' - של העולם כולו. של המציאות כולה (עי' מהר"ל נתי"ע נתיב התורה פ"א).

וכשה' ברא את העולם - הוא 'הסתכל' בתורה. וכך נבנה אותו ה'סדר'.

אז כל מה שיש כאן, מההר הגבוה ביותר, עד החידק הזעירי שבמעבדה - הכל 'מסודר'. להכל - יש 'סדר'.

והסדר, הוא - אחד. אין כמה 'סדרים'. הכל - בחשבון אחד. בלי יוצא מן הכלל.

ולכאורה - מדוע צריך כזה 'סדר'. למי זה עוזר. למה זה טוב. שיהיה בלגן. מה יקרה.

- בלגן - זה כשאין מטרה. אין יעד. לא 'חותרים' לאיזו תכלית.

את הסדר צריך - כשיש מטרה. כשיש תכלית.

לדוגמא - שולחן עבודה. נירות מכל סוג. ספרים. מחשב. המקלדת אינה מוצאת את מקומה מעל הררי המסמכים.

וצריך - לסדר. כדי שיהיה אפשר לדעת - מה יש כאן. עם מה אני עובד. מה המטלות היומיות. גם כדי שתהיה שלווה הנפש. אולי יש עוד כמה סיבות.

- האם כך זה גם בעולם?

- יתכן.

דוגמא נוספת. אולי יותר מדוייקת.

- מכונה.

מכונה - גדולה ומשוכללת. מלאת 'אופציות'.

והיא מלאה גם - בחוטי חשמל. בשבבים אלקטרוניים. בפיסות פלסטיק ומתכת בלתי מזוהות.

- 'בלתי מזוהות'. נכון.

אבל - לעין 'רגילה'. זו, אינה מסוגלת לזהות. היא לא יודעת מה הקשר בין החוט הזה - לשבב ההוא.

- אבל דבר אחד ברור לכל בר דעת. אפילו לאותה 'עין רגילה'.

אם אחד מאותם פיסות 'בלתי מזוהות' - יהיה 'לא מסודר', המכונה - לא 'תעבוד'!

ומדוע? מה קרה? סך הכל איזה 'שבב' אחד קטן!

- נכון. השבב - באמת קטן.

- אבל הוא חלק חיוני - בתוך 'מערכת' שלמה.

יש איזה זרם, שצריך לעבור בכל חלקי המכונה. בכל שבב ופיסה. משהו שלא נראה לעין בשר, אבל ידוע לה.

והזרם הזה, זקוק לכל שבב - ולכל חוט. כדי שהוא יצליח - לזרום.

וכשיש חסר במכונה - אין זרם. ואז אתה מנסה להדליק, ושום דבר אינו קורה. אין אות חיים. הכל כבוי. הכל - מת.

מי שאינו חי - אינו עובד.

ככה זה, בכל דבר - שיש לו מטרה. שיש לו יעד. שצריך להגיע לאן שהוא.

המכונה - תפקידה ליצור משהו. מזגן - יוצר אויר ממוזג. מחשב - יוצר עבודות מוכנות. תנור - יוצר עוגות.

- כשהם חיים. כשהם - עובדים.

וכשלא - אין יצירה. אין - חיים.

וגם - אותו שולחן עבודה דלעיל. תפקידו - עבודה. כשמו. וכשאינו סדר, אין עבודה.

*

להדליק את המכונה

כנראה, ש'סדר' העולם - אף הוא כך.

העולם כולו - זו 'מכונה' אחת גדולה. ובה חוטים, ושבבים, ופיסות - רבים מספור. מאות מליארדים - ועדיין לא התקרבונו למספר האמיתי.

וכמובן, שהעולם הגשמי שלעינינו - הוא חלק קטן מאוד, מאותה מערכת מסועפת. חלק זעירי ממש.

אמנם - החלק הזעירי הזה, הוא העיקרי. הוא - המטרה.

ומה ש'מסדר' את העולם - זו התורה הקדושה.

הלא התורה - היא שמותיו של הקב"ה. כך מלמדים אותנו חז"ל.

וכלל, אותם שמות, זהו השם האחד - מה שנקרא גוף האילן, שממנו מתפשטים כל השמות אחרים - והוא שם הוי"ה. שמו הגדול.

והעולם כולו, בנוי - על אותם שמות קדושים (עי' נפה"ח ש"א פ"ב).

המציאות עצמה - שייכת יותר לשם 'אדנ"י'. מה שנקרא - 'מלכות'. שם זה, הוא בבחינת ה'כלי' - לשמו הגדול, שם הוי"ה.

שם הוי"ה, הוא - ה'חיים' שבפנים. ה'זרם'.

כך זה כל העולם כולו. כל דבר ממש. כל מציאות שהיא. הכל תלוי - בשמותיו יתברך. כל המציאות 'ניזונית' - מהם.

כך 'עובדת' המכונה הענקית הזו. מלמעלה - ללמטה. מה'מקור' של הזרם - עד למקום שזקוק לאותו הזרם, כדי לקבל 'חיים'.

*

עולם ללא סדר

היום, העולם - 'מבולבל'. אין שום סדר.

- המכונה - מקולקלת.

ואין לנו חיים. באמת אין.

- והלא אני חי? אפילו יצאתי ל'חופשה', והיה 'כיף'! אפילו 'חיים'!

- אנחנו לא יודעים - מה זה חיים. מהם חיים אמיתיים. חיים - בצילו של השי"ת. עם ההשפעה הגדולה, הנפלאה, הנעימה כל כך.

- 'נעימה'.

כן. זה נעים. זה טוב. אין טוב מזה. אין מתוק מזה.

וזה הרבה יותר - מכל מה שאנחנו מכירים היום. 'חוויות' - הרבה יותר עמוקות. הרבה יותר עזות ביטוי. הרבה יותר - נעימות.

- הרבה יותר! הרבה הרבה יותר!

ובאופן, שהיחס בין מה שאנחנו מכירים, לחיים האמיתיים - הוא היחס בין מכונה שאינה עובדת, למכונה שעובדת.

- היחס, בין חיים - למוות.

ככה זה 'עובד'. כשהכל - ב'סדר' הנכון.

כשהאדם מקיים את 'תן דעתך, שלא תקלקל ותחריב את עולמי' (קהלת רבה פר' ז, אות א [י"ג]).

אז יש 'השפעה' עליונה. ה'מכונה' - עובדת. הכל נפלא.

ולזה קוראים - 'שכר ועונש'.

כשאתה 'מחבר' את הכל כמו שצריך - אז ה'שפע' מגיע 'ישר' אליך. אתה - מקבל אותו. נהנה ממנו. מתענג עליו (עי' כללי פחו"ד לרמח"ל, כלל ראשון).

וכשאינ 'חיבור' - אז אין כלום.

וכשיש חיבור 'קטן' - יש 'קצת'. קצת מאוד. כמו שיש היום.

כי עדיין - יש יהודים ש'עובדים'. ש'מתפעלים' את המכונה. אשריהם ואשרי חלקם. בלעדיהם - לא היה כאן מאומה.

אז שוב קשה - ואולי הרבה יותר קשה. אם כך ברא ה' את עולמו, אז כיצד יש 'חינם'?

- מאיפה זה מגיע? יש משהו שהוא 'מחוץ' למכונה הגדולה הזו?

הנחמה

אנו כעת בעיצומן של 'שבע דנחמתא'.

הנביא - בשם ה' יתברך - מנחם אותנו. שבע נחמות. מילים מלאות אהבה. ממלאות באהבה.

ולכאורה - מה המקום לאותה 'נחמה'. מה מהותה.

הלא חטאנו, רשענו, ושחתנו. בית המקדש - חרב בעוונינו. לא משום סיבה אחרת.

את ה'סדר' הנכון - אנחנו קילקלנו. והרסנו - לכאורה - רק לעצמנו. אין לנו 'שפע', אין לנו 'שכר'. הכל 'מת'.

וה' - 'מנחם' אותנו.

- על מה?

אלא - שיש כאן עוד 'משהו'.

זה לא רק 'שכר' ו'עונש'. לא רק 'שפע' שמגיע - אם מגיע לנו. לא רק 'סדר' נכון, עבורנו. לדוגמא.

שני חברים טובים. השמות שלהם - ראובן, ושמעון. איך לא.

- והם באמת חברים טובים. כשהאחד בצרה - השני עימו. לגמרי. וגם כשיש שמחה - הם ביחד. שמחים אחד בשמחתו של האחר.

וביום בהיר אחד, התבשר ראובן - על פטירת אימו.

- הקבורה. הישיבה לארץ. הכאב.

וביום הראשון ל'שבעה', הופיע שמעון. הוא התישב על כסא המנחמים, והתבונן בשעון.

שמעון יודע. הוא צריך להיות איתו - שעתים. זה גדר ה'חברות'.

- ואיך הוא יודע את זה?

- כי כך בדיוק, ראובן - ישב אצלו. לאחר פטירת אביו, שהיתה לא מכבר.

השעתים - זה ה'חיוב'. 'להשיב' לראובן. יותר מכך - זה ב'חינם'.

ולאחר שהשעתים חולפות, שמעון קם ממקומו. נותרו לו מספר שניות. כדי מלמול מהיר של 'המקום ינחם אתכם'.

כך הוא עושה, ושועט החוצה.

לאחר השבעה, הוא פוגש בראובן. והלה - 'קר'. שלום שלום, וזהו.

ושמעון - אינו יודע את נפשו. מה ארע לידידו הטוב. אולי זו הטראומה, וזה יחלוף.

- אבל זה לא חולף. ראובן כמעט אינו מתייחס לשמעון.

שמעון, מחליט - לשאול. אפילו לטעון.

- ראובן, ידידי משכבר! מה קרה לחברות היפה שלנו? מדוע אתה מתנכר אלי כל כך?
הקרירות בעיניו של ראובן, מעמיקה.

- מה קרה?? אולי תשאל את עצמך!! אני בכלל תוהה - האם היתה כאן אי פעם 'חברות'
בכלל?

שמעון נבוך.

- בבקשה - אולי תסביר לי יותר ברור?

- אנסה להסביר. נראה לי שלא תבין, אבל בכל זאת.

- באת לנחם. יפה מאוד. אבל באותו הרגע שרק יכולת - ברחת. ובכל רגע - הצצת בשעון.
רצית לברוח.

ראובן מסיים את הסברו, ומטיח:

- ככה מתנהג חבר??

שמעון, נראה כמו לאחר 'התקפה'. בעצם לא 'כמו' - זה עתה הוא חווה אחת כזו.

אבל מיד הוא מתעשת, ומתגונן:

- אז מה? מה קרה? גם אתה ישבת אצלי שעתים בדיוק, אז גם אני אצלך - שעתים! בדיוק
נמרץ! אתה יכול לבדוק אותי! והשעון - כדי לדעת אימתי הזמן מסתיים!

ראובן מביט בשמעון כאילו הוא רואה אותו בפעם הראשונה. המבט הקר, הופך אט אט
למבט מסוג אחר. מסוים מאוד.

'אין עם מי לדבר'. הוא חושב לעצמו.

- ואנחנו מסכימים איתו. לגמרי.

*

מתנת חינוך

ה', נותן לנו שכר.

- וזה נכון. לגמרי. אפילו הבאנו מקורות רבים לכך.

אבל - מי שמסתפק בשכר, ובורח מהעונש, ותו לא - הוא ממש לא מבין.

הוא קצת קצת דומה - לשמעון הנ"ל.

אני עושה - את מה שמוטל עלי. הכל - לפי הכללים. בדקדוק נמרץ. אני 'פותח' את
השפע, בדיוק לפי ה'סדר' הנכון.

- וכך - אני אקבל! אקבל המון! שכר, וגן עדן, ושפע עצום!

- 'אני אקבל'.

זה הכל??

זה כל מה שמעניין??

ה', אינו נוהג כך.

הוא - אוהב אותנו. אוהב מאוד. אוהב - באופן שאנחנו לא מסוגלים לדמיין.

והוא נותן לנו. לא לפי החשבון. לא לפי הכללים. לא לפי ה'סדר'.

הוא נותן - 'מתנת חיים!' הוא נותן, 'אשר תשמעו'. הוא - 'חונן!' חונן - ב'חיים'!

- כי הוא אוהב אותנו!!

ובדומה לאותו אדם, שהגיע בסוף יום בהיר אחד - לביתו. הפנקס, זה שהוא כתב בו את

שקיבל מה'מדריך' - בידו.

והוא - רעב. רוצה אוכל. דחוף.

בעמוד שלשים ושבע, כתוב מה צריך לעשות כדי לקבל אוכל.

- 'להחמיא'.

אז הוא - מחמיא.

וכנראה הוא גם מקבל אוכל כלשהו. ממש לפי ה'סדר'.

- זה 'עובד' לו. פחות או יותר. הרבה יותר 'פחות'.

ה'חיים' של הבריאה כולה - בידינו. זה נכון.

אבל ה'צורה' שהם 'זורמים' כאן, זה כמו - איש ואשה. וזה לא רק 'כמו' - אלא זה בדיוק

נמרץ. האיש והאשה שבכאן, הם ה'משל' - לשם ה'הוי"ה', ושם 'אדנות'.

וכמו שהזכרנו. שם ה'הוי"ה' - הוא ה'חיים' של העולמות (דרך ה'יסוד'. ה'חיי'). ושם 'אדנות'

- הוא ה'כלי'.

וזה ה'ידוד' וה'רעיה'. האיש - והאשה. ה'הוי"ה' - ואדנות.

וכשאיך קשר - אין, באמת, חיים.

יתכן - שהבית 'ידפוק'; כל אחד יעשה את חלקו ב'סדר', וה'טכני' - יעבוד. זה יהיה 'טבע'.

'מנהגו של עולם'.

- אבל לא יהיו שם - 'חיים'.

כשאיך 'חיים'; כשאיך מעבר ל'חיוב' - אין קשר אמיתי.

הגויים למשל, לא שייכים למושגים האלו. אין אצלם 'מתנת חיים'.

אפילו אסור לתת להם אותה. 'לא תחנם'.

- הם לא 'בפרשה'.

רק אנחנו - 'בפרשה'. כל אחד ואחד מאיתנו, ה'אחוזים' - ב'רעיה' העליונה.

*

אלול

חודש אלול.

'אלול' - מלשון 'חיפוש'. 'ריגול'. 'אלילי אתון' (תרגום אונקלוס, בראשית מב, ט).

- ואת מי אנחנו מחפשים?

אולי - את המעשים שלנו. מה נכון, ומה לא. מה לפי ה'סדר', ומה 'שובר' את הסדר. ב'אלול', ה'מנועים' עובדים על 'טורבו'. אפשר לתקן. אפשר לעשות עבודה - עבור כל השנה.

אז נתקן. ו'נסדר'. לפי הכללים. לפי ה'פנקס'.

- ואז - מה נעשה אחר כך - בסוכה?

אולי גם - נבנה את ה'סדר'. לפי ה'כללים'. הכל בדקדוק הלכה נמרץ, ואפילו עם 'חומרות'.

- אבל מה זה בכלל 'סוכה'? מה יש שם? מי נמצא שם?

ומה זה 'שמיני עצרת'? שם כמעט אין בכלל מצוות! שם רק רוקדים כל היום - בלי שום 'דינים'! איפה כאן ה'סדר'?

אולי כדאי, שב'אלול' - נחפש גם עוד משהו:

- את ה' יתברך.

את ה'דוד' האוהב שלנו. 'אני לדודי'. את שמו הגדול - שהוא ה'חיים' שלנו, ומתוך אהבה עצומה.

את הקשר הנפלא, שבין ה'הוי"ה' - ל'אדנות'.

- הלא אנו, קרוצי החומר שבכאן, זכינו להיות 'חלק' משם זה - 'אדנות'.

והקשר הזה, המתואר בספר שיר השירים - שייך גם אלינו. האהבה הזו, אנחנו חלק ממנה. לגמרי.

ננסה לחפש - כיצד אנו מעמיקים את הקשר הזה. מפתחים אותו. כיצד - הוא תלוי בנו. במעשינו.

ונתבונן - במעשים שלנו. 'נכוון' בהם, ל'מטרה' הנכונה. לייצר - ולפתח - את הקשר הנפלא הזה. את ה'ייחוד קודשא בריך הוא' - ושכינתיה'. [קודשא בריך הוא - שם הוי"ה. שכינה - שם אדנות].

בלי 'חשבון'. אולי יותר נכון - מעבר ל'חשבון'.

מתוך 'רצון' אמיתי. מתוך - אהבה אמיתית.

לסיכום:

שאלנו - אם הכל שייך ל'שכר ועונש', אז מה המקום ל'מתנה' מצד ה' יתברך.

ניסינו לבאר מעט מזעיר מהסוגיא העמוקה של 'סדר' העולם - ה'השפעה' ל'כלים',
ה'מכונה' - וה'זרם'.

הבהרנו, שהמצב כעת - הוא בלי 'סדר'. אין 'חיים'. השאלה דלעיל העמיקה - מדוע יש
'חינם', הלא לכאורה אין בזה 'סדר'.

וגם - ה'נחמה'. 'שבע דנחמתא'. מה מקומה של 'נחמה' - בתוך ה'סדר'.

הסקנו, שיש משהו 'מעבר' ל'מה שצריך'. יש - קשר. אהבה. ו'אהבה', מושתתת - על
נתינה, בלי חשבון. 'חינם'.

וגם - ה'אלול'. 'אלילי אתון'. מרגלים. 'מחפשים'. עלינו לחפש - את ה' יתברך. את הקשר
איתו. את האהבה. את שמותיו יתברך, שהם הם - הקשר עימנו.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר - 'מאור המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה

חודש אלול - על מה ולמה?!

למר בועז בענדיט בוזגלו היה מפעל חטיפים, החטיפים של בוזגלו קנו להם שם בכל רחבי הארץ והעולם, בכל מרכול וסופר היו מבקשים הצרכנים דווקא את החטיפים של בוזגלו, בכל פעקלע של שבת לא היה נפקד מקומם של אלו החטיפים, בכל חברות התהילים וה'אבות ובנים' שבכל רחבי תבל אם היו מחלקים את החטיפים של בוזגלו היו הילדים שמחים עד למאוד.

מר בוזגלו ראה הצלחה גדולה במפעלו, הרווחים גדלו והתעצמו עד למאוד, וככל שרכושו גדל - גדל עמו התאבון לעוד ממון, וכמאמר חכמינו זכרם לברכה 'יש לו מנה רוצה מאתיים', ובתוך כך עלו במוחו רעיונות שונים איך יוכל להגדיל את רווחיו ויחד עם זאת את רכושו. המחשבות האלו טרדו את מנוחתו ולא נתנו לו מנוח, בשכבו ובקומו, בלכתו ובשבתו, כל הזמן הירהר על המפעל החדש שהוא הולך לפתוח, ועל ההצלחה הגדולה שיהיה לו בכך.

לאחר שעבר תקופת מה הרגיש מר בועז בענדיט שהוא חייב לשתף מישהו בחלום שלו, כשהוא סיפר זאת לחברו הטוב, אמר לו הלה, 'אני גם רציתי לפתוח מפעל חדש, אך לא הצלחתי בשום פנים ואופן, ועל כן הלכתי לחבר שלי שהוא 'יועץ עסקי' והוא עזר לי מאוד בכל הנושאים, לבדוק מה המטרות שלי, איך אני מקדם אותם, וכו' וכו', ורק בזכותו הצלחתי. ועל כן אני מציע לך גם כן שתלך להתייעץ איתו, והוא יוכל לעזור לך רבות'. מר בוזגלו הודה לחברו מאוד על הרעיון, ומיד התקשר ליועץ העסקי כדי לבדוק איך הוא יכול להתקדם.

הפגישה במשרדי 'כלכלה או קלקלה' נקבעה ליום שני אחר הצהריים, מר בוזגלו יחד עם הרו"ח שלו הגיעו לפגישה עם מר כלכליסט, בפתח הפגישה הכיר מר בוזגלו למר כלכליסט את מפעלו 'חטיפי בוזגלו', מר כלכליסט כבר שמע על החטיפים ועל המפעל רבות, אך עתה שמע סקירה מהפן העסקי - כלכלי, כמו כן הוא שמע מהרו"ח של המפעל על ההתנהלות הכספית של המפעל. לאחר כמה דקות של חישובים על ידו, פתח מר כלכליסט את פיו ואמר: ראו אני רואה פוטנציאל לרווח גדול מאוד, אך לפני שאנו ממשיכים הלאה למפעל החדש הייתי רוצה קצת לבדוק יותר לעומק את פעילות המפעל הקיים, מה אפשר לשפר בו, ומה אפשר ללמוד למפעל החדש, ולאחר שנפיק את מירב התועלת והרווחים מהמפעל הקיים נוכל להתקדם אל הפעלת המפעל החדש.

'ועתה' פנה מר כלכליסט אל מר בוזגלו 'אני רוצה להגיע בעוד חודש אל המפעל לבדיקת עומק, יחד עם מומחים בתחומים שונים לבדוק את פעילות המפעל. אני ירצה לבחון גם

באותו בדיקה את התנהלותם של עובדי המפעל, את מי כדאי לקדם בדרגה, ואת מי כדאי לזרז קצת כדי שיעבוד ביתר יעילות, ומי לא מביא תועלת למפעל כלל ועיקר ועל כן הלה יצטרך לחפש עבודה אחרת'. וכאן פנה אל הר"ח 'ממך אני רוצה, שתתעד בחודש זה כל פעילות במפעל אפילו הכי קטנה, כל שקל שיוצא וכל שקל שנכנס. וכמו כן עליך לעקוב אחר עובדי המפעל - לבדוק את זמן הגעתם למפעל, קצב ויעילות עבודתם, הרווח שהמפעל מפיק מהם, וכל זה לשקלל אם העובד המסוים מביא תועלת למפעל או שמא נזק, וכך יחרץ גורלו לשבט או לחסד'.

כמובן שאף אחד מהפועלים שמועסקים במפעל לא ידעו דבר וחצי דבר ממה שמתרחש מתחת לפני השטח, הם לא ידעו על המעקבים והבדיקות שהחלו להערך כדי לבחון את עבודתם, ועל כן המשיכו בשגרת עבודם כימים ימימה. לעומתם היה למר בוזגלו שני בנים שהיו מועסקים במפעל, וכיון שמר בועז בענדיט היה חפץ להמשיך להעסיק אותם, ואף לקדם בדרגה את המתאים מביניהם, על כן קרא מר בוזגלו מנהל המפעל לבניו אל לשכתו, וסיפר להם את כל הקורות ואת מה שסיכמו עם היועץ העסקי, ועל כך שבעוד חודש הולכת להגיע למפעל משלחת שתבדוק את פעילות המפעל, וכמו כן יבחנו גם את עובדי המפעל: מי יקודם ומי ישאר על משמרתו, מי יקוצץ משכורתו ומי אף חלילה יפוטר מעבודתו. וסיים מר בוזגלו 'אני קראתי לכם כעת, כיון שבעוד חודש בעת שתעבור הביקורת ותבדוק מי ראוי לעבוד במפעל ומי אינו, אם תימצאו שאינכם ראויים לא אוכל להמליץ עליכם להמשיך את העסקתכם במפעל, על אף שאתם בני יקירי. אך ראו! מעתה נשאר עוד חודש, ותדעו לכם שאם מעתה תשתדלו בכל כוחכם להפיק את המיטב בעבודתכם, הרי בעת הביקורת אוכל להמליץ עליכם 'ראו הנה הם עכשיו התחילו לעבוד ברצינות, כדאי להמשיך להעסיק אותם', ועל אף כל מה שעשיתם עד הנה, תוכלו להמשיך לעבוד במפעל. וכדי שתצליחו בחודש זה, אהיה קשוב לכל בקשותיכם, ואסייע לכם כפי מידת יכולותי כדי שתוכלו להפיק מעצמכם את המיטב'.

*

הגמ' בביצה (ט"ז ע"א) אומרת שאת תקציב מזונותיו של האדם קובעים לו בראש השנה למשך כל השנה, ור' אבהו לומד זאת מהפסוק (תהילים פא, ד) "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא, משפט לאלוקי יעקב", שהכתוב נסוב על ראש השנה, שאיזהו חג שהלבנה מתכסה בו - שאין הלבנה נראית בו, הוי אומר זה ראש השנה שחל בראש חודש שהלבנה עדיין לא נולדה. וכך הוא כוונת הפסוק **תקעו בחודש** - בחידושה של לבנה - **שופר**, כשהיא [הלבנה] **בכסא** - מתכסה - **ליום חגנו**. ועל כך נאמר בהמשך הכתוב 'כי חק לישראל הוא', 'חק' הוא מלשון מזון - פרנסה, שבו נקצב לכל אחד כמה פרנסה יהיה לו במשך כל השנה.

ומבואר בספרי החסידות, שכיון שבראש השנה מתחיל שנה חדשה, צריך להשפיע שפע חדש של חיים ופרנסה וברכה לכל השנה. וכמו שאצל האדם במח שבראש כלול כל הכוחות של הגוף, שהרי אם נפגע ח"ו חלק קטן במח, הוא אינו יכול להזיז את אותו איבר

שהחלק ההוא במח מופקד עליו. כמו כן בראש השנה כלול כל ימות השנה בכח, ובו מושפעים כל הכוחות ברוחניות ובגשמיות לכל השנה.

וכיון שמתחיל בו השפעה חדשה על כן מתעוררים גם המקטרגים, וטענתם בפיהם 'מי אומר שמגיע לו'. כי על כן, בכל עת שמושפע השפעה חדשה, שמידת החסד מתעוררת להשפיע את טובה וחסדה, מתעוררת כנגד זה גם כן מידת הגבורה ששומרת על ההשפעה שלא תלך למקומות שאינם ראויים. וכיון שמתעוררת בעת ההיא מידת הגבורה, על כן כל ההשפעה שיורדת אז צריכה להיות על פי הדין והמשפט.

וזהו הכוונה בכתוב 'כי חק לישראל הוא - משפט לאלוקי יעקב', שכיון שמתעורר בו הכח להשפיע, הרי מתעורר בו גם הכח של הקיטרוג. שכיון ש'חק לישראל הוא', על כן הוא 'משפט לאלוקי יעקב'. [זהו ענין ראש השנה בקצרה, ואין כאן המקום להאריך בזה, ואי"ה יבואר בהמשך.]

וכיון שבראש השנה יתקיים המשפט הגדול, ובריות בו יפקדו לחיים ולמוות, מי לא נפקד כיום הזה. על כן ברוב רחמיו וחסדיו של אבינו שבשמים עלינו הקדים לנו מקודם את חודש אלול - חודש הרחמים והסליחות, החודש שבו מתגלים השלוש עשרה מידות של רחמים, וכמים הפנים אל הפנים - שכשאדם מעורר את אהבתו אל חברו גם חברו מרגיש את אותה אהבה ומתעורר לאהוב אותו, מתעוררים כל ישראל להתקרב אל אבינו שבשמים, ומיטיבים את דרכיהם, ועל ידי כך יוכלו להכתב ולהחתם לחיים טובים בספרן של צדיקים גמורים.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

לשון שם המפורש

כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֵיכֶם מִכָּל שְׁבֵטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שֶׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ
וּבָאתָ שָׁמָּה (יב, ה)

ספרי פיסקא סב. נאמר כאן לשום ונאמר להלן ושמו את שמי מה שמו האמור להלן בלשון
הקודש א אף שמו האמור כאן בלשון הקודש.

כתב בספר הפרדס לרש"י ז"ל (הוצאת ערענרייך, דף שכ"ג) השם המיוחד הנכתב ביו"ד
ה"א עיקר קריאתו בלשון ארמי וכו'. ומבאר רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל דזו כונת הרמב"ם
במורה נבוכים ח"א פרק ס"א, אך השם שאותיותיו יו"ד ה"א וא"ו כו', ואפשר שיורה כפי
הלשון אשר אין אתנו היום ממנה אלא דבר מועט וכו'. וכן ביאר כונת הגמ' יומא דף ס"ט
ע"ב, ואמר רב חסדא בעזרת נשים (נחמיה ח-ו) ויברך עזרא את ה' האלקים הגדול. מאי
גדול, אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש. דהביאור עפ"י הגמ' בסנהדרין דף כ"א
ע"ב דעזרא העתיק את כל התורה בלשון ארמי, וזהו שגדלו בשם המפורש שכתבו בארמית.
[מקורות: צ"פ עה"ת ובהשמטות להל' תרומות דף ס"א ע"ב וצ"פ יומא דף ס"ט ע"ב]

*

אודות קריאת הרמב"ם ז"ל בספרי ע"ז

וּפֶן תִּדְרְשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי (יב,
ל)

כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב ה"ב, ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה היאך עיקר
עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה. צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר
בה ולא בדבר מדבריה. ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור שנאמר אל תפנו אל
האלילים. ובענין הזה נאמר (דברים יב-ל) "ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו" שלא
תשאל על דרך עבודתה היאך היא אע"פ שאין אתה עובדה שדבר זה גורם להפנות אחריה
ולעשות כמה שהן עושין שנאמר ואעשה כן גם אני.

ידועה השאלה^ט איך רבינו הרמב"ם ז"ל גופו למד בספריהם (כמוזכר במורה נבוכים ח"ג
פכ"ט ועוד). מישב רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל עפ"י הירושלמי ע"ז פ"ג דבזמן שהן נופלות

^ט ראה גם בספר המפתח על אתר.

מותר לראותן דבהכרת רשעים תראה. ולכן כיון שהם כבר נתבטלו הותר. [מקורות: צ"פ על הרמב"ם שם ועל פיה"מ על סנהדרין פ"י]

*

הריגת עדה מישראל שביד רמה עברו על מצוה

יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל מִקְרָבָךְ וַיְדִיחוּ אֶת יוֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נִלְכָּה וְנַעֲבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים
אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם (יג, יג-יד)

כתב הרמב"ם ז"ל במורה נבוכים ח"ג פמ"א: וכן אני אומר בעדה מישראל שזדו לעבור על איזו מצוה שתהיה ועשו ביד רמה יהרגו כולם. מחדש הרמב"ם שאפילו לא עבדו ע"ז, אלא אפי' עברה שאין חייבין עליה מיתה ג"כ יש להרגם. מבאר רבינו הרוגצ'ובער זצ"ל שגדר החיוב אינו בגדר עונש ומשום עיר הנדחת, אלא 'מיתת כופרים'. וכן מיתתם זו אינה מכפרת להם כהרוגי בי"ד. עוד מבאר רבינו, גם בעיר הנדחת עצמה שכתבו תוס' בסנהדרין (דף מ"ז ע"א ד"ה אמאי) דמיתתם מכפרת להם, זהו דוקא לאלו שעבדו קודם שנעשו רוב אנשי העיר עובדי ע"ז, אבל האחרים שהצטרפו ונטפלו אחרי שנעשו רוב אנשי העיר עובדי ע"ז נהרגים בגדר 'מיתת כופרים'. וכן ביאר חילוק נוסף דאותם המדיחים את אנשי העיר בעו עדים והתראה כמבואר במשנה סנהדרין דף קי"א ע"ב. ואלו שעבדו אח"כ עד שנעשו רוב אנשי העיר ג"כ בעו התראה כדהוכיחו תוס' (בסנהדרין דף מ"א ע"א ד"ה ואי כתיב מדף מ' ע"ב. ואלו שנטפלו אח"כ אינם צריכים התראה. [מקורות: שו"ת צ"פ החדשות ח"ג מכתב ו' [לפי הבנתו] ושו"ת צ"פ ורשא סי' רנ"ז. ואולם בצ"פ מהדו"ת דף י' טור ד' כתב דאלו שעבדו מתחילה קודם שנעשה רוב צריכים התראה כ"א מהך דהמשנה בדף קי"א ותוס' דברו על אותם שעבדו אחר שנעשית כבר עיר הנדחת ע"י רוב (וראה צ"פ פ"ד מע"ז ה"ו)]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

עיקר ויסוד האמונה - כח הבחירה

רֵאָה אֲנֹכִי נִתֵּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרִכָּה וּגּוֹ' (יא, כו)

ברבנו בחיי כתב, הנה נתבאר בפסוק זה שהרשות והבחירה בידו של אדם. רצה להדריך עצמו בדרך ישרה או להתיצב על דרך לא טוב, הכל מסור ברצונו והכל תלוי בבחירתו.

הנה למדנו חידוש גדול ונורא מדברי הרבינו בחיי, שיש לאדם כח בחירה, וכל אדם באשר הוא יכול להדריך עצמו בדרך ישרה או להיפך ח"ו. אמנם דקדק רבינו בחיי ואמר, רצה להדריך עצמו בדרך ישרה, וכו' הכל מסור בידו, והכל תלוי בבחירתו... כלומר, להדריך עצמו, והיינו שזה לא קורה ביום אחד, אלא זו תוצאה של הדרכה... ונראה שההדרכה, זהו פשוט לימוד המוסר, שמשפיע הרבה על האדם, ויכול להפוך אותו לטוב יותר, והיינו לשנות את טבעו ממש.

עוד כתב שם רבנו בחיי: ומזה אמר הכתוב (שם ה, כה) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי, למד שאין הקב"ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע עד שיעשה טובה או רעה, אלא הכל מסור בידו.

וכתב להוכיח כן: כי אילו היה הקדוש ב"ה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או יהיה שום דבר מושכו בעיקר תולדתו, לאחד מהדרכים טוב או רע, איך יצוה הקב"ה אותנו על ידי נביאיו לעשות כך, כיון שהוא מתחילת בריאתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשכהו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו, ומה מקום היה לכל התורה כולה להפרע מן הרשע, או לשלם לצדיק שכר טוב, וזה עיקר גדול ועצום והוא יסוד האמונה. עד כאן לשון רבינו בחיי.

עיקר גדול ועצום והוא יסוד האמונה. העיקר, כלומר השורש, של האמונה הוא לדעת שיש לאדם בחירה, ובכוחו לבחור בטוב ולמאוס ברע, ולכן הקדוש ברוך הוא נתן לנו את תורתו, וחיי עולם נטע בתוכינו, כי אנו בעלי בחירה, ויכולים וחייבים למלא את יעודינו דהיינו לעשות הטוב ולמאוס ברע.

והנה למרות שכח הבחירה היא בידינו, אבל כיצד נדע מהי הדרך נילך בה?

אמנם, כדי לדעת במה לבחור, חייבים אנו להחזיק בעץ החיים היא התורה. ועל זה נאמר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי. כי התורה מאירה הדרך ונותנת את הכיוון. אולם כאשר ידענו כבר הדרך וקיבלנו את הכיוון, עלינו להשתמש בכח הבחירה. ואכן יש ויש לנו כח בחירה.

והנה אחר שלמדנו עיקר גדול ועצום זה, שהוא יסוד האמונה. הרי לנו עצה טובה ומחשבה טובה, להתבונן בה בבין הזמנים, וזו הקדמה מתאימה לחדש אלול. כי בחדש אלול הוא

זמן להתעוררות, ושורש ההתעוררות הוא, על ידי שידוע שיש לו בחירה, ובידו להטות עצמו לצד הטוב. וזהו ענין שופר שפרו מעשיכם, כי התביעה על האדם לעשות מה שבכוחו, וכאשר מתעוררים להשתפר - זוכים לסיעתא דשמיא. וזהו אָנִי לְדוֹדֵי - וְדוֹדֵי לִי. כי אָנִי לְדוֹדֵי - זו הבחירה - וְדוֹדֵי לִי - זו הסיעתא דשמיא. ויהי רצון שנזכה לזה ולכתיבה וחתימה טובה אמן.

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

את הברכה - אשר תשמעו!

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום. והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם (יא, כו-כח)

יש לעיין בלשון הפסוקים, שהרי בפרשת כי תבוא, מבוארים כל הקללות על ישראל באם לא ישמרו את התורה כראוי. ומאידך את הברכות באם ישמרו את המצוות. אכן בפרשה דנן, לא מבואר מה הברכות והקללות.

ואפשר לומר שכוונת הפסוק הר"ז למש"כ הרמב"ם בהלכות דעות [פרק ב הלכה א] וז"ל 'חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר, וכו' כך בני אדם שנפשותיהם חולות מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה וכו', ע"כ.

היינו שהברכה והקללה, הם בדרך שהאדם בוחר, שמי שבוחר לחיות את החיים שה' הורה איך לחיות הרי זה בכלל ברכה, שאף אם לא יקבל שכר על כך הרי הדרך שבה בחר היא עצמה הברכה שאין הנאה נשגבת יותר מהנאה רוחנית. ולאידך גיסא מי שהולך בדרך החטאים הרי זה עצמו הקללה, כלומר אף אם נניח שלא יקבל עונש על מעשיו, סוכ"ס עצם החיים שאין בהם מטרת ותכלית, וכל המטרה בהם היא להיות רדוף תאוה כבעל חי, זה הקללה הגדולה ביותר שהאדם יכול להשית על עצמו.

וזה מה שאמר משה רבינו לבני ישראל אחרי שהנהיגם 40 שנה במדבר, ולפני כניסתם לארץ ישראל. לארץ אשר רוח אלוקים שפוכה על בחיריך, ארץ שהנשמה בה היא כינור לשיריך, וארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחריתה, שעליהם להבין שהסיבה ללכת על פי הוראות התורה זה לא משום שכר ועונש, אלא משום שעצם החיים שהם על פי התורה זה הברכה הגדולה ביותר שיש, ואילו החיים שאינם ע"פ התורה, הם הקללה בעצמותה אף אם לא יהיה עונש מעשי.

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפירא ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן

פניני תרגום יונתן פרשת ראה

והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת | באיזה מיתה ממיתים את נביא השקר?

(דברים יג, ו) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על יי אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוך יי אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך:

באיזה מיתה יומת הנביא או חלום החלום המדיחים לעבוד ע"ז?

בגמ' (סנהדרין פט.) נחלקו בענין נביא המדיח לע"ז, שרב שמעון סובר אין מיתתו אלא בחנק, ות"ק סובר אין מיתתו אלא בסקילה.

בת"י מבואר דלא כאחת השיטות הנ"ל, אלא שיטה נוספת שמיתתו בסייף:

ונבי שקרא ההוא או חלים חילמא זדנא ההוא יתקטל בסייפא ארום מליל סטיא על יי אלהכון דאפיק יתכון מארעא דמצראי ודי פרקכון מבית שעבוד עבדיא לאטעיותכון מן ארחא דפקידכון יי אלהכון למהלכא בה ותפלון עבדי בישתא מביניכון:

[ונביא השקר ההוא או חולם החלום בזדון ההוא יהרג בחרב כי דבר סרה על ה' אלוקיכם שהוציא אתכם מארץ מצרים ואשר פדאכם מבית שעבוד עבדים להדיחכם מן הדרך שציוכם ה' אלוקיכם ללכת בה ותעברו עושי רע מביניכם]

מבואר בדבריו שמיתת הנביא או חולם הלום היא בסייף. ואמנם מבואר בגמ' (סנהדרין פד:) שסתם מיתה האמורה בתורה אינה אלא חנק. מ"מ אף ת"ק (הנ"ל) סבור שכאן אין זה כסתם מיתה האמורה בתורה אלא מיתתו בסקילה.

גם להלן לענין נביא שקר נאמר בפסוק (דברים יח, כ): אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא. ובת"י שם מתרגם שמיתתו בסייף והוא דלא כמבואר במשנה ריש אלו הן הנחנקין (פי"א מ"א מסנהדרין) שמיתתו בחנק.

וכבר עמדו בזה התפארת ישראל (סנהדרין פי"א מ"א) והקרית מלך על הרמב"ם (בהוספות) ובנו"כ יהונתן כאן.

*

ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת | קריחת הראש או נתינת זר של אבלות?

(דברים יד, א) בנים אתם ליי אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת:

מה הפירוש הלשון 'לא תשימו' - האם כפשוטו לשון הנחת דבר. או לשון עשיה - לא לעשות קרחה?

באונקלוס תרגם שלא לעשות את מקום בין העיניים למרוט מחמת הצער על המת. וכן בתרגום ירושלמי.

אולם ת"י מפרש באופן שונה:

הי כבנין חביבין אתון קדם יי אלהכון לא תגודין בישריכון ולא תשורן כליל דיסער על בית אפיכון על נפש דמית:

[כמו בני חביבים אתם לפני ה' אלוקיכם לא תגודו בשרכם, ולא תשירו כליל השער על מקום פניכן על נפש מת]

לדברי ת"י 'לא תשימון' מתפרש כפשוטו - לא להניח זר של שערות לאות אָבֵל על בין העיניים, ואם כן אינו כאן איסור של קרחה אלא של הנחת זר של אבלות. ואמנם יש שביארו שענין הקרחה הוא שקורחים השער כדי לעשות זר זה.

יש שפירשו גם בדברי ת"י כאן ש'דיסער' הוא לשון הסרת שיער שנעשית העטרה על העינים באמצעות הסרת שיער, ואין כאן זר חיצוני אלא זר הנעשה מהשער המחובר לראש. וא"כ הוא דומה לפירוש האונקלוס. (עיין בפ"י יונתן ובנו"כ יהונתן)

*

וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרָסָה | האם קרנים הם סימן נוסף של סימני הטהרה של חיה?
(דברים יד, ו) וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרָסוֹת מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהְמָה
אֲתָה תֹאכְלוּ:

כיצד בודקים את סימני הטהרה מבהמה שנקצו כפות רגליה?

בגמ' חולין (נט:): מבואר שסימני החיה לענין הכשר אכילתה הם כסימני הבהמה. אמנם לענין היתר חלבה, (שחלב חיה מותר וחלב בהמה אסור) נחלקו ת"ק ורב דוסא, לת"ק אם יש לחיה קרנים וטלפים חלבה מותר. ולר' דוסא אם יש לחיה קרנים הרי הם סימן מובהק ואין צריך לחזור אחר טלפים. וברש"י שם: 'שאפילו נחתכו רגליה, כשרה היא וחלבה מותר'.

כלומר לדעת רב דוסא הקרנים מעידות על כשרותה של החיה הן לענין עצם כשרותה הן לענין היתר חלבה. וכשיש קרנים אין צורך בסימן נוסף.

בת"י כאן מבואר דבר חידוש:

וְכָל בְּעִירָא דְסְדִיקָא טְלַפִּיָא וְלָהּ קְרָנִין וְסְדִיק סְדִיקָא מְסָקָא פִּישְׂרָא בְּבִעִירָא יְתָה תִּיכְלוּן:
[וכל בהמה שסדוקה פרסתה ולה קרנים ושסעת שסע מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו]

בת"י כאן ובפרשת שמיני (ויקרא יא, ג) מוסיף את הקרנים כסימן טהרה נוסף הנצרך לכשרות הבהמה, וצ"ע.

^א וראה בביאור יונתן שיש מבארים שהכוונה לזר העשוי משער קשה ונועד לשרט את הבשר.

וּמִמְפְּרִיטֵי הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה | האם הפסוק מדבר בבריה חיה או בעובר במעי אמו?
(דברים יד, ז) אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגֶּרֶה וּמִמְפְּרִיטֵי הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה אֵת הַגָּמֶל
וְאֵת הָאֲרֻנְבַת וְאֵת הַשֶּׁפֶן כִּי מֵעֵלָה גֵרָה הִמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
מה הפירוש 'השסועה'?

רש"י מפרש שהיא בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות. האסורה באכילה. ונקראת
שסועה מלשון תאומה כאילו שסועה היא לשני בהמות. (רש"י חולין ס:)
והנה פירוש זה הוא כדעת שמואל המובאת בגמ' (נדה כד.) ולדבריו תיתכן בריה כזו
ונאסרה כאשר נולדה כך, אך אם נמצאת במעי אמה לאחר שחיתת האם - מותרת באכילה.
אכן לדעת רב (שם) לא יתכן שתמצא בריה כזו בעודה חיה, משום שאינה יכולה לחיות.
ויכולה להימצא רק במעי אמה, ולדעתו את זה התורה באה לאסור בפסוק זה 'השסועה'
שעובר שיש לו ב' גבין וב' שדראות אסור באכילה.
ת"י מתרגם את הפסוק כדעת רב, בשינוי מועט:

בְּרֵם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמְּסָקֵי פִישְׂרָא וּמִסְדִּיקֵי פְרָסְתָא שְׁלִילָא דְלִיָּה תְרִין רִישֵׁין וְתִרְתִּין
שְׁדָרְאִין הוּאִיל וְלִית בְּזִינְיָה חֲזִי לְמִתְקִימָא יֵת גְּמֵלָא וְיֵת אֲרֻנְבָא וְיֵת טַפְזָא אַרוּם מְסָקֵי
פִישְׂרָא דִּינֻן וּפְרָסְתָהוּן לֹא סְדִיקָן מְסָאָבִין דִּינֻן לְכוּן:

[אך את זה לא תאכלו ממעלי גרה ומפריטי פרסה, עובר שלו שני ראשים. ושתי שדרות.
הואיל ואין במינו ראוי להתקיים. את הגמל ואת הארנבת ואת השפן כי מעלי גרה הם
ופרסותיהם לא סדוקות, טמאים הם לכם]

ת"י מעמיד את הפסוק בשליל - עובר, שלו ב' ראשים וב' שדראות, ומבאר את טעם
האיסור הואיל ואינו יכול להתקיים, וכדברי רב הנ"ל.

אמנם בגמ' מדובר על ציור של ב' גבין וב' שדראות ובת"י מדובר על ב' ראשים. אך אם
טעם האיסור הוא משום שאינו יכול להתקיים הרי שאין כל כך חילוק כי יסוד באיסור קיים
בב' הציורים.

כָּל אֲשֶׁר לֹו סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת | כמה קשקשין צריך שיהיו בדג?

(דברים יד, ט) אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר לֹו סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ:
כמה קשקשין צריך שיהיה בדג ומה הדין דג שנשרו לו קשקשיו?
בתו"כ (כאן) מובא:

"מנין אפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת, ת"ל סנפיר וקשקשת" (שהם בלשון
יחיד - קשקשת).

אמנם בתוספתא (חולין פ"ג ה"ט) מובאים שני דעות אחרות:

אלו הן קשקשין: שְׁמֵלֶבֶשׁ בָּהֶן. וְסִנְפִירִין, שֶׁשֶׁט בָּהֶן. וְכַמָּה קִשְׁקִשִׁין יְהוּ בּוֹ? אֲפֹלוּ אֶחָד תַּחַת לַחַיּוֹ, וְאֶחָד תַּחַת זָנְבוֹ, וְאֶחָד תַּחַת סִנְפִיר שְׁלוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: שְׁנַיִם, שְׁנַאֲמַר "קִשְׁקִשֵּׁת", אֶחָד תַּחַת לַחַיּוֹ, אוֹ אֶחָד תַּחַת זָנְבוֹ, וְאֶחָד תַּחַת סִנְפִיר שְׁלוֹ. אֵין לוֹ עֵכָשׁוּ, אֲבָל עֲתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן. כְּגוֹן הַסֵּלְתָנִית וְאַנְפִּיאַ, כְּשֶׁר. יֵשׁ לוֹ עֵכָשׁוּ, אֲבָל עֲתִיד לְהַשִּׁירָה בְּשַׁעַה שְׁעוּלָה מִן הַיָּם, כְּגוֹן הַקּוֹלִיִּים וְהַפְּלִמִּים, כְּסַפִּיאַס, וְאַתְנִיאַס, כְּשֶׁר.

בת"י מובאת לכאורה הדעה הראשונה בתוספתא:

לְחֹד יֵת דִּין תִּיכְלוֹן מִן כָּל דְּבַמִּיא כָּל דִּילִיָּה צִיצִין לְמַפְרַח וְחֶרְסְפִיתִין עַל מוֹשְׁכִיָּה וְאֵין נִתְרוֹן וְאִשְׁתִּיר חַד תַּחֲוֹת לִיסְתִּיָּה וְחַד תַּחֲוֹת צִיצִיתִיָּה וְחַד תַּחֲוֹת גּוֹנְבִיָּה יִתִּיָּה תִיכְלוֹן:

[אך את זה תאכלו מכל אשר במים כל שלו סנפיר וקשקשת על עורו, ואם נושרים ונשאר אחד תחת לסתו ואחד תחת סנפירו ואחד תחת זנבו אותו תאכלו]

בת"י מבואר שדג צריך ג' קשקשין כדעה הראשונה בתוספתא. אלא שבדבריו משמע שמדובר על דג שנשרו לו קשקשיו ועל דג כזה צריך ג' קשקשין.

והנה בדג כזה מבואר בתוספתא הנ"ל והובא גם בגמ' (חולין סו:): שדג שיש לו עכשיו סנפיר וקשקשת ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים, כגון אקונס ואפונס כספתיאס ואכספטיאס ואטונס [מיני דגים שזהו שמם בפרסית] - הרי זה מותר.

כלומר שאם יודעים שיש לדג מסוג זה קשקשין אלא שהם נשרו כשר גם בלא הקשקשין וכך נפסק בפוסקים, ובת"י משמע לא כך וצ"ע.

*

לא תבשל גדי בחלב אמו | מקור מחודש לאיסור אכילת בשר וחלב

(דברים יד, כא) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי פי עם קדוש אתה ליי אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו:

מה המקור לאיסור אכילת בשר וחלב?

בגמ' (חולין קטו. - קטז.) מובא כמה דעות מהו המקור לאיסור אכילת בשר וחלב, המפורסמת שבהם היא דעת רבי ישמעאל שהמקור הוא ממה שנאמר בתורה ג' פעמים איסור בישול בשר וחלב, ומייתור זה למדים שפסוק אחד בא ללמד על איסור בישול. ופסוק אחד על איסור אכילה ופסוק אחד על איסור הנאה.

בת"י על פסוק זה מביא מקור נוסף (שלא מוזכר בגמ')::

לא תיכלון כל דמיקלקלא בנכסא לגיור ערל דבקירויוכוון תיתנונה ויכלונה או תזבין לבר עממין ארום עם קדיש אתון קדם יי אלהכוון, לית אתון רשאין למיבשללא, כל דכן למיכול בשר בחלב תרויהון מערבין בחדא:

[לא תאכלו כל המתקלקל בשחיטה, לגר ערל שבשעריכם תתנה ואכלה או תמכור לבן גוים כי עם קדוש אתם לפני ה' אלוקיכם. אין אתם מותרים לבשל, כל שכן לאכול בשר וחלב שניהם מעורבים כאחד]

מבואר בת"י שהמקור לאיסור אכילת בשר וחלב הוא קל וחומר מאיסור בישול, שאם נאסר בישול בשר וחלב, ק"ו שתאסר אכילתם.

דבר זה מיישב מדוע ת"י בפרשת משפטים (שמות כג, יט). ובפרשת כי תשא (שמות לד, כו) בהם נאמר רק איסור בישול - לא תבשל גדי בחלב אמו, מוסיף ת"י אף את איסור אכילה בשניהם. ואם היה סבור כדברי הגמ' לא היה לו להזכיר זאת בכל ג' המקומות, כי כל מקום נדרש לאיסור אחרי. ולהמבואר כאן שהמקור הוא מק"ו מבישול הרי שבכל מקום שנזכר בישול הוא כולל אף את איסור אכילה מקל וחומר.

ולדרך זו אכן יצטרך לדרוש את הייתור של הזכרת איסור בישול בג' מקומות ולא יוכל ליישב שאחד נדרש לאיסור אכילה, כי את זה נדע בקל וחומר.

גם ברמב"ם מבואר שסבור שהמקור הוא מק"ו (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ב):

"לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסור הבישול כלומר ואפלו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו. כמו שתק מלאסור הבת מאחר שאסור בת הבת":

וראה במגיד משנה שם שציין שמקור דבריו הוא מהמדרש רבה: (שלא נמצא לפנינו)

"לא שתק הכתוב - במדרש ויקרא רבה: בשני מקומות עשתה התורה וכו'. שתק הכתוב מאכילת בשר וכתב בשול. שתק מאיסור הבת וכתב בת הבת וכו'".

כדברי ת"י מבואר גם במכילתא בפרשת כי תשא (מכילתא דרשב"י שמות לד, כו):

"לא תבשל גדי בחלב אמו, הרי זה בא לאסור בישולו קל וחומר אכילתו".

*

לא תבשל גדי בחלב אמו - עשר תעשר | מדוע נסמך איסור בשר וחלב למצוות מעשר? (דברים יד, כא) ... לא תבשל גדי בחלב אמו: (כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה:

בביאור סמיכות איסור בשר וחלב למצוות 'עשר תעשר'. וביסוד האיסור של אכילת בשר וחלב והקשר בינו למצוות ביכורים. ראה מה שהארכנו בגיליון פרשת משפטים.

*

ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך | האם יתכן שעבד עברי יוצא לחופשי בשנת השמיטה?

(דברים טו, יב) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך:

^{יב} יש להוסיף שת"י אף לא מזכיר איסור הנאה באחד מהמקומות.

בת"י כאן מתרגם 'ובשנה השביעית' - ובמַעְלֵי שְׁבִיעֵתָא תַפְטְרוּנִיהָ לְבַר חוֹרִין מְגַבֵּיכוֹן.
[ובכניסת השביעית תשלחוהו לבן חורין ממכם]. ובדרך מחודשת זו מתרגם גם בפרשת
משפטים (שמות כא, ב).

וראה מה שהארכנו בזה בגיליון פרשת משפטים.

*

פִּי קָרָא שְׁמִטָּה לֵה' | האם קדושת השביעית תלויה בקידוש בית דין? והאם שביעית בזמן
הזה מדאורייתא?

(דברים טו, ב) וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרֵעֵהוּ לֹא יִגַּשׁ אֶת
רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לֵיָי:

בת"י כאן מתרגם את 'כי קרא שמיטה לה' - אַרוּם קָרָא בֵּית דִּינָא שְׁמִיטָתָא קְדָם יָי. - [כי
קרא בית דין שמיטה לפני ה'].

ודייק מזה מהר"י ענגיל (אוצרות יוסף עניני שמיטה אות ל"ו) שדעת ת"י שבשביל שתחול
קדושת השביעית צריך הכרות וקידוש בית דין הגדול, וממילא בזמן הזה שאין קידוש בית
דין, נמצא שאין שמיטת כספים (שבה עוסק הפסוק) ושאר דיני שמיטה מן התורה.

ודבר זה מדויק מדברי ת"י בעוד מקומות.

וראה מה שהארכנו בנושא זה בגיליון פרשת בהר - שביעית.

*

הַעֲנִיִק תַעֲנִיִק לוֹ | אופן ומטרת הענקה לעבד עברי

(דברים טו, יד) הַעֲנִיִק תַעֲנִיִק לוֹ מִצֶּאֱנָךְ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִתֶּן לוֹ:

מה היא המטרה של הענקה לעבד בעת שמשלח אותו לחפשי?

בת"י כאן מתבאר הדבר:

מְדַחֵדָא תְדַחֵדוּן לִיָה מִן עֲנִכוֹן מִן אִידְרֵיכוֹן וּמִן מַעְצָרְתְּכוֹן דְּבְרִיכִיכוֹן יְיָ אֱלֹהֶיכוֹן תִּתְּנוּן לִיָה:

[שמח תשמחו לו מן צאנכם מן גרנכם ומן יקבכם שברככם ה' אלוקיכם תתנו לו]

לגירסא זו מבואר בת"י שמטרת מצוות הענקה היא בשבהיל לשמח את העבש שיצא
בשמחה מבית האדון. כגירסא זו משמע בערוך ערך דחד, שכך גרס. וכך ביאר גם בפירושו
תרגום יונתן למהר"ד משעברשין.

אמנם יש שגרסו בת"י 'מזודא תזודון ליה' שהוא לשון צידה וליווי לדרך.

*

וְנִתְּתָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבְדָלֶת | על איזה דלת רוצעים את אזנו של העבד עברי?

(דברים טו, יז) וְלִקְחֹתָ אֶת הַמְרִצֵּעַ וְנִתְּתָהּ בְּאֶזְנוֹ וּבְדָלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאַמְתְּךָ

תַעֲשֶׂהָ כֵן:

באיזו דלת מדובר, דלת בית האדון? או דלת בית הדין?

בפרשת משפטים (שמות כא, ו) כשנשנו דיני עבד עברי, נאמר שאם העבד אינו רוצה לצאת לחופשי ויהגישו אדוניו אל האלקים, והגישו אל הדלת או אל המזוזה... וברש"י מבאר שההגשה אל האלהים היא לפני בית דין שצריך לימלך במוכריו שמכרוהו לו. וכן בת"י שם מפרש שצריך ליטול רשות מבית דין.

מכאן למדנו שצריך לימלך בבית דין קודם הרציעה, אך לא נתפרש האם גם הרציעה צריכה להיות בפני הבית דין. (כך דייק המלבי"ם על התורה שם)

רציעה בשערי בית הדין

ת"י כאן מלמדנו שהרציעה צריכה להיות בשערי בית הדין:

וְתִסַּב יַת מַחְטָא וְתִנְעוּץ בְּאוֹדְנִיָּה וּבִתְרַע בֵּית דִּינָא וְיִהְיֶה לְךָ עֶבֶד פֶּלַח עַד יוֹבֵלָא וְאוּף לְאַמְתָּךְ תִּכְתּוֹב גִּט חִירָר וְתִתֵּן לָהּ:

[ולקחת את המחט ותנעוץ באזנו וּבדלת בית דין, והיה לך לעבד עובד עד היובל, ואף לאמתך תכתוב גט חירות ותתן לה]

בטעם הדבר שהרציעה נעשית בשערי בית דין, כותב החזקוני (שמות כא, ו):

"כדי לפרסם הדבר לעיני כל העוברים שמשמע עבד עצמו בשביל שפחה כנענית, ושעליו לגמור עבודתו עד היובל".

כדברי ת"י מבואר בברייתא במסכת עבדים (פ"ג ה"ה) שאינו נרצע אלא בפני בית דין, שנאמר 'והגישו אדוניו אל האלוקים'... כלומר שהברייתא למדה מפסוק זה שההגשה לפני בית דין אינה רק לצורך נטילת רשות לרצוע את און העבד, אלא אף מעשה הרציעה עצמו צריך להיות בפניהם.

כך גם מדויק מהמכילתא דרשב"י (שמות כא, ו):

והגישו אדוניו אל האלהים. אצל הדיינין, שימלך במוכריו; רבי אומר בנמכר בבית דין על גנבתו הכתוב מדבר, אבל כאן אינו נרצע אלא בינו לבין עצמו.

משמע מדברי רבי שמכרוהו בית דין אכן גם בפני בית דין ולא רק צריך לימלך בבית דין. במסורת הש"ס על מסכת עבדים (למרן הגר"ח"ק זצוק"ל) ציין שכך מבואר גם במכילתא בפרשת משפטים סימן ל"א. ובירושלמי קידושין פ"א ה"ב. במדרש תנאים פרשת ראה ט"ו י"ז. ובספרי זוטא ראה - מובא בילקוט ראה רמז תתצ"ט. וראה שם בחיבורו 'קנין פירות' על מסכת עבדים באריכות על ענין זה, ובחומש תורה שלמה כאן.

רציעה בשערי העיר

האבן עזרא (שם) אף הוא סבור שהרציעה נעשית בפני בית דין, אך מוסיף שהרציעה צריכה להיעשות בשערי העיר מפני ששם מקום מושב הבית דין, ולכך נעשית הרציעה שם, כדי שתיעשה בפני 'יושבי שער' והם הבית דין:

"והגישו אל הדלת - והמנהג להיותם בשער העיר יושבים שיש לה דלתים ובריח, וזה טעם אל הדלת או אל המזוזה, שיעשה זה לפני יושבי השער". (שמות כא, ו)

רציעה בכל שער שהוא

אמנם ברמב"ם מבואר שהרציעה אינה דווקא בשערי בית דין, ואף לא בשערי בית האדון אלא בכל שער שהוא, ניתן לרצוע את העבד. (הלכות עבדים פ"ג ה"ד):

"כיצד רוצעין, מביאו לבית דין של שלשה, ואומר דבריו לפניהם, ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזוזה כשהן עומדין בבניין, בין דלת ומזוזה של אדון בין של כל אדם, ונוקב את אזנו הימנית בגופה של אוזן במרצע של מתכת עד שיגיע לדלת, שנאמר ונתת באזנו ובדלת..."

רציעה בשערי בית האדון

בבעל הטורים (שם) משמע שהרציעה היא בדלת בית האדון:

אל הדלת - לומר שישמור בית אדוניו. (שמות כא, ו) י

*

וְאִם לְאֲמֹתָךְ תַּעֲשֶׂה בֵּן | האם אמה עבריה צריכה גט שחרור?

(דברים טו, יז) וְלִקְחַתְּ אֶת הַמְרִצֵּעַ וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִם לְאֲמֹתָךְ תַּעֲשֶׂה בֵּן:

על מה אמור 'ואם לאמתך תעשה כן?' הלא אמה עבריה אינה נרצעת?

רש"י מפרש שחלק זה של הפסוק מדבר על מצוות הענקה האמורה בפסוקים הקודמים, והפסוק מצווה להעניק גם לאמה בעת יציאתה לחפשי.

אמנם ת"י מפרש באופן אחר:

וְתִסַּב יַת מַחְטָא וְתִנְעוּץ בְּאֹדְנֶיהָ וּבְתַרְעֵהּ בֵּית דִּינָא וְיִהְיֶה לְךָ עֶבֶד פְּלֹחַ עַד יוֹבְלָא וְאִם לְאֲמֹתָךְ תִּכְתֹּב גִּט חֵירוֹ וְתִתֵּן לָהּ:

[ולקחת את המחט ותנעוץ באזנו ובדלת בית דין, והיה לך לעבד עובד עד היובל, ואם לאמתך תכתוב גט חירות ותתן לה]

מבואר בת"י שבעת שחרור האמה נדרש האדון לתת גט שחרור. ויש לידע מדוע, הלא אמה עבריה קונה את עצמה בסימנים ובשנים או במיתת האדון, (וכאן לכאן מדובר על שחרורה לאחר שש שנים כעבד) ומדוע צריכה גט שחרור?

ואם מדובר באמה עבריה שהיתה מיועדת, אם כן הגט אינו גט שחרור אלא גט גירושין. ויתכן שדעת ת"י שעבד נזקק לגט פיטורין כדי להשתחרר מעבדותו, וזהו שפירש שאם אמה עבריה צריכה גט שחרור זה.

כדברי ת"י מבואר גם במכילתא (שמות כא, יא):

י' ויש מקום לדחות משמעות זו שבכל שער בו רוצעים באים לומר ענין זה לעבד שישמור דלת ביתו.
י"י כמבואר ברש"י בשם הספרי.

"ואם שלש אלה וגו', שומעני חנם מן הגט, ומה אני מקיים וכתב לה ספר כריתות - בשאר הנשים חוץ מעבריה. או בעבריה, תלמוד לומר ואם שלש אלה וגו' חנם מהכסף ולא חנם מהגט".

וראה מה שהארכנו בזה בגיליון פרשת משפטים.

*

וְלֹא יִרְאֶה אֶת פְּנֵי ה' רִיקָם? | עם מה יהודי צריך להגיע כשמגיע להיראות שלוש פעמים בשנה?

(דברים טז, טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יִרְאֶה אֶת פְּנֵי יְיָ רִיקָם:
ולא יראה את פני ה' ריקם - ריקם ממה?

ברש"י הביא את דברי הגמ' (חגיגה ז.) "אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה. בספרי ישנה גירסא "ולא ייראה את פני ה' ריקם - ריקנים מן הצדקה".

ת"י מפרש באופן אחר:

תָּלַת זִמְנֵינִי בְּשָׁתָא יִתְחַמּוּן כָּל דְּכוּרֵיכוֹן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכוֹן בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי בְּחָגָא דְּפִטְרֵיָא וּבְחָגָא דְּשְׁבוּעֵיָא וּבְחָגָא דְּמִטְלֵיָא וְלִיתֵיכוֹן רִשְׁאִין לְמִתְחַמֵּיָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכוֹן רִיקְנוֹן מִכָּל מִצְוֹתָא:

[שלוש פעמים בשנה יראו כל זכריכם, לפני ה' אלוקיכם במקום אשר יבחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות. ואינכם מותרים להראות לפני ה' אלוקיכם ריקים מכל המצוות]

מבואר בת"י שהדבר שעמו צריכים להיראות לפני ה' הוא מצוות ואיננו רשאים להדיע לבית המקדש ריקנים מבלי מצוות.

לתגובות: 0686762@gmail.com

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

תוכחה בדרך הנכונה...

בָּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹקֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת. כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לֵה' אֱלֹקֶיךָ וּבְךָ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה (יד, א-ב)
משה רבינו בא לאסור עליהם התגודדות על מת, קרחה, וכן מאכלות אסורות כמובא בהמשך הפסוקים מיד.

אבל המעניין יותר הוא דברי הפתיחה שלו: א. בָּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹקֵיכֶם. ב. עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לֵה' אֱלֹקֶיךָ. ג. וּבְךָ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה.
ללמדנו - רצונך שישמעו לך ויקבלו את דברי תוכחתך ברצון - פתח בדברים החיוביים שיש בשומעי לקחך, בניך או תלמידיך. אחרי כן, כל מה שתוכיחם ותאמר להם - יקבלו ממך! בדוק ומנוסה!

*

לפני כמאתיים שנה, התגורר בקהילה היהודית בקהיר יהודי שניהל קונדיטוריה.
למרות שכל יהודי קהיר סגרו את חנויותיהם בתשעה באב, הלה פתח את חנותו בריש גלי.

הרב שלח אליו שליחים שבקשוהו בדרכי נועם לסגור את הקונדיטוריה, אך הלה התעקש וסרב. חנותו נשארה פתוחה גם בט' באב במשך כל היום...

כשהשליחים הכפילו ושלשו את בקשתם, השיב הלה בלגלוג: מה בכך שחרב בית המקדש לפני כאלף וחמש מאות שנה?! וכי אחר זמן כה רב אני עדיין מחוייב לנהוג במנהגי אבלות ולהפסיד את פרנסתי?!...

הרב שמע את דבריו ושתק...

באותה קהילה היה נהוג שבהגיע ימי הפורים, הייתה לבעלי הקונדיטוריות עבודה רבה. הם היו אופים עוגות גדולות ומרהיבות עין בצורות שונות מתוך מגילת אסתר, והעשירים היו קונים עוגות אלו במחירים מופרזים. מהכנסות אלו התפרנסו בעלי הקונדיטוריות במשך כל השנה כולה...

בימים ההם הייתה לרב סמכות מטעם השלטון לצוות על מעצרים למי שלא מתנהג כראוי. ימים ספורים לפני פורים, שלח הרב שני שוטרים וציווה שיכניסו למעצר ממושך את אותו יהודי [שפתח את הקונדיטוריה בט' באב].

השוטרים מלאו את בקשתו ואסרו את הלה, כשהוא עצמו אינו יודע מה הסיבה לכך. הוא החל לצעוק ולהתאונן על המעצר השרירותי, אך השוטרים השיבוהו: איננו יודעים מדוע אתה עצור! הכל נעשה בפקודת הרב!

מיד למחרת הפורים ציוה הרב לשחררו.

הלה הגיע סר וזועף לבית הרב והתאונן: למה אסרתני בזמן שכל כך לא מתאים לי, בימי הפורים, והפסדת את פרנסתי?

ענה לו הרב: כי פתחת את חנותך בט' באב.

זעק הלה: אבל מדוע דווקא בימים שלפני פורים נזכרת בכך?

אמר לו הרב: מה זה עניינך לשמוח ולשמח בפורים?! הרי זה היה לפני כאלף ושמונה מאות שנה? מי שלא מתאבל בט' באב כי עבר זמן רב מהחורבן, בודאי שאין לו סיבה לשמוח בפורים! מאז נס פורים עבר זמן רב יותר... [מובא בספר אהל אברהם, ובספר עבד לעבדי ה']

*

פעם באחד מבתי הספר הייתה ילדה נכה. בתחילה הילדות ריחמו עליה וכיבדו אותה. אך במשך הזמן השתנתה האוירה והתחילו להעליבה בצורה קשה.

ההנהלה ניסתה דרכים שונות כדי לעצור את התופעה, אך למרבה הצער - ללא הצלחה. משכלו כל הקיציץ, נגשו להתייעץ במרן הרב שטיינמן זצ"ל.

ענה רבינו קצרות: מחר בבוקר כשהבנות מגיעות, לפני שמתחילות להתפלל, לומר להן: היום אין תפילה. מתחילים ישר בלימודים!

וכשתשאלנה לפשר הדבר, לומר להן שאני אמרתי שה' יתברך לא שומע תפילות של ילדות שמצערות את חברתן, ולכן מעתה אין תפילה יותר בכיתה זו.

התוצאה הייתה שהילדות הפסיקו מיידית לצערה, מעתה ועד סוף כתיבת ח'! (מתוך ספר 'אדם גדול הוא ושמח במצוות', עמ' ס"ג)

*

בבית מדרשו של האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא, הייתה הקפדה שלא לשנות ממנהגי המקום בשום פנים ואופן.

פעם הזדמן לבית המדרש אורח חשוב והגבאי כיבד אותו לעבור לפני העמוד לתפילת מוסף ביום טוב ראשון של פסח. הלה שלא היה בקי במנהגי סקווירא, התחיל לזמר פיוט שהם לא נהגו כלל לאומרו. החסידים ציפו שהאדמו"ר יעיר לו ויפסיקנו באמצע אמירת הפיוט, אך לא! האדמו"ר שתק ולא נראתה על פניו הקדושות שום תזוזה ושום תגובה!

עם גמר התפילה נגשו מספר חסידים לאדמו"ר ושאלוהו בפליאה מדוע שתק? הרי אין אנו נוהגים לומר פיוט זה!

השיב האדמו"ר בחכמה: בסקווירא יש מנהג נוסף, אשר אולי לא שמעתם עליו! והוא - שלא לבייש או להכלים את הזולת! (מתוך הספר חיים שיש בהם, תניינא, עמ' קנ"ג)

*

מענין לענין באותו ענין: מסופר שכאשר השאגת אריה הגיע לכהן כרבה של עיר, אמרו לו ראשי הקהל: נהוג אצלנו שכל רב חדש, כותב מספר תקנות והנהגות בספר הקהילה. קח נא ספר זה וכתוב בו מנהגים שרצונך להנהיג בקהילתנו, כהבנתך.
נטל השאגת אריה את הספר, ולמחרת השיבו לראשי הקהל. כשפתחו, ראו שהוא העתיק את עשרת הדברות. התפלאו ראשי הקהל ושאלוהו מה ראה על ככה?
השיב הרב: רצוני שאנשים יקפידו על עשרת הדברות, לפחות כמו שמקפידים על מנהגים!!!...

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים

יש לי 'מנין קורונה' ליד הבית - האם יש עניין להגיע לבית הכנסת?

אבד תאבדון את כל המקומות... אשר עבדו שם הגויים, אשר אתם יורשים אותם את אלוהיהם על ההרים הרמים... ואבדתם את שמם... לא תעשון כן לה' אלוקיכם. כי אם אל המקום אשר יבחר... לשכנו תדרשו ובאת שמה. ואכלתם שם לפני ה' אלוקיכם, ושמחתם בכל משלח ידכם, אתם ובתיכם וכו'.

יש להעיר בפרשה זו מספר הערות

א [אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם יורשים אותם את אלוהיהם. כוונת הפסוק שצריך לאבד את המקומות, ואת האלוהים. ולכאורה היה צריך לומר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים, ואת אלוהיהם. ומדוע הופסק הפסוק באמצעו, אשר אתם יורשים אותם.

ב [לא תעשון כן לה' אלוקיכם, חז"ל מפרשים שלא יתוץ אדם אבן מן המזבח. וצריך ביאור, היאך תעלה על דעתו של אדם רעיון כה משוגע לנתוץ אבן מבית ה'. ופשוטו של המקרא צריך ביאור, שנשמע מוזר עד למאוד, שיוזכר כאן איסור להרוס את בית ה' ואת מזבחו. כלומר אף שברובד הדרש וההלכה, מובן שצריך לכתוב את האיסור, אך ברובד הפשט אין הדברים מתקבלים על הדעת, וצריך להעמיק בפשט, כפי שנבאר.

ג [לשכנו תדרשו ובאת שמה - רש"י פירש משכן שילה. אמנם בפשוטו צריך ביאור, מה בא הפסוק ללמדנו.

ד [”ואכלתם שם לפני ה' אלוקיכם” ואילו בהמשך הפרשה נאמר לגבי בית הבחירה, ושמחת לפני ה' אלוקיך. הרי השמחה באה לידי ביטוי באכילה, ולמה הודגשה כאן האכילה.

ה [ושמחתם בכל משלח ידכם מה הפירוש בכל משלח ידכם. מהו משלח יד. ובודאי שהכוונה היא האמצעי שבו האדם מתפרנס, אך אם כן מדוע מכונה משלח יד, ומדוע צריך לשמוח במשלח היד, הרי מטרתו של משלח היד הוא להתפרנס, ולשמחה מה זו עושה.

ביאור הענין

פרשת איבוד עבודה זרה שולבה בתוך פרשת ראה שעיקרה ”ראייה”, להיראות לפני ה' במקום בית מקדשו הקבוע. ולשם כך עלינו להתבונן במהות מצות הראייה, וכיצד היא מהווה את ההפך מעבודה זרה, ועל כך נרחיב בהמשך הדברים.

ג' עניינים במצות הראייה

א] לשכנו תדרשו - כשאדם דורש ועולה למקום השכינה, עצם הדבר משפיע עליו, להכין את עצמו לפגישה, ליישר מידותיו, לטהר טומאותיו, ולזכך מחשבותיו. שהרי דרישה פירושה חיפוש, "ואת שעיר החטאת דרש דרש משה" וכשהאדם מחפש את ה' - הדבר חייב לבוא לידי ביטוי בתיקון דרכיו, וקישוט מעשיו.

ב] ואכלת לפני ה' אלוקיך - האכילה לפני ה' מבטאת את המסר העמוק, שעבודת ה' איננה קובץ הלכות הנעשות מדרישת הדת, כפי שמוצאים בדתות אחרות, אלא חיים שוקקים ותוססים, מלאים שמחה וחיות. ולא דוקא ברגלים, אלא בכל עת שירצה האדם לעלות ולשמוח עם ה' באכילת שלמים - יבורך. האכילה לפני ה' עניינה קידוש החומר, והעלאתו לשם שמים, שזהו עיקר הבריאה לקדש את החומר שלא יהיה מנותק מרוחניות.

ג] בכל משלח ירך - משלח יד הוא העיסוק שבו מתפרנס האדם, וכשבא לעמוד לפני ה', איננו מטאטא מתחת לשלחן את חסרונותיו, איננו מתהדר בכסות שאיננה מתאימה לו, אלא מגיע עם בגדי עובד הניקיון או עורך הדין וכל משלח ידו ובתפקידו זה בא לעבוד את ה', ולהעמיד את מציאותו כלפי הבורא, הנה אני לפניך, ואשתדל לקדש שם שמים, ולעשות את תפקידי נאמנה. כלומר גם אם לא זכיתי לשבת וללמוד תורה כל היום, יש לי תפקיד במשלח ידי, שאותו עלי למלא בשלמות.

*

שלושת המעלות שבראייה הם ההיפך הגמור מעבודה זרה

שלושת הדברים שנתבארו בראייה אינם קיימים בעבודה זרה. א] אין מושג של להיראות לפני האלוהים, האדם איננו מראה את עצמו לפני האלוקים, אלא בא עושה את עבודתו, ואין לו שום כוונה לשנות כהוא זה מדרכיו.

ב] אין מושג של אכילה לפני האלוהים, קידוש החומר אינו קיים בעבודה זרה, אלא פולחן האלוהים בזמנים קצובים, וחזרה מיידית... לחיי בהמיות.

ג] באופן העבודה, אין הבדל ב"משלח ירך", עבודה זרה שווה אצל כל אדם, ראש ממשלה, פועל ניקיון, עורך דין, כולם שווים. אך בעבודת ה', לכל אחד יש את העבודה המיוחדת לו, וכשהוא מתראה לפני ה', בא להיראות עם כל המהות שלו, ועם תפקידו המיוחד, ואינו מטאטא מתחת לשלחן את עיסוקיו, את כולם הוא מעלה לפני ה', ועובדו בהם. אדרבה, הוא בא לפני ה' וחושב כיצד לקדש את שמו יתברך בעולם במשלח ידו.

פירוש מחודש בפסוק "לא תעשון כן לה' אלוקיכם"

לפי זה יובן מדוע לאחר איבוד העבודה זרה מזהירה התורה שבית המקדש זקוק למקום מסוים. בכדי ללמדנו שאיבוד העבודה זרה אינו בא בכדי להכשיר את המקום לעשות בו בית מקדש וההרים הרמים והגבעות, אינם ראויים לעבודת ה'. משום שעבודת ה' איננה מקום של פולחן אלא מקום של שכינה. וזהו הטעם שנאמר הפסוק אשר אתם יורשים אותם, כלומר הסיבה שצריך לאבד עבודה זרה איננה בכדי לעבוד באותם מקומות לבורא יתברך, אלא משום שאתם יורשים אותם וגרים שם, ומגורים במקום משוקץ זה, עלולים

להשפיע עליכם לרעה. וזהו הפשט הפשוט בפסוק לא תעשון כן לה' אלוקיכם, הינו איבוד ע"ז איננו בא בכדי שמקומות אלו יוכשרו לה' אלוקיכם, אלא בכדי שאתם תוכלו לחיות כראוי, צריך להסיר את השיקוצים מן המקומות הללו. כלומר מקומות שעבדו בהם עבודה זרה, אינם מקומות הראויים לעבודת ה'. ולפי זה יתפרש הפסוק, לא תעשון כן בשביל לעבוד שם את ה' אלוקיכם. כלומר המטרה של ביעור עבודה זרה איננה לשם עבודת ה' אלוקיכם, לא תעשון את הביעור הזה לה' אלוקיכם, אלא בשביל עצמכם.

וכעת מובן המשך הפסוק, לשכנו תדרשו ובאת שמה, ולאחר שנקבע מקום, לשכנו תדרשו דרשו את השכינה הנמצאת במקום המסוים. כלומר עבודת ה' איננה כעבודה זרה, שעובדים את ה' סתם כך, אלא באים להיראות לפניו, ולשאוב מזיו שכינתו, ולכך צריך הכנה, לשכנו תדרשו, ורק אז ובאת שמה. וכאשר אתם באים, ואכלתם שם לפני ה' אלוקיכם, כלומר לפני ה' אין זה כעבודה זרה, אלא אוכלים לפני ה' ומקדשים את החומר.

*

מצות הראייה - שבבית הכנסת

ישנן שתי גישות בהגעה אל בית הכנסת: אפשר לבוא כאל מקום של מצוה, שכשם שבבית חולים מקיימים מצות חסד, כך בבית הכנסת מקיימים מצות תפילה. אמנם אפשר וראוי ורצוי להתייחס לבית כנסת כאל מקדש מעט. כלומר, כיון שהשכינה שורה בבתי כנסיות, וכשם שהמגיע לבית המקדש מרגיש צורך להתיישר ולהסתדר, ולא להגיע מלוכלך בעוונות, כך גם בהגעה לבית הכנסת ובית המדרש, אפשר וכדאי לנצל את קדושתם, בכדי להתיישר. הבעיה שלנו היא, שאנו מגיעים לבית הכנסת רק בשביל המניינים שיש שם, וזו טעות גמורה. בית הכנסת מהווה אי של קדושה בתוך ים החולין.

למעשה, רגע לפני הכניסה אל המקום המקודש לעבודת ה', לחשוב אם הייתי מגיע לבית המקדש, כיצד הייתי מזדכך בכדי להיות מוכן לפגישה נפלאה זו. ואף בבית הכנסת יש מקצת דבר זה, ולכך אסור לנהוג קלות ראש בבית הכנסת.

אמנם יחד עם זאת, שומה על האדם לגשת בחרדת קודש אל בית הכנסת. אם בית הכנסת משמש גם כמרכז קהילתי ומקום שבו פוגשים את החברים, יקשה מאוד להרגיש בו הרגשה מיוחדת. על אף שישנם שזכו להימצא בבית המדרש ברוב רובו של היום, ויש מתיריים לאכול ולישון שם, אך עדיין כל אחד צריך לבנות בעצמו את היחס המכובד אל בית הכנסת, וכך כל הגעה לבית הכנסת תוכל להגביה אותו, ולגרום לו לעוד התעלות. אך לצערנו כמה מאתנו יכולים לומר שלאחר שהגיעו לבית הכנסת חשו בהתעלות. אשרי למי שזוכה.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

הסימן להכיר אם ממונו היא מצד הברכה או מצד הקללה

רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה וְגו' (יא, כו)

בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ד) כתב שהשי"ת נותן עשירות לאדם בשביל אחד משלש סיבות. (א) לטובת האדם, (ב) לנסיון ולמבחן, (ג) לנקמה. ויש סימן להכיר אם הכסף שיש לו היא מלטובתו או ח"ו להיפך, והיינו דאם חושב תמיד איך להשתמש בהעשירות שהשי"ת נתן לו כדי להדר בתורה ומצות ולתת יותר צדקה, זהו עשירות שבא מצד הברכה.

אבל אם נתקיים בו "מרבה נכסים מרבה דאגה", וכל היום הוא טרוד בשמירת ממונו זהו עשירות שהיא לנסיון, ואם העשירות מוריד אותו לבחינת (דברים לב, טו) "וישמן ישורון ויבעט" היא סימן שהעשירות היא לרעתו בבחינת (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ע"כ תוכן דבריו.

האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זצ"ל מצא רמז ליסוד זה בדברי הפסוק הנ"ל "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה", השי"ת נותן לאדם עשירות או שאר מתנות מעולם הזה, ומתנות אלו יכולים להיות או מצד הברכה או ח"ו מצד הקללה, ואיך האדם יכול לדעת ולהכיר מאיזה שורש בא לו.

והתשובה היא "את הברכה אשר תשמעו" אם הממון והעשירות בא לו מצד הברכה, הממון יגרום לו "אשר תשמעו" שיוסיף בשמיעתו לדבר ה' ויוסיף בעבודת השי"ת, דמאחר שאינו צריך לעבוד עוד בזיעת אפו, יעשה מלאכתו עראי ותורתו קבע, וישתמש בממונו החדש להרבות בתורה ומצות ולהוסיף פעלים לתורה וירבה בצדקה.

אבל אם ח"ו סיבת עשרו החדש היא מצד הקללה, בבחינת "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", אז יתקיים בו "ואת הקללה אם לא לא תשמעו" שיהיה טרוד כל היום עם עשרו, ופתאום הוא מרגיש שצריך הוא לנסוע כל הזמן לפה ושם ולבלות זמנו בקניית כל מראה עיניו ולבנות לו פלטרין וכו' וכו' עד שלא נשאר לו זמן ללמוד, ונמצא שהממון גרם לו נפילה גדולה במדרגתו. זהו ממון שבא מצד הקללה ח"ו.

ועל דרך זה היה מספר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין סיפור נפלא מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע שיש לו שייכות גדולה עם יסוד הנ"ל וגם עם עבודת חודש אלול. פריץ אחד בסביבת העיר טשארטקוב החליט לעזוב פולין וללכת לגור בעיר פאריס, וקודם נסיעתו מכר את ביתו ונחלתו וכל נכסיו ורכושו. בין הדברים שרצה למכור היה יער גדול מאוד. מכיון שהפריץ היה אץ לדרכו ולא רצה להתעכב עוד בפולין היה מוכן למכור היער במחיר מוזל מאוד לפי שוויו האמיתי, הגם שזה עדיין היה סכום אדיר מאוד, והוא הציע ליהודי אחד ממכיריו לקנותו.

היהודי שמח על ההזדמנות שנפל בחלקו לקנות רכוש גדול כזה במחיר נמוך כזה, הוא בדק העצים ומצא אותם להיות בריאים וטובים מאוד. היהודי נסע לטשארטקוב לבקש מאת אדמו"ר הזקן וכשנכנס אל הרבי סיפר לו איך שנפל בחלקו לקנות יער זו ואיך יוכל אח"כ למכור העצים לעשות מהם שולחנות וכו' וכפי הנראה הוא יתעשר מאוד מעסק זה ומכאן ולהבא לא יצטרך עוד לדאוג איך לשלם כל הוצאותיו וכו' ואיך לגמור החודש.

הרבי שמע לדברי היהודי וכשגמר את דבריו השיב לו הרבי "זאלסט נישט קויפן דעם וואלד" (אל תקנה את היער). היהודי הלז עזב חדר הרבי בצער ובהשתוממות, איך יתכן שהרבי לא הסכים שיקנה היער ועל ידי זה יפסיד ההזדמנות הזאת להתעשר ושלא יצטרך עוד לדאוג מאין יבוא עזרו. היהודי לא שלט על יצרו והלך וקנה את היער מיד הפריץ.

אמנם לא ארכה לו ימי שמחתו על קנינו, כאשר קצצו את העץ הראשון ראו כי הוא מתליע כולו וכולו חלול מתולעים, וכן היה עם העץ השני והשלישי וכן עם כולם, כל העצים שביער היו מתולעים. נראה שלרוע מזלו רק אותם עצים בודדים שבדק לפני הקניה היו טובים והשאר היו כולם מתולעים ולא שוו כלום. היהודי שהשקיע כל כספו בקניית היער נעשה עני ואביון וחסר לחם.

במשך שנתיים ימים התבייש היהודי להראות את פניו לפני הרבי בטשארטקוב אשר הזהירו לבל יכנס לאותה עסקה, עד שהחליט די לו שהפסיד את כל כספו אבל למה יפסיד גם את רבו? היהודי נסע לטשארטקוב, וכאשר נכנס את הרבי שפך לפניו את מר גורלו ומה עבר עליו, ואמר שהוא מבין שנענש מן השמים על אשר לא שמע בקול הרבי.

כאשר אדמו"ר הזקן שמע את דבריו ענה ואמר "חלילה וחלילה, לא בגללי נענשת. הטעם שיעצתי לך לא לקנות את היער היה משום שכאשר באת לפני וסיפרת לי איך על ידי עסק זה תהיה עושר ולא תצטרך עוד לדאוג מאין יהיה לך ממון, חשבתי לעצמי, הרי אתה עוד לא קנית את היער ואתה כבר שכחת שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, איך תדבר כאשר יש לך בכיסך הממון. מזה הבנתי שעסק זה עלול לרחק אותך מהקב"ה, ואם כן א"א שיהיה בזה ברכה ולכן יעצתי לך לא למכור את היער!"

ויסוד גדול מונח בדברי הרבי, שכל אדם צריך תמיד לשאול את עצמו, דבר זה שאני מתכוונן לעשות, האם זה יקרב אותי להקב"ה ועל ידי זה יתרבה לימודי ושמירת המצות, או להיפך שדבר זה עלול לרחק אותי מהקב"ה ומתורה ומצות. כלומר האם דבר זה הוא מצד "הברכה" או ח"ו מצד "הקללה". אם הדבר יקרב האדם להשי"ת, אז זהו בודאי רצון השי"ת ויהיה בו ברכה, אבל אם הדבר עלול לרחקו ח"ו מהשי"ת א"א שזה יהיה רצון השי"ת ולא יהיה בו שום ברכה.

ובאמת זה היה עצת הלל הזקן שאמר להגר (שבת לא). "דעלך סני לחברך לא תעביד" וכתב שם רש"י בפירוש ראשון "זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאווי שיעבור חבריך על דבריך", (ורק בפירושו השנייה כתב רש"י "ל"א חבירך ממש כגון גזילה גנבה ניאוף ורוב המצות"). ולפי פירושו הראשון מובן המשך דברי הלל "זו היא כל התורה כולה"

כלומר שעל ידי יסוד זה להתנהג בכל דבר בהכרה שהקב"ה הוא חברו יכול באמת האדם לשמור את עצמו לדעת תמיד מהו רצון ה' ומה ה' שואל מעמו.

ובזה יש לפרש הנוטריקון "אלול - אני לדודי ודודי לי" שבימים אלו מוטל עלינו לבוא למדריגת "אני לדודי" לבוא להכרה שהקב"ה הוא חבירו ואז דעלך סני לחברך לא תעביד שתיזהר לא לעשות דברים שהם שנואים להקב"ה ואז נזכה "ודודי לי" וכמ"ש (אבות ב, ד) "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו ובטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך".

והאדמו"ר ר' ירחמיאל יהודה מאיר מאמשינוב זצ"ל הגיד (הובא בספר נפשות חסידיו ח"ב עמ' צט) ששמע מוקני הק' הרה"ק ר' ישראל מטשארטקוב זצ"ל בחודש אלול, שאמר "שלש מדריגות הן, קודם 'אני לדודי ודודי לי' (שה"ש ו, ג), אחר כך 'דודי לי ואני לו' (שה"ש ב, טז) ואחר כך 'אני לדודי ועלי תשוקתו' (שה"ש ז, א). כלומר דכאשר האדם עושה רצון הקב"ה ומבטל רצונו מפני רצונו ית' וזוכה למדריגה ראשונה אני לדודי ודודי לי, הוא זוכה "שיעשה רצונך כרצונו" שהקב"ה יוצא קודם לקראת האדם "דודי לי" ורק אח"כ "ואני לו" ואח"כ יזכה למדריגה השלישית "אני לדודי ועלי תשוקתו" שכל תשוקת הקב"ה לעשות רצון בניו וכלשון הזוהר הק' "ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה".

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

**השומר שפתי פיו לדבר רק בדברי תורה ושלא לדבר לשון
הרע זוכה שתשרה עליו שכינה! וח"ו להיפך**

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה (יא, כו)

בספר 'פיתוחי חותם' להגה"ק רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל, כתב וז"ל: ראה במלוי רי"ש אל"ף ה"ה, סופי תיבות אותיות שפה - גימטריא שכינה, לרמוז ד"ראה", כך אומר משה רבינו לכל אחד מישראל, ראה מה שרמוז במילת ראה, ושמור אותו, עכ"ל. היינו, שעל ידי שיראה לשמור שפתי פיו לדבר רק בדברי תורה ושירות ותשבחות ולהימנע מלדבר לשון הרע וכל דיבור אסור, אזי יזכה שתשרה עליו שכינה, וחס ושלום להיפך.

ויש לציין בזה לדברי החיד"א בספרו 'דבש לפי' (מערכת ל' אות ד'), וז"ל: לשון גימטריא שכינה עם הכולל, גם שפ"ה גימטריא שכינה. ולכן הפוגם בלשון שהוא מד' כתות, אינו מקבל פני שכינה, עכ"ל.

*

**'ראה עקב' בגימטריא 'חש-מל', ללמד שהזכות לעולם הבא-תלויה בשמירת פיו ל'חשיות
מלשון הרע ול'מל' בדברי תורה**

עוד הוסיף הגה"ק רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל בספרו 'פיתוחי חותם' שם, וז"ל: 'ראה עקב' גימטריא 'חשמל' והוא גימטריא 'מלבוש'. 'חשמל' דרשו רבותינו זכרונם לברכה (חגיגה יג, ב) על החיות 'חש מל'טו, חיות עיתים חשות עיתים ממללות. ועל דרך זה יש לדרוש על האדם, דצריך כל אדם לשמור את עצמו בדיבורו, לא יהיה מרבה דברים^{טו}, כי זה עיקר כל האדם הוא רבוי השתיקה, ולא ידבר רק לעת הצורך, וכל עיקר דיבורו לא יהיה בתורה ובתפילה, וכמו שאמר התנא (אבות פ"א מ"ז): לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולכך נרמז זה בשתי תיבות אלה 'ראה עקב', דהיינו, ראית העקב שלך שהיא הסוף, שהוא עולם הבא, דרך זה העולם הבא תלויה ב'חש מל', דהיינו תלויה בשמירת דיבורך שתשמור, עיתים שאתה צריך לחשות שמור עצמך מלדבר, ועיתים שאתה צריך לדבר, כגון בדברי תורה ותפילה וכיוצא מצרכי שמים, שמור עצמך מלשתוק, עכ"ל.

^{טו} 'חש' הוא מלשון שתיקה, כמו "למען ציון לא אחשה" (ישעיה סב, א). ו'מל' הוא לשון דיבור, כמו "מי ימלא גבורות ה'" (תהילים קו, ב).

^{טז} כי כל המרבה דברים מביא חטא (אבות פ"א מ"ז), שאם ירבה לדבר בודאי יחטא בלשון הרע ושאר דברים אסורים, כמו שנאמר (משלי י, יט) "ברוב דברים לא יחדל פשע" (פיה"מ להרמב"ם).

'בנים' אתם לה' ומציאות 'בנים' היא באחדותם, לכן "לא תתגודדו" לדבר לשון הרע ולא תהא מחלוקת בינכם

בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת (יד, א)

בספר 'וידבר משה' להגאון רבי משה הלוי פולאק זצ"ל (מגדולי רבני הונגריה ומתלמידי תלמידיו של החת"ס), כתב וז"ל: יש לפרש, כי ידוע אם הבנים מקנטרים זה את זה כמה צער גדול גורמים לאביהם, כי הוא אוהב את זה כמו זה. וידוע מה שארז"ל (יבמות סב, ב) בתלמידי רבי עקיבא שמתו ר"ל מטעם זה שלא היה אחדות ביניהם. ועי' רמב"ן פרשת כי תצא בפסוק "כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג, י) ודרשו רבותינו ז"ל (ספרי, שם) דיבור רע דהיינו לשון הרע, וכתב [הרמב"ן], וז"ל: והוסיפו בו לשון הרע כדי שלא ירבו ביניהם מחלוקות ויכו ביניהם מכה רבה מאוד יותר מן האויבים, עכ"ל. וזהו רמז הכתוב "בנים אתם" הלא אתם בנים, ואתם ידעתם כמה צער יש לו לאב כשבניו אינם באחדות, לכן "לא תתגודדו" כדרשת רז"ל (יבמות יג, ב) לא תעשו אגודות אגודות, וממילא "לא תשימו קרחה בין עיניכם למת" כי אם "חיים כולכם היום". ורמז ג"כ בלשון "קרחה" לקרחה ועדתו שהתחילו במחלוקת, ומה היה בסופם. וכדרז"ל "כל ריב וכל נגע" (דברים כא, ה) אין ריב בלא נגעים^{יז}, כי אם יהיה שלום בחיליך שלוה בארמנותיך, אמן, עכ"ל^{יח}.

וכיוצא בזה הובא מהאדמו"ר מדז'יקוב ויז'ניץ שליט"א, בספר 'מאירת חיינו' (חלק א' עמ' 9-10), וז"ל: "בנים אתם לה' אלוקיכם" - כולכם קרויים בנים לה' אלוקיכם, ומטבע האב שאינו יכול לסבול כאשר משפילים את כבודו של בנו. כך אתם - "לא תתגודדו", אל תראו הרגשת עליונות על זולתכם, כי לא לרצון הוא לפני ה'. כאשר רוכשים הבחנה זו של "בנים אתם" כבר אין צורך להזהיר על איסורי לשון הרע ורכילות והתכבדות בקלון חבירו, וכדומה מאלו העניינים. שבעיני מקצת בני אדם הם נחשבים 'כביכול' לחלק מעבודת ה', לקנטר את הזולת ולבזות את דרכו, להקטין את השגותיו בעבודת ה', ולומר עליו וכי מה הוא מבין ויודע כלל בערך העבודה. וכדומה ממחשבות היצר המנסה לנעוץ צפרניו המאוסות ולהפריד בין הדבקים, עכ"ל.

^{יז} צ"ע מקורו, ולכאורה כוונתו לגמרא בסנהדרין דף לד ע"ב, עיי"ש.
^{יח} וראיתי לתועלת, להביא בזה לשון קדשו של אחד מאחרוני הראשונים, ה"ה רבינו יצחק הלוי (שחי בסוף תקופת בעלי התוספות), שכתב בספרו 'פענח רזא' וז"ל: ולרבותינו ז"ל שדרשו "לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות, ג"כ מקושר יפה עם "בנים אתם לה' אלהיכם". שמכיון שבנים אתם לאל אחד ומיוחד אל תפנו אל הפירוד ליעשות אגודות אגודות מחלוקות שונות, רק תהיו כולכם פונים אל היחוד וכל מעשיכם יהיו לשם יחודא. וזה ג"כ "ולא תשימו קרחה בין עיניכם", כינה כלפי מעלה, כלומר שבזה ח"ו תעשה קרחה ופירוד למעלה כנודע, וזה למת שאז הייתם נוטים לאלהי עץ ואבן הנקראים מת, אשר החילוק והפירוד דבר בם, ולא כאלה חלק אל חי אחד הוא בוראינו יתברך, עכ"ל.

לדעת הרמב"ם, המספר לשון הרע ועי"ז גרם למחלוקת יתכן שעובר בלאו ד"לא תתגודדו"

לא תתגודדו (יד, א)

המספר לשון הרע ועי"ז זה מחזיק במחלוקת, יתכן שלדעת הרמב"ם עובר בלאו דאורייתא, ד"לא תתגודדו". דהנה בגמרא (יבמות יג, ב) דרשו: "לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות, ע"כ. ובפסיקתא זוטרתא (דברים, דף סג ע"א): "קהלת יעקב". שתהיו עשויין אגודה אחת ולא תעשו אגודות אגודות. וכן הוא אומר (דברים, שם) "לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות וכו'. "ויהי בישורון מלך", וכו'. "יחד שבטי ישראל". שתהיו עשויין אגודה אחת ולא תהיו עשויין אגודות אגודות. וכן הוא אומר (שמואל ב' ב, כה) "ויתקבצו בני בנימן אחרי אבנר ויהיו לאגודה אחת". משל למה הדבר דומה: למלך שהביא ספינות וחיברן ודיבקן במסמרין ובהוגנין ובנה פלטין עליהם. כל זמן שהספינות קיימות פלטין שלו קיימות. נפרדו הספינות נתפרדו הפלטין שלו, - כך כל זמן שעשויין ישראל אגודה אחת מלמטה - מלכות שמים מתקיימת בהן. שנאמר (עמוס ט, ו) "הבונה בשמים [מעלותיו] ואגודתו על ארץ יסדה", עכ"ל.

ומדברי הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק יב הלכה יד), נראה בפשטות שהוא לאו דאורייתא, שכתב: ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת גדולות שנאמר "לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות, עכ"ל. הנה נתבאר מדבריו, שאפילו בהלכה האיסור לנהוג באותה העיר שני מנהגים כי גורם מחלוקות, ק"ו שישנו איסור להחלק לאגודות אגודות סתם במילי דעלמא, ולעשות מחלוקת ח"ו. וכן מפורש ב'כסף משנה' (שם), שהקשה מדוע המגדד עצמו לעבודה זרה [שע"ז הולך פשוטו של מקרא ד"לא תתגודדו"] מקבל מלקות, הרי לכאורה הוי לאו שבכללות, שהרי כולל גם את האיסור שלא להיעשות אגודות אגודות [וכמו הלאו דלא תאכלו על הדם, שאין לוקין עליו מטעם זה].

וע"ע בלשון הרמב"ם בשו"ת 'פאר הדור' (סימן קנא), וז"ל: ואם רצו להכניס עצמן ברשות כל מי שירצו הרי זה מותר להם משום שבועה, אבל אסור להם מענין אחר משום 'לא תעשו אגודות אגודות' (יבמות יג, ב). אלא כך חייבים כל בית ישראל הנקראין בשם יעקב שמחזיקים בדת משה רבינו ע"ה, להיות כל עדה וקהל מישראל אגודה אחת, ולא תהיה ביניהם מחלוקת בשום דבר שבעולם, עכ"ל עיי"ש.

ב] אכן ה'חפץ חיים' (בפתיחה לאוין אות יב) כתב, שהמספר לשון הרע ועי"ז זה הוא מחזיק במחלוקת, עובר על לאו ד"לא יהיה כקרח וכעדתו" (במדבר יז, ה) שהוא אזהרה שלא להחזיק במחלוקת כדאיתא בסנהדרין (קי, א), עכת"ד. וב'באר מים חיים' כתב: ועיין בסמ"ג (ל"ת קנ"ז) וברבינו יונה (שער ג' מאמר נ"ח) משמע מדבריהם שהוא לאו גמור, ועיין בספר המצות שורש ח' וברמב"ן שם, עכ"ל.

וצריך ביאור מדוע לא כתב ה'חפץ חיים', שלדעת הרמב"ם עובר בלאו ד"לא תתגודדו",
וכמו שנתבאר.

ג] ואמנם ה'חפץ חיים' בסוף דבריו כתב: **ועיין בספר המצות שורש ח' וברמב"ן שם. ונראה
שבדבריו כאן קצת רמז על זה. דהנה בדברי הרמב"ם בספר המצוות שם, מפורש ד"לא
יהיה כקורח וכעדתו" אין זה לאו דאורייתא, שכתב וז"ל: כל המחזיק במחלוקת עובר בלא
תעשה שנאמר "ולא יהיה כקרח וכעדתו", וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה פשטיה דקרא
בכוונה הזאת. ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו (ל"ת
מה), עכ"ל. ולכאורה במה שסיים שהאזהרה הזו נכללת תחת לאו שני, כוונתו על לאו
ד"לא תתגודדו" שהוא העיקר והיסוד לאיסור המחלוקת.**

ד] ונראה בס"ד, שהטעם ה'חפץ חיים' לא כתב שהמספר לשון הרע ועי"ז הביא למחלוקת
עובר ב"לא תתגודדו", הוא מפני ג' טעמים: א) שאין זה פשוט שמש"כ הרמב"ם שהאזהרה
על המחזיק במחלוקת היא כלולה תחת לאו שני, שהכוונה ל"לא תתגודדו". שהרי הרשב"ץ
בספרו 'זוהר הרקיע' (לאוין אות קי"ד) כתב שאינו יודע לאיזה לאו התכוון הרמב"ם, ואולי
יש לסמוך זאת על הלאו ד"לא תהיה תהיה אחרי רבים להטות", עכת"ד עיי"ש. ב) כ"ז הוא
דוקא לפי הרמב"ם הסובר שיסוד האיסור להיעשות אגודות אגודות הוא מפני המחלוקת,
וכן מפורש בחינוך (מצוה תסז). אבל ברש"י בריטב"א וברשב"א ועוד (ביבמות שם) מפורש
דיסוד הלאו ד"לא תתגודדו" הוא שלא תהא התורה כשתי תורות, עיי"ש. ג) שגם בדברי
הרמב"ם הנ"ל בעצמו בהלכות עבודה זרה (פי"ב הל' י"ד) אי"ז פשוט שהוא דאורייתא,
שהרי ב'מנחת חינוך' (מצוה תסז, אות א') הביא מספר 'סדר משנה' שכתב, דדין זה דלא
להיעשות אגודות אגודות, לדעת הרמב"ם, הוא רק אסמכתא מלאו ולא הוי מהתורה,
עיי"ש.

ה] עכ"פ נמצא, שלפי חלק מן המפרשים בדעת הרמב"ם, המדבר לשון הרע ועי"ז החזיק
במחלוקת, עובר בלאו דאורייתא של "לא תתגודדו" המוזכר בפרשתינו. נויש להאריך עוד
בכל זה, בביאור מחלוקת הרמב"ם עם שאר הראשונים ביסוד האיסור להחזיק במחלוקת,
ועוד. אכן אין כאן המקום להאריך^ט].

*

^ט ועי' בכל מש"כ במאמר זה באורך בספר 'שפתי כהן' (סימן ט"ו) למו"ר הגה"ג רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א,
ובספר שורש וענף' על שרשי המצוות לרמב"ם שורש שמיני ענף ז' (עמ' תא-תג), ובספר 'שיח יהודה' רפפורט (עמ'
41-42)

כשם שיש מצוה להקדיש הבכור בפה - כך ישראל שנקראו "בני בכורי" מצוה להקדישם ולספר בשבחם

כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֵאתְךָ הַזֵּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹקֶיךָ (טו, יט)

כתב הרמב"ם ז"ל (הל' בכורות פ"א ה"ד): מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קודש שנאמר "הזכר תקדיש לה' אלהיך". ומקור דברי הרמב"ם הוא מהגמרא (נדריים יג, א): מנין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש" והיינו מה שנאמר (שמות יג, ב) "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא". ובספר 'באר משה' להאדמו"ר מאזרוב זצ"ל (פרשת ראה, עמ' תקמג), כתב על זה, וז"ל: ונוכל לרמז בטעם מצוה זו של קידוש בכורות בפה - אם כי הבכור הוא קדוש מעצמו, כמו שפסק הרמב"ם (שם): 'ואם לא הקדישו, הרי זה מתקדש מאליו, וקדושתו מרחם היא' - [את] גדלות מעלתם של ישראל, שנאמר עליהם (שם ד, כב) "בני בכורי ישראל". והיינו שעל אף היותם [הבכורים] קדושים מעצמם כרצון הבורא ב"ה, הרי כשם שיש מצוה בבכור להקדיש בפה, כך גם בישראל שנקראו בכור, קיימת מצוה מיוחדת להקדישם ולספר בשבחם, עכ"ל. [ועיי"ש שהביא לזה עוד כמה מקורות].

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

הסגולה לברכה, והברכה של חודש אלול | ביאור שורשי:
ברך, קלל

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה... וְנִתְּתָה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִּים וְאֶת הַקְּלָלָה
עַל הַר עֵיבָל (יא, כו-כט)

נראה מלשון הפסוק שההיפך מ'ברכה' הוא 'קללה', אולם בפרשת כי תבוא שמבואר שם
נוסח הברכה והקללה שנאמרו בהר גריזים ובהר עיבל, מבואר שהקללה היא בלשון 'ארור',
והברכה היא בלשון 'ברוך', ורואים שהברכה יש לה הגדרה אחת של 'ברך', יש ברכה, ומי
שמשיג אותה הוא 'ברוך', ואילו הקללה יש לה שני הגדרות, המהות שלה היא 'קללה' ומי
שמקבל אותה אינו 'מקולל' אלא 'ארור'! הענין הזה בולט גם בפרשת לך לך שנאמר
"ואברכה מברכיך ומקללך אאור", ולא נאמר 'ומקללך אקלל', וצריך להבין מה פשר הדבר
הזה?

אך לעומת זאת מצינו שם בקללה שיש 'ארור מקלה אביו ואמו', משמע קצת שהמקלל
אביו ואמו הם נעשים מקוללים.

נקדים להסביר את שורש 'ברך', ולאחר מכן נראה במה 'ארר' הפוך ממנו, ואחר כך נבין
מהו החידוש של 'קלל'.

ברך

הענין של 'ברכה' מבואר בכמה מקומות מחז"ל וכן משמעות הפסוקים שזהו ריבוי המגיע
ללא השתדלות טבעית, כמו 'אוכל קמעא ומתברך בתוך מעיו', שלא עשה את ההשתדלות
הרגילה להשיג את השובע המושג. ורש"י (בבא מציעא מב, א) על מה שאמרו 'אין הברכה
שורה אלא בדבר הסמוי מן העין', פירש: "הברכה - שמתברך ורבה מאליו", מבואר שענין
הברכה הוא כמו שכח על-טבעי מתערב בעולם לטובת 'המבורך'.

ובזה נבין גם הענין של 'ברך-ברכיים' שהוא המקום המנענע את החלק התחתון של הרגל,
כי הנה המרץ של האדם משתקף בקלילות והזריזות של הילוכו, ואם אדם יחליט להיות
זריז, לא מספיקה ההחלטה הזו, היא יכולה להועיל לכמה דקות, אלא צריך שמשוהו במוח
יזרים חשק ואנרגיה לברכיים, אז, גם רגליים עצלניות מקבלות זריזות, משיגים הרבה יותר
תנועות בזמן קצר, ולכן ה'ברכיים' הם מקום של ברכה, צריך שהארה עליונה תתערב במוח
האדם ותזרים את החשק והאנרגיה.

ונראה מזה שהענין של 'בריכה' שהיא מאגר מים, הוא שקובעים את המאגר במקום של
מדרון שמצד הטבע הטפוגרפי עוברים שם הרבה יותר מים ממקומות אחרים, ומצליחים

לתפוס את השפע הזה על ידי הקמת ה'בריכה', וכך חוסכים הרבה שעות עבודה הנצרכים בשביל לקבץ מים מבארות ובורות.

ארר

ואחר שנוכחנו ש'ברך' הוא ריבוי במיעוט השתדלות, מובן ש'ארר' הכונה שגם לאחר ריבוי השתדלות משיג פחות מהרגילות המושגת בכמות השתדלות שכזו! כלומר, יש עבודה מסוימת שהעובד אותה משיג מאה נ"ח בשעה, אולם ה'מבורך' משיג את הסכום הזה בחצי שעה, ואילו ה'ארור' משיג את זה בשעתיים. וכמו ש'ברוך' מוכיח שיש פה כח עליון המבקש להועיל ולהיטיב, כך 'ארור' מוכיח שיש כאן כח עליון המבקש להפריע ולהטריח.

קלל

השורש הזה מצינו בענין של 'קללה'. וכן בענין של 'בזיון' כמו 'ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני' וכמו 'ונקלה אחיך לעיניך'. וכן מצינו אותו בענינים של 'קלילות', ההיפך מ'כבידות', כמו 'לא לקלים המירוץ', 'קל ברגליו'.

ובעצם גם הענין של 'בזיון' הוא ההיפך מ'כבוד' שהוא משורש 'כבד', וההסבר הוא כי אדם מכובד מרגיש את הנוכחות שלו באופן יותר חזק מהרגיל, והרי זה כדבר כבד שהנושא אותו מרגיש חזק את הנוכחות שלו, וכאשר אדם נעשה מבוזה, שהערך שלו יורד, מרגיש מרוקן מהנוכחות שלו.

והנה כאשר אומרים למישהו 'ארור', וגורמים לו להיות 'ארור', מכניסים אותו למציאות שהוא טורח הרבה ומשיג מעט, והנה המצב הזה יכול להיות נסבל, שאדם יסכים שהוא 'שלימזל' - אין לו מזל, זהו הערך שלו, ולא ירגיש מקולל ומבוזה -

אולם כאשר מרגיש שה' מפריע את הצלחתו, דוחה אותו - המצב הזה הוא בהכרח 'קללה', כי הערך של האדם הוא בזה שהוא יציר כפיו של ה', ה' כביכול זקוק לו בעולם, וכאשר ה' נותן לו להרגיש כמיותר בעולם, דהיינו, שהזמן שלו אינו שווה, יכול להתבזבז לא שיביא תוצאה השווה את הבזבז, זוהי 'קללה'.

אך כאשר מבזים אדם, פוגעים בערך שלו, מזלזלים בו, אבל הכל רק בדיבורים או הבעות או מעשים, ללא שיצליחו לפגוע בהצלחת התפקוד שלו, ה'קללה' שבזה הוא כאמור בזה שנחסר 'כבודו', הנוכחות שלו אינה כבידה או תקיפה כמו שהיתה -

את מי לא יכולים לבזות?

אולם הפגיעה הזו עצמה תלויה בבחירת האדם, כי כידוע כאשר שמעי בן גרא קילל את דוד 'קללה נמרצת' והם היו מילים של בזיון, וגם עיפר אותו בעפר - אמר דוד המלך 'אלקים אמר לו קלל', כלומר, אצלי, ה' הוא 'כבודי ומרים ראשי', את המעמד והכבוד שלי אני מקבל ישר ממנו, אני לא תופס אותו לעצמי בכח, וממילא, כאשר ה' אומר למישהו לקלל אותי, הכונה בזה שכעת ה' רוצה לתת לי כמות אחרת של כבוד, אז, כעת, זהו הכבוד שיש לי, הוא לא לקח ממני את מה שה' נתן לי!

ונסביר יותר, התנועה של הכבוד, מצד הטבע שלה היא תנועה כלפי הריבוי, דהיינו, כל אדם יש לו מקום וערך מסוים, ובתוכו רוגשת שאיפה שהערך הזה יתרבה, שירגיש יותר את נוכחותו, אם תקותו והשתדלותו לכך מצליחה, נהנה, ואם לא הצליח מתאכזב, אבל נשאר עם מה שהיה לו קודם, אך אם אירע שהתבזה, והנוכחות שלו הופחתה, זוהי פגיעה חזקה, פגיעה בכבוד, מקולל, והיות שטבע האדם הוא לבקש את ריבוי הכבוד, ממילא פגיעה כזו היא בחינת 'לקו בכפליים', גם לא התכבד, וגם נעשה מבוזה.

ומסתבר שתמיד המציאות היא שיש הלקאה בכפליים, כי כאמור, הטבע האנושי שואף תמיד לריבוי הכבוד.

אלא שכל זה אמור באדם שמשער את כבודו לפי העינים שלו, אבל דוד המלך שהיה בחינת 'תולעת ולא איש', שלא חיפש כבוד לפי ראות עיניו אלא רק מה שה' יתן לו, כאמרו 'ואתה ה' כבודי ומרים ראשי', במצב כזה, לא רק שאין את הנטייה הטבעית להשיג ריבוי, אלא אין גם את הערכת הכבוד של מה שיש לי כבר, מוכן כל רגע לכמות אחרת של כבוד, ואדם כזה לא שייך לקלל אותו קללה של בזיון, ולכן כאשר ביזה עצמו בשחוק לפני הארון, אמר 'ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה', כי אדרבא, כל ההרגש של הכבוד שיש לו הוא לא ב'נוכחות' שלו, אלא בזה שה' נתן לו את הנוכחות הזו, זהו רצון ה', וממילא כאשר כביכול רוצה הוא לתת כבוד לה', אינו רואה כלל את המקום שלו, אדרבא, זוהי הנוכחות החזקה שלו ביותר, ההבעה שאין ערך בעולם חוץ מכבוד ה'.

ביאור הפסוק

ומעתה מיושבת היטב השאלה שפתחנו בה, כי אדם שיש לו ברכה, זה מורה שיש לה' רצון מיוחד להיטיב עמו, וממילא אדם כזה תמיד יהא 'מבורך', לא צריך להמציא תיבה חדשה שבה נגדיר את ה'מבורך', ואדם שה' ברך אותו, ממילא ימצא 'ברכה' בעניניו.

אבל אדם ארור, עצם הדבר אינו קללה אלא היפך הברכה, אך ההרגשה שה' דוחה אותו היא בהכרח 'קללה', והנה אילו רצה ה' רק לקללו ולבזותו היה יכול להביא את הקללה על ידי בזיונות, אולם, כאמור, קללה שכזו היא בבחירת אדם, אפשר להביט על העולם במבט אמתי ולהתחמק ממנה, אבל מצב של 'ארור' הוא קללה שלא שייך להשלים עמה, כי אדם מרגיש מיותר בעולם, ולכן כאשר התורה מאיימת בקללה, זה בקללה של 'ארור'.

קללה של צרות, וחקירה ב'מקלה אביו'

והנה יש עוד סוג 'קללה' שזהו שמאחלים למישהו שיבואו עליו רעות וצרות, והנה מצד עצם הצער של הצרה, אין הכרח שאדם ירגיש מבוזה, וכמו שראינו בחבירו ששייך לשלם צער ללא בוש, אבל כאשר מישהו מרגיש שהצרות שלו מגיעים מחמת כעס ה', זוהי אכן 'קללה', ולכן התוכחות של פרשת כי תבוא מכוונות 'קללות', ומודגש שם הרבה שה' מביא את הצרות, וככתוב 'יככה ה'...', וגם לפי ההלכה 'מקלל אביו ואמו' צריך לקלל בשם, לומר 'יכה ה' את...' ואז חייב סקילה.

אולם לגבי 'ארור מקלה אביו ואמו' כתב הרמב"ם (ממרים ה, טו): "...ולא על הכאה ולא על הקללה בלבד הקפידה תורה אלא אף על הבזיון, שכל המבזה אביו או אמו אפילו בדברים ואפילו ברמיזה הרי זה ארור מפי הגבורה, שנאמר ארור מקלה אביו ואמו, והרי הוא אומר עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם וגו', ויש לבית דין להכות על זה מכת מרדות ולענוש כפי מה שיראו", ולפי המבואר היה אפשר לחקור האם הארור הוא מחמת שאביו התבזה, וממילא אם אביו כמו דוד המלך ואינו מתבזה לא יהא ארור בזה, או שהוא מחמת הרצון והכוונה לבזות, ולכאורה זה תלוי בחקירה אם הפגם הוא מחמת הצער של אביו, או שהפגם הוא מחמת שכלפי עצמו הפחית את ערך אביו ואמו, וצריך בירור בספרי הפוסקים -

אך כמדומני שמלשון הפסוק 'מקלה אביו ואמו' משמע שהאב והאם מרגישים שנעשו 'קלים', וממילא זה דוקא כאשר התבוז בפועל.

חסדי דוד וחודש אלול

והנה בהפטורת הפרשה (ישעיה נה, א-ג) נאמר כך:

הוּי כָּל צִמָּא לָכוּ לַמַּיִם וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יַיִן וְחֶלֶב: לְמַה תִּשְׁקְלוּ כֶּסֶף בְּלוֹא לָחֶם וְיִגְיַעְכֶּם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמַעוּ שְׁמוּעַ אֵלֵי וְאָכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדִשָׁן נַפְשְׁכֶם: הֵטוּ אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלֵי שְׁמַעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסֵדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים -

ותוכן הדברים הוא שיש לנו שני אפשרויות, האחת לאכול ולשתות בלא כסף, והשנית היא לתת כסף ויגיעה ולא לשבוע, וממשיך ואומר שהברירה בין שני האפשרויות תלויה בהסכמה להצטרף ל'חסדי דוד הנאמנים'! כך הם משמעות הפסוקים במבט כללי על רצף הדברים, והדברים חסרי הסבר לכאורה.

אך לפי המבואר לפנינו, הרי שני האפשרויות הללו הם להיות 'ברוך' או 'ארור', ואומר הנביא שיש סגולה לענין זה, כי מי שהולך בדרך דוד ואינו סובל קללה של בזיון, יעזור לו ה' שגם קללה של 'ארור' לא ירגיש, אלא הברכה תלווה אותו.

והסיבה לסגולה הזו היא כי ה' לא רוצה שיהיה מצב של 'עניה סוערה לא נוחמה', כי אמנם כל החורבן והגלות היו כמו בזיון כואב, בזיון של 'איכה ישבה בדד', אבל אמיתות הבזיון הוא רק כאשר מרגישים שה' הוא הדוחה - דרך קשתו כאויב נצב ימינו כצר, זהו בזיון שלא שייך להרגיע... אבל כאשר ה' מופיע ומנחם, ואומר לנביאים נחמו נחמו עמי, הרי נעשה מצב הפוך, רואים ומרגישים שה' רוצה לקרב ולעודד, ואם בכל זאת נשארים מבוזים, ולא מקבלים נחמה, הרי זה מפני שמביטים על עצם המצב השפל, ולא על יחס הכבוד שנותן ה', בוחרים להרגיש קללת ארור, במקום להרגיש הזמנה לברכה... וה' לא רוצה מצב כזה, וחלילה יוליך את האדם בדרך שרצה לילך בה...

ה' רוצה יהודים כמו דוד המלך, יהודים שתמיד חושבים על היחס שלהם כלפי ה', אם אין הכרח שה' מבזה, אינם מבוזים, וקל וחומר שכאשר ה' משמיע קולות נחמה, הם מיד מתנחמים, והם אשר יזכו לקירבת ה', לקירוב של ברכה, ברכה בחנם בלא כסף ובלא מחיר.

כאשר מתחילים את חודש אלול לאחר הפטרת פרשת ראה, זהו מצב שיהודי מבין שה' כבר לא דוחה אותו, אדרבא, המלך בשדה, מחפש אחריו, רוצה לראותו מתקרב, ואז עונה ואומר 'אני לדודי', אני לדודי בלי חשבונות והשערות, ואז מיד זוכה ל'דודי לי', זוכה לקירוב הברכה וההשפעות והאורות של ימי הרחמים והרצון, תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה!

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

את הברכה אשר תשמעו!

בראש פרשתנו נבחין בתופעה ייחודית, וממנה ניקח דרכי חינוך. התורה מצווה כי בכניסתנו לארץ הק' נגיע להרי גריזים ועיבל, ושם נקבל עלינו את התורה באֶלֶה ובשבועה. התורה מציירת לנו 'מפת דרכים' מדויקת למיקום שני הרים אלה: הֲלֹא הִמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַפְּנִיעֵי הַיֵּשֶׁב בְּעֶרְבָה מוֹל הַגְּלָגַל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מֶרְה.

"תעברו את הירדן לגדה המערבית, תתקדמו הרבה - מערבה, ושם, באזור המישורי של הכנעני, מול מקום שקרוי 'גלגל', ליד מישור 'מורה' - נישאים לגובה הר גריזים והר עיבל". בתורה כולה לא מצאנו "פירוט מסלול הגעה" כזה! התורה אינה מתארת ומכוונת היכן יושבת ירושלים. אין בפסוקי התורה הדרכה איך להגיע לקברי אבות בחברון ולקבר רחל. מדוע מאריכה התורה בתיאור כה מפורט היכן ממוקמים הר גריזים והר עיבל, דבר שלא מצאנו כדוגמתו?

מבאר הג"ר שמשון רפאל הירש שהפרשה פותחת באמירה ברורה: רִאֵה אֲנֹכִי נִתֵּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרֶכֶה וּקְלָלָה! ראו בעיניכם את הברכה ואת הקללה! עד ימינו ניתן לראות שם את התוצאה הברוכה על הר גריזים, לעומת קללה האופפת את הר עיבל! סעו לשם! הנה בידכם מִפָּה, WAZE, המכווינה את נסיעתכם לראות הרים אלה. בהגיעכם - תראו בעיניכם את הר גריזים פורה וירוק, מכוסה בצמחיה וכולו מיוער, ואילו הר עיבל בולט בשיממונו. צחיח וּבְעֵר.

לתופעה מדהימה זו אין שום הסבר טבעי: פיזי, אורגני, גאולוגי או בוטני. ההרים הרי צמודים זה לזה, חולקים הם אותם תנאי אקלים, אותן כמויות משקעים, שרצים בעלי-הכנף שמפריים את הצמחייה בהר גריזים מעופפים גם בהר עיבל, ובכל זאת: תראו ותיווכחו! הֲלֹא הִמָּה לְפָנֶיכֶם! הר גריזים מבורך ופורה, והר עיבל מקולל ועקר. התורה מכוונת אותנו לראות ולקחת מוסר - השומע בקול ה' זוכה לשפע ברכה והצלחה, ולעומתו, העובר על דבריו מקולל! נחלתו ציה וצלמות. זה נראה בעיניים, ואין שמיעה דומה לראיה - רְאוּ וּקְחוּ מוֹסֵר! והחכם רואה זאת בכל מישורי החיים!

לצערנו, חיים אנו בדור של 'תעתועי ראייה', עולם של זיופים ואשליות. למרות שאמונים אנו על 'הרחק מן הכיעור', קורה, במקרים מצערים מאוד, ואף ילדינו נחשפים ל'חדשות' לא נעימות. צריך - בחכמה יתירה - לנצל משברים אלה להשגת המטרה של רִאֵה... בְּרֶכֶה וּקְלָלָה. יראו וילמדו להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ידעו כי 'סוף גנב לתלייה', והגם שברור כי מקרים אלה 'טוב שלא נבראו', אך עכשיו שנבראו יסייעו לכולנו לפשפש במעשינו ולבער נגעים מלבבנו.

אך לא נשיג חינוך ראוי ע"י התמקדות בשלילי ובקללה, כמו בריבוי החיובי והמעודד, בברכה הנצחית ובאושר האמיתי שבחלקת עבדי ה'. את התורה ומצותיה נגיש במתיקות **מושכת**, נציע **חווית רוחניות**. נשנן **לעצמנו** דברי חז"ל (מדרש שיה"ש ד') עה"פ **דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ**: "כל מי שאומר ד"ת ברבים - ואינן ערבין על שומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה, נוח לו שלא אמרן!". כשאראה תלמיד שאינו מקשיב - לא אֶחָפוּז להאשימו "הוא סובל מקשיי קשב וריכוז", אבדוק תחילה **את עצמי**, האם השיעור שלי מעניין ומושך? האם פְּנֵי מסבירות? איך 'אזמינו' להקשבה בעידוד נעים?

בהיות **רבינו היחפץ חיים** גדול-בישראל שלבבו קרוב באמת לכל יהודי באשר הוא שם, חש אחריות כלפי אחינו בני ישראל שגויסו בעל-כרחם לצבא הרוסי. הוא פעל רבות למענם - בגשם וברוח, ואף כתב חיבור מקיף בשם 'מחנה ישראל', המדריך בדילמות הלכתיות ומוסריות של החיילים. רבינו פעל והפעיל, תרם והתרים, להקמת 'מסעדה כשרה' בסמוך לבסיס צבאי גדול, בה יסעדו החיילים היהודים **בחינם**, לבל יאלצו להתגעל במאכלות אסורות בבסיס הצבאי.

כעבור תקופה, והוצאות ה'מסעדה' עולות לתורמים הון רב, התבטאו באזני היחפץ חיים: 'מה התועלת ביוזמה זו? אמנם החיילים באים הנה לאכול בחינם, אך אחרי שאוכלים ושותים כאוות נפשם, **שבים** הם למחנה הצבאי ואוכלים שם **שוב**! מה הועלנו בתקנתנו?'. הגיב רבינו "אם כך, עלינו לשפר את רמת האוכל, נשקיע יותר בתיבול ובגיוון, ואף נגדיל את גודל המנות המוגשות! כאשר אצלנו יאכלו וישבעו, המזון שלנו משובח, טעים ובשפע, **כבר לא יאכלו שם!**"

בפרשתנו נלמד להעלות 'מעשר שני' לאכול בירושלים. בפסוק נאמר **וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ** כִּי לֹא תוּכַל שְׁאַתּוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם... דרש **רבינו האלשיך הק'**: מדוע יש שחשים ריבוי הדרך וקושי לעלות ולשאת - כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם, הריחוק מהקב"ה הקרוי 'מקום'! המרגיש 'קירבת אלוקים' אינו מתקשה לעלות וליראות, להתקדש בקדושה של מעלה. **רְאֵה אָנֹכִי**, כל אחד יראה **את עצמו**. מה הוא אוהב, מה מגרה **אותו**, ובדרכים אלה יאהיב את התורה על האחרים...

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב
בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל
משוררים על הגש"פ

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

שלושה ובהם שבעה

שמחה היא הבטחה

אוספים בהזדמנות אחרונה

ומוצאים בה ארבעה

פתרון החידה

שלושת הרגלים - פסח, שבועות וסוכות.

שלושה ובהם שבעה - הם שלושה חגים שבכל אחד מהם יש שבע: **בפסח** - "שבעת ימים תאכל עליו מצות" [ט"ז, ג'] **בשבועות** - "שבעה שבועות תספור לך" [ט"ז, ט'] **ובסוכות** - "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" [ט"ז, י"ג]

שמחה היא הבטחה - יש מצווה לשמוח ברגלים "והיית אך שמח" [ט"ז, ט"ו], וברש"י: לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הבטחה.

אוספים בהזדמנות אחרונה - חג הסוכות נקרא חג האסיף "באספך" [ט"ז, י"ג] ולפי רש"י: בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות קיץ. בהזדמנות אחרונה - חג הסוכות השלישי מתוך שלושת הרגלים.

ומוצאים בה ארבעה - בחג הסוכות אנו מוצאים את המצוה ליטול את ארבעת המינים.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף נא. גמ' מני ר"מ היא. והנה לש"י רש"י מבואר שהמ"ח בין ר"מ ור"י בפשטות קאי על הציור של התקבלתי והיינו שנחלקו אם מהני מחילה כל זמן שהיא תחתיו [עי' בריטב"א] והגמ' מדמה שכמו כן אם תמחול מיד בשעת הנישואין זכותה לכתובה תלוי בהך מ"ח וזהו שפרש"י דקס"ד שמחלה דלמסקנת הגמ' בתי' א' מתרץ הגמ' שלא מחלה ומה"ט באמת לא מהני התנאי, ולדבריו מבואר שתנאי בלי מחילתה לכו"ע לא מהני ואם מחלה בין בשעת נישואין או לאחר תלוי במ"ח ר"מ ור"י, והיינו דלכיון דלש"י ר"מ אסור להיות בלי כתובה מה"ט אינו יכול להפקיע חיוב כתובתה, ואין חילוק אם בכתב או בע"פ [וזהו דלא כהסוגיא דלקמן דף נו. שמבואר דלש"י ר"י לא מהני אלא דוקא בכתב ועי' בפנ"י שכתב שהך סוגין חולק על הסוגיא דלקמן] והנה מבואר בסוגין שיש ד' אופנים ב' אופנים לפני החופה חד באופן של תנאי בלי מחילתה בגדר של מתנה עמ"ש בתורה או שמוחלת על זכות כתובתה וזהו בבחי' סילוק שיכולים לסלק מזכות שהיא לטובתה, ולאחר הנישואין לא שייך רק ע"י דין מחילה או בכתב או בע"פ [ובזה נחלקו לקמן ר' יהודה ור' יוסי] ועי' בפנ"י ובהפלאה דהקשו דהיאך אפשר לאוקמי מתני' כר"מ הא ר"מ אית ליה כתובה דאורייתא כמבואר לקמן נו: וא"כ מה הפשט במשנה מפני שהוא תנאי בי"ד, והנה מדברי רש"י פ' משפטים מהור ימהרנה לו לאשה היינו שיכתוב לה כתובה של מאתים זוז ומבואר שהחיוב כתובה מדאורייתא אינו שחל חיוב ממילא אלא שחייב מה"ת לכתוב לה כתובה ואם לא כתב לה לא חל החיוב וא"כ גם לר"מ צריכים תנאי בי"ד שיהא חל החיוב בלי כתיבה וצ"ב בזה.

דף נב: גמ' ומתקני דתירות ברתא. וצ"ב לשון הגמ' דהא לא תקנו שהבת יורשת ומדברי התוד"ה תטרוף וביתר ביאור בתוס' הרא"ש שגובה ירושת אמו משמע שגדר התקנה היתה שהבת יורשת מאביה מה שהכניסה ובניה יורשים ממנה [וצ"ב קצת דהא גם על המנה ומאתים ותוספת יש דין כתובת בנין דכרין] ובהפלאה כתב שכוונת הגמ' לתקנת של עישור נכסים שגם זה בכלל הך תקנה כדי שיקפצו עליה אנשים וכן משמע מדברי התוס' לעיל שהביאו ראייה מסוגין לענין פרנסה שאין ליתן יותר מעישור, וע"ע במאירי מ"ש בזה, והנה הגם שמחיים יכול ליתן נכסיו לכל מי שרוצה אבל מבואר שכיון שרצון התורה שהנכסיו ילך בתורת ירושה לבניו אז נחשב שעושה נגד רצון התורה ועי' בקו"ש ח"ב סי' ה' שרצון התורה הוי דאורייתא. גמ' כנחלה שוויה רבנן. ומדברי התוס' מבואר דאפילו למ"ד יסבון תנן שמחייב עצמו ליתן לבניה אבל לא חייבו אותו לחייב עצמו אלא למי שהוא יורש ומדברי רש"י משמע שזהו רק למ"ד ירתון תנן וצ"ב דהא לכאורה כל הקושיא בת בין הבנים תירות הוא רק למ"ד יסבון דלמ"ד ירתון ומנהני מצד דינא דריב"ב לק"מ דהא לא מהני רק בבן בין הבנים. גמ' ותיגבי ממשלטי. ובפשטות זהו המשך שכיון שעשאו כנחלה אבל מדברי רש"י משמע שקאי על עצם התקנה. גמ' ככתובה שויהו רבנן. ובראשונים מבואר

שני טעמים או מצד שהוא תנאי כתובה או מכיון שהם באים מכח כתובת אמם לא עדיף מכתובת אמם, והגם שעשאו כנחלה אבל א"א שיהא עדיף מהכתובה עצמה מכיון שנכתב בתוך הכתובה אבל יכול להיות גריע מהכתובה דתנאי כתובה אינו ככתובה לכל דבר.

דף נג. גמ' מתה אינו יורשה. ופרש"י שלא תקנו ירושת הבעל רק לאחר נישואין, וצ"ב דלעיל מזו. נחלקו ת"ק ור' נתן אם הארוס זוכה בנכסי צ"ב לאחר אירוסין ולמ"ד שזוכה אז אם מתה יורש הארוס והקשו הראשונים דהא אין ארוס יורש וכתב האבנ"מ דשי' רש"י שאינו מדין ירושה אלא שלא הגיע זמן, וא"כ צ"ב דברי רש"י דכמאן אזיל דלמ"ד שזוכה אז מקבל הארוס ולמ"ד שאינו זוכה הטעם הוא מצד שלא זכו עוד בנכסים ולא משום דלא הוי שארו ומדברי השטמ"ק שהביא דברי רש"י במהדו"ק מבואר שלמד שרש"י קאי על נכסי מלוג שאביה נתן לה וע"ז הוצרך הטעם משום דלא הוי שארו וע"ע ברעק"א, והנה מבואר ברש"י שהך ברייתא אזלא כמ"ד דירושת הבעל דרבנן [וצ"ב מה היה הכרחו לפרש כן] אבל אעפ"כ מבואר שמותר לטמא לאשתו נשואה והיינו ששארן זו אשתו כמבואר ביבמות כב: והגם שלענין ירושה לא אמרינן ששארן זו אשתו להך מ"ד דשם אפשר לפרש שקאי על שאירות דאב כמבואר בב"ב קח: אבל לענין טומאה הא כתיב אביו להדיא אבל שי' הר"מ דהא שמטמא לאשתו היינו משום דהוי מת מצוה והיינו דסובר דלהך מ"ד אשתו אינו קרוי לשארן ולומד הפסוק כי אם לשארן וכן לא יטמא בעל בעמיו כמו שפי' שם האבן עזרא, ולדבריו צ"ב למה אינו מטמא לאשתו הפסולה והאחרונים האריכו בזה, והנה הרמב"ן בפ' משפטים כתב דשארן הכוונה קירוב בשר ויל"ע לפ"ז דלמה תלוי בחופה דהיה צריך להיות תלוי בביאה, ואולי תלוי כשראו כבר לקירוב בשר אבל לכאו' הדין דכלה בלי ברכה אסורה אינו רק מדרבנן.

דף נד: גמ' דנייחד לה ארעא. ופרש"י במהלך א' כמו במיחד לה קרקע כתובתה שאמרינן שמחלה שעבודה משאר נכסיו כמו כן הכא מחלה שעבודה משאר נכסיו ור"ל שחולק סובר שזהו בנותן לה סתמא אבל כאן שנותן לה למזונות היינו ליפות כוחה, ובמהלך ב' כתוב שכוונת הגמ' שייחד אותו קרקע להאשה והשאר יתן לבניו ואינן יכולים לגבות ממשעובדים ועי' במרדכי שהקשה דהא מתנת שכ"מ הוי כירושא וגובה מהם ובהפלאה כתב שהם למדו שנתן במתנת בריא, ולכאורה קשה דתיפוק ליה שיהא יכולה לגבות מצד הא שמבואר לעיל דף מט: שגדולה מזו אמרו מכיון שליכא מאן דטרח הוי כיוורש וגובה, ובהפלאה כתב שהם לומדים שזהו רק מתקנת אושא ולמסקנא דלית לן תקנת אושא אינה יכולה לגבות וכתב שאולי בזה נחלקו ר"ל ור"י, ואולי אפשר לומר שכל הטעם שעשאו כיוורש היינו משום שנותן אדעתא דהכי שיהא לו מזונות אבל כאן שנותן שלא יהא לה מזונות אז בודאי אין לה, ולפ"ז מובן החילוק אם אמר למזונות או במזונות היינו שאם רוצה ליפות כוחה אז לא תלנין שנתן שאר נכסיו לבניו אדעתא דהכי אבל אם רצה לקצוץ אז אמרינן שנתן שאר נכסים לבניו להפקיע, והנה הרעק"א ציין לדברי רש"י שבנו אין לו דין משועבדים אבל למ"ש לעיל בודאי גם מתנה יש לו דין משועבדים וכוונת רש"י רק למה עשאו כיוורש רק בבנו ולא בכל מתנה.

דף נה. ולשביעית. ופרש"י שאין שביעית משמטת כתובה אלא א"כ פגמה וזקפה וכמו כן התוספת. ובראשונים איתא שני טעמים למה שמיטה אין משמטת כתובה או משום דהוי מעשה בי"ד וכל מעשה בי"ד אין שמיטה משמט [או משום דהוי כגבוי או דבי"ד הם הנוגשים] או מצד שלא הגיע עוד בכלל החיוב ואין זה קרוי לא יגוש [דכתובה דלא ניתן לגבות מחיים עדיף מתוך זמנו דנחלקו בזה במכות דף ג:], ועי' בתוס' שכל מלאכה שפוסקת בשביעית משמטת וצ"ל שעדיף מתוך זמנו שבזה נחלקו במכות ועי' בקצות סי' קכו' יג'] ומה"ט סובר רב שבעינן שניהם פגמה וזקפה שפגם מהני שעומד ליפרע, וזקפה מהני שנעשה כאן הלואה חדשה [ועי' בקו"ש ח"ב בב"מ ריש פ' איזה נשך ביאור הדברים בשם הגר"ח] וממילא אין כאן מעשה בי"ד, ועי' ברעק"א שהקשה דלמה פירש פגמה וזקפה שזהו דוקא לשי' רב וראיתי בשם הגאון ר' אברהם גורביץ שליט"א דרש"י לומד דלשי' שמואל שסגי באחד מהן ע"כ שלמד שכל החסרון אינו אלא מצד שלא הגיע הזמן ולפ"ז לא היו צריכים לדין תנאי כתובה ככתובה דהא אותו טעם שייך גם בתנאי כתובה וע"כ שהסוגיא כאן אזלא כשי' רב שיש עוד חסרון וזהו מצד דהוי מעשה בי"ד ומה"ט בעינן פגמה וזקפה וכמו כן לענין תנאי כתובה בעינן שניהם ודפח"ח.

דף נו. גמ' טעמא דכתבה ליה אבל ע"פ לא. והגמ' מדייק שלא מהני תנאה מעיקרא שלא יהא חייב בכלל כתובה והגם דמשנתנו איירי במחילה אבל אעפ"כ משמע מדר' יהודה שליכא עצה אחרת רק כתיבת שובר שמחלה וע"כ שלא מהני תנאי וכדמסיק הגמ' שעשו חזוק לדבריהם, וע"ע בריטב"א מ"ש בדברי רש"י, ובגמ' לקמן מבואר שגם מחילה בע"פ לא מהני וזהו מטעם אחר וכמ"ש הריטב"א שלא סמכה דעתה ולא גמרה בלב שלם ועי' בקו"ש, והנה מלשון המשנה משמע שצריך לכתוב דוקא לשון של התקבלתי ולא סתם מחילה [ואולי שכל מחילה מהני מטעם כאילו התקבלתי עי' במחנ"א] ולכאורה זהו ג"כ מטעם שעשו חיזוק מה"ט בעינן שיכתוב שטר של מאתים ויכתוב שקיבלה שאז אינו נחשב למבטל התקנה, והגמ' מתרץ דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. ומבואר דלשי' ר"י לא מהני תנאי וקשה מכאן לשי' רש"י לעיל נא: דמשמע שמהני תנאי מעיקרא אם מחלה על כך ובאמת אפשר לומר שרש"י הולך לשי' רבין לקמן דסובר שלכו"ע מהני תנאי דמעיקרא ועי' במהר"ם שיש שחולק על הדיוק בסוגין, ובפנ"י כתב שכל הדיוק הוא רק לתי' של אביי שכותבין שובר ואז אפשר לדייק שאם היה ברירה אחרת לא היו כותבין שובר אבל לתי' של ר' ירמיה אין לדייק שאולי כוונתו רק לומר שמחילה בע"פ לא מהני אבל גם תנאי דמעיקרא היה בעצם מהני או שרוצה להשמיענו הך תקנתא דשוברתה מתוכה.

דף נז: גמ' מנה"מ. ועי' בשטמ"ק שהכוונה היכן מצאו סמך לאותו זמן, ומבואר שברבקה היתה כבר אירוסין שאליעזר קידש אותה ע"י בתואל אביה, ועכשיו תבעו זמן הכנה לנישואין וכיון שרבקה אמרה שא"צ עשו הנישואין מיד, ובאמת צ"ב דהא מכיון שמת בתואל היאך היתה יכולה לעשות נישואין דהא היתה קטנה ולכאורה מוכח מכאן כהנך שי' שאם האב קידש אותה ומת יכולים לעשות הנישואין אח"כ דכבר מסר להבעל הזכות לעשות נישואין או כהנך שי' שחופה מכיון דהוי התנהגות של אישות שייך אפילו בקטנה ועי' בקונו' להגאון ר' אברהם גורביץ שליט"א בזה, ויש לדחות עפ"י מה דאיתא בחת"ס דבן

נח אין לו שנים לענין גדלות אלא תלוי בדעתו אם נתבגר כבר, ובספורנו מבואר שהנישואין היה ע"י מסירת שלוחין ומוכח מזה לכאורה דלא כמ"ש הבית יעקב בדף ב. שלא שייך מסירת שלוחין רק בקטנה שהאב מוסר ולא בגדולה שמוסר עצמה לשלוחין [ומה דאיתא בפסוקים ויביאה האהלה ותהי לו לאשה היינו כמ"ש לעיל דודאי בעינן עוד חופה או ביאה לדברי הגר"א לגמר הנישואין]. גמ' קטנה בין היא. עי' במהר"ם שיף שכתב שזהו המשך מהא דלעיל דמבואר שרבקה היתה יכולה לעכב, ומשמע שאפילו אם האב רוצה יכול הבת לעכב וצ"ב דהא איתא לעיל דף מז. שהאב יכול למוסרה לחופה בע"כ ובשטמ"ק כתב שזהו דוקא בנערה אבל בקטנה יש לה זכות לעכב אבל מדברי התוס' שם מבואר דגם בקטנה יכול [וע"ע בתוס' קידושין דף ה.]. וצ"ל שאיירי כשאין לה אב או שהאב אומר שלא איכפת ליה, והנה ברש"י עה"ת על הפסוק ונשאלה את פיה כתב מכאן שאין משיאין יתומה אלא מדעתה ומבואר שסובר כשי' התוס' דבאיכא אב לא בעינן דעתה אבל במדרש הגרסא שאין משיאין אלא מדעתה וזהו כדעת השטמ"ק.

סיפור

סיפור / מתוך מדור 'שבט מִישראל' באספקלריא

סיפור נפלא מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב

היה מספר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין סיפור נפלא מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע שיש לו שייכות גדולה עם יסוד הנ"ל וגם עם עבודת חודש אלול. פריץ אחד בסביבת העיר טשארטקוב החליט לעזוב פולין וללכת לגור בעיר פאריס, וקודם נסיעתו מכר את ביתו ונחלתו וכל נכסיו ורכושו. בין הדברים שרצה למכור היה יער גדול מאוד. מכיון שהפריץ היה אץ לדרכו ולא רצה להתעכב עוד בפולין היה מוכן למכור היער במחיר מוזל מאוד לפי שוויו האמיתי, הגם שזה עדיין היה סכום אדיר מאוד, והוא הציע ליהודי אחד ממכיריו לקנותו.

היהודי שמח על ההזדמנות שנפל בחלקו לקנות רכוש גדול כזה במחיר נמוך כזה, הוא בדק העצים ומצא אותם להיות בריאים וטובים מאוד. היהודי נסע לטשארטקוב לבקש מאת אדמו"ר הזקן וכשנכנס אל הרבי סיפר לו איך שנפל בחלקו לקנות יער זו ואיך יוכל אח"כ למכור העצים לעשות מהם שולחנות וכו' וכפי הנראה הוא יתעשר מאוד מעסק זה ומכאן ולהבא לא יצטרך עוד לדאוג איך לשלם כל הוצאותיו וכו' ואיך לגמור החודש.

הרבי שמע לדברי היהודי וכשגמר את דבריו השיב לו הרבי "זאלסט נישט קויפן דעם וואלד" (אל תקנה את היער). היהודי הלז עזב חדר הרבי בצער ובהשתוממות, איך יתכן שהרבי לא הסכים שיקנה היער ועל ידי זה יפסיד ההזדמנות הזאת להתעשר ושלא יצטרך עוד לדאוג מאין יבוא עזרו. היהודי לא שלט על יצרו והלך וקנה את היער מיד הפריץ.

אמנם לא ארכו לו ימי שמחתו על קנינו, כאשר קצצו את העץ הראשון ראו כי הוא מתליע כולו וכולו חלול מתולעים, וכן היה עם העץ השני והשלישי וכן עם כולם, כל העצים שביער היו מתולעים. נראה שלרוע מזלו רק אותם עצים בודדים שבדק לפני הקניה היו טובים והשאר היו כולם מתולעים ולא שוו כלום. היהודי שהשקיע כל כספו בקניית היער נעשה עני ואביון וחסר לחם.

במשך שנתיים ימים התבייש היהודי להראות את פניו לפני הרבי בטשארטקוב אשר הזהירו לבל יכנס לאותה עסקה, עד שהחליט די לו שהפסיד את כל כספו אבל למה יפסיד גם את רבו? היהודי נסע לטשארטקוב, וכאשר נכנס את הרבי שפך לפניו את מר גורלו ומה עבר עליו, ואמר שהוא מבין שנענש מן השמים על אשר לא שמע בקול הרבי.

כאשר אדמו"ר הזקן שמע את דבריו ענה ואמר "חלילה וחלילה, לא בגללי נענשת. הטעם שיעצתי לך לא לקנות את היער היה משום שכאשר באת לפני וסיפרת לי איך על ידי עסק זה תהיה עושר ולא תצטרך עוד לדאוג מאין יהיה לך ממון, חשבתי לעצמי, הרי אתה עוד לא קנית את היער ואתה כבר שכחת שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, איך תדבר כאשר יש לך בכיסך הממון. מזה הבנתי שעסק זה עלול לרחק אותך מהקב"ה, ואם כן א"א שיהיה בזה ברכה ולכן יעצתי לך לא למכור את היער!"

יסוד גדול מונח בדברי הרבי, שכל אדם צריך תמיד לשאול את עצמו, דבר זה שאני מתכוון לעשות, האם זה יקרב אותי להקב"ה ועל ידי זה יתרבה לימודי ושמירת המצוות, או להיפך שדבר זה עלול לרחק אותי מהקב"ה ומתורה ומצוות. כלומר האם דבר זה הוא מצד "הברכה" או ח"ו מצד "הקללה". אם הדבר יקרב האדם להשי"ת, אז זהו בודאי רצון השי"ת ויהיה בו ברכה, אבל אם הדבר עלול לרחקו ח"ו מהשי"ת א"א שזה יהיה רצון השי"ת ולא יהיה בו שום ברכה.